

С. Мечник

В затаєжній
БОРОТЬБІ

В. Кипчук

Присвячую цю працю
українцям, народженим
на чужині.

С. МЕЧНИК

В затижній боротьбі

diasporiana.org.ua

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО

МЮНХЕН 1983

ВІД АВТОРА

Моя покоління родилося і росло на Україні: вчилися, працювало і боролось з ворогом на всіх відтинках життя. Праця й боротьба давали нам знання, досвід, що скріплювало наш національний зміст і віру в нашу правду та слушність нашої боротьби.

Пригадую, яку цінність для нас, молодих, мала література, що давала знання про ворога, з яким ми боролися і його ще не знали.

Українці, народжені на чужині, не мають безпосереднього контакту з ворогом, не мають змоги його вивчити. Всі видання, писані й видавані ворогом, дезінформуючі, що баламутять людей, які не знають докладніше ворога.

Хай ця скромна праця спричиниться до поповнення знання про ворога всіх кольорів і напрямків. З цієї праці читач довідається також дещо про нашу працю на еміграції.

На видання цієї праці склали свої скромні пожертви українські патріоти Марія Ковалевська, замешкана в Інгольштадті, й Григорій Борсук з Гамбургу. Обом жертводавцям складаю щире подяку.

«Россия — это снежная пустыня, в которой бродит лихой человек».

Победоносцев

«Московія є напівдиким і напівтатарським воєнним табором».

Проф. Буслаєв

«Я не знайшов ніодної людини на Україні, з якою мені доводилося балакати, яка була б прихильною до Росії: в усіх панував дух опозиції. У них є поговорка: «Він усіма сторонами гарний, та москаль».

Звіт генерала Михайловського-Данілевського з об'їзду України в 1824 р.

МОСКОВСЬКИЙ КОЛОНІЯЛІЗМ

Живемо в кінці двадцятого століття. У цьому столітті ряд колоніальних держав були на вершинах своєї могутності, а потім перейшли таки до деколонізації. Англійська імперія сама, поступово, з національним розвитком колоній, давала їм незалежність. Франція з боями у В'єтнамі й Альжирі здала колоніальні позиції.

Лише московська імперія змінила колір, структуру, створила нове фальшиве і підступне обличчя під маркою «Союзу» держить імперію і гнобить мільйони народів, що по упадку царського самодержавства виявили гін до незалежного життя, проголосили свої національні республіки, які червоні москалі зліквідували. Після другої світової війни московські колонізатори ще поширили границі імперії, загарбавши від Японії Курільські острови й Південний Сахалін, східню Пруссію від Німеччини. Взяли під свої впливи і контроль держави Середньої Європи Польщу, Чехію, Словаччину, Угорщину, Болгарію. Зі Східньої окупованої зони Німеччини проти волі німецького народу створили окрему державу Демократичну Німецьку Рес-

публіку. Знавці ленінської політики твердять, що в архівах є неопубліковані вислови Леніна, що говорить: «Хто хоче мати Європу, той мусить мати Німеччину; щоб мати Німеччину, треба мати Берлін».

Московська царська імперія під кличами слов'янства намагалася поширити своє панування на всі слов'янські народи: українців Галичини і Буковини, чехів, словаків, болгар, сербів, хорватів і словінців. Після упадку царського самодержавства новий московський імператор Ленін під кличами інтернаціоналізму почав підготувляти світову революцію під керівництвом Москви. Московські соціал-демократи, що пізніше стали большевиками, змінили державну структуру, форму правління, перебудували економіку і господарку та створили новий суспільний лад. На високий рівень поставили свою пропаганду, що стала могутньою зброєю імперії, а отже і в цілому світі. Так само розбудували до найширших форм органи терору політичної поліції й різних таємних служб, що своїм навутинням обмотали всі держави світу. В цій праці зупинимось на цих двох ділянках, на яких держиться московська колоніальна держава.

В час боротьби за владу червоних і білих москалів, червоні, під керівництвом Леніна, здібного демагога, широко поширили пропагандивні кличі інтернаціоналізму, миру та соціальної

справедливості, зуміли включити в свої ряди до боротьби соціалістів різних національностей. Отримав також Ленін піддержку безкритично думаючих і війною змучених народніх мас.

Ряд жидів молодшого покоління, латишів, зрусифікованих українців та інших малоросів вірили, що вони будують у світі першу соціалістичну державу зі справедливим ладом і національною свободою, та духом інтернаціоналізму. В перших роках у московській червоній імперії, поряд із пропагандою інтернаціоналізму, в партійному і державному апараті на службі опинилося багато немоскалів, які вірили, що вони своєю працею будують інтернаціональну державу. До того ж, що вони займали відповідальні пости, спричинився брак фахових людей і інтелігенції. В час боротьби за владу між білими і червоними, переважна кількість московської інтелігенції стала не по стороні большевиків, а потім опинилася на еміграції. Це створило у великій мірі порожнечу, яку Ленін заповняв немоскалями. Московська еміграція після першої світової війни нараховувалася понад мільйон двісті тисяч. Вона складалася майже з інтелігенції і спеціалістів усіх галузей державного життя.

По кількох роках положення поступово стало мінятися. До партії і державного апарату приходило московське покоління та змосков-

щені націонали. Пропагандивні гасла про рівність і національні свободи та інтернаціоналізм залишено в спокої, в щоденному житті поволі виопуклювався московський націоналізм. Під різними фальшивими обвинуваченнями на Україні безпощадно почали нищити всі національні процеси, а в тому й тих осіб, що ті процеси творили, оформляли чи просто підтримували. Нищено також тих, що пішли на службу москалям з вірою, що вони дійсно будують соціалізм і інтернаціоналізм.

Чад московської пропаганди про комунізм і інтернаціоналізм глибоко вліз в душі людей імперії і різних країнах світу. Ряд москалів вірить, що вони поневолені чужими силами інтернаціоналізму. За ними такі ж самі думки поширюють малороси, змосковщені різні націонали, що мають затуплене національне почування і не спроможні тверезо бачити дійсність. Це заплутане питання правильно висвітлив московський філософ Ніколай Бердяев у своїй праці «Истоки и смысл русского коммунизма». На сторінці 118 цієї праці він пише так: «На заході дуже слабо розуміють, що Третій Інтернаціонал є не інтернаціонал, а руська національна ідея. Це є трансформація руського месіянізму. Західні комуністи, які пристали до Третього Інтернаціоналу, грають принижену ролю. Вони не розуміють, що, приєднавшись до Третього Ін-

тернаціоналу, вони приєдналися до руського народу і виконують його месіянстичне покликання». (Вільний переклад автора).

В грудні 1932 року в день свого народження Сталін виголосив у тісному колі товаришів тост: «Нас обвинувачують у червоному імперіялізмі, так вип'ємо за червоний імперіялізм».¹

Зрусифікований грузин Сталін 24 травня 1945 року на бенкеті в Кремлі говорив: «Дозвольте мені підняти тост насамперед за здоров'я російського народу . . . тому, що він являється найбільш видатною нацією . . . що він заслужив у цій війні загальне визнання, як керівна сила Советського Союзу».²

Москаль по національності Л. Брежнев на XXIV з'їзді компартії висловився так: «Великий руський народ, велика його революційна енергія, посвята . . .».³

В сьогоднішній московській колоніальній імперії, що носить назву ССРСР, пануючим є московська провідна верства народу. ЦК КПСС в Москві є найвищим керівним чинником, що наказує і керує всім життям в імперії. Національні республіки є паперовими без значення і вла-

¹ Бюлетень Українського Технічно-Господарського Інституту Ч. 3/15, 1982.

² «Правда», 25. 5. 1945.

³ «Правда», 31. 3. 1971.

ди, в документах значаться лише для закордонної пропаганди.

Московський націоналізм став пануючим, що зрозуміли ряд народів та комуністів поза межами московської імперії. Пропаганда про побудову комунізму в цілому світі належить до минулого, так як версія, що московський нарід поневолений інтернаціональним комунізмом. Рядки нижче наведеного вірша говорять до чого стремить Москва:

«Ах какое будет чудо-плаванье
у потомков наших моряков:
Все для них родними будут гавані,
І чуждих не будет берегов!»

Ох яке буде чудо-плавання
в нащадків наших моряків:
Всі для них рідними будуть порти
І чужих не буде берегів.

В боротьбі з московським імперіялізмом однією з найважливіших справ є пізнання та вивчення природи тієї сили, що є рушійною для імперії — московського націоналізму. Душа московська схильна до фанатичної віри у свою місію, переповнена жадобою мати всього найбільше, бути всюди й завжди першою. Агресія та жадоба родяться також коштом гноблення свого власного народу. Не всі москалі добре жи-

вуть. Це влучно окреслив кількома словами московський історик Ключевський: «Государство пухло, народ хирел».

Щоб пізнати сьгоднішній ССРСР, природу московського уряду і його провідну верству, не допоможе знання марксизму. Знати марксизм, — це не означає знати московську духовість. Різні інститути советознавства не можуть бути об'єктивними. Одні з них покликаються тільки на офіційні джерела советської преси, інші є під впливами московських неділимських кіл. Історія нашого народу і відношення Москви до нашого минулого на протязі століть є джерелом правди, що ми маємо не тільки самі його вивчити, але також вказати на нього іншим.

Московський нарід належить до азійського сходу. Хоча він і знаходиться на протязі століть під сильним впливом західньої культури, але його негативні психічні атрибути за цей час майже не змінилися. На духовість москалів має вплив суворі північна природа, величезні простори з мінливими пейзажами. Москаль може бути веселий і життєрадісний, під звуки сентиментальної музики чи пісні плакатиме, буде милосердний і боронитиме покривдженого, а водночас може стати грізним, жорстоким, нещадним, немилосердним, за поповнений злочин душею своєю не жалуватиме. Рівночасно в московській духовості вичувається шана та послух до сили

й охота до знущання над слабосильним. У Московщині, як старого часу, так і сьогоднішній, ніколи не було справедливого відношення до народніх мас. Завше існувала прірва й вороженеча між суспільними верствами. В нові часи це називають клясовою боротьбою.

Наш нарід, як й інші поневолені народи, провадить довгу нерівну боротьбу за своє національне та соціяльне визволення, за створення власної держави. Ми не боремося з якимось інтернаціональним комунізмом, бо такий нас не поневолює і нас не русифікує. Ми боремося з московськими окупантами та змоскалізованими вислужниками. Маємо справу з сильним безпощадним ворогом, який має за собою великий досвід поневолювача.

В нашій боротьбі, крім патріотизму, мусять бути розум і досвід. Історія наша нам показує, що колись білі московські царі нас ділили, роз'єднували, а тих, що йшли з ними на коляборацію, наділювали маєтками. Таким самим шляхом ідуть сьогоднішні червоні вожді, що своїм вислужникам дають високі партійні посади, на яких вони мають життя в достатках.

Нам всім, і тим народам, що боряться з московським імперіялізмом, треба змагатися до того, щоб найти щілини та розбіжності в московському народі. Ці розбіжності поглиблювати і допровадити до ослаблення сил та поділу. Тоді

наша боротьба буде мати незаперечні вигляди на перемогу.

В історії московського народу всіх часів були сили, що боролися проти влади: Пугачов, Стенька Разін, Булавін і взагалі донські козаки народники, анархісти тощо.

Серед тих людей були одиниці, які засуджували не тільки соціальні несправедливості, але також московську агресивну політику й поневолення інших народів. До таких антирежимних сил нам треба шукати шляхів і допомогти їм оформлюватися, щоб вони могли боротися зі своїми земляками узурпаторами й імперіялістами та послаблювали внутрішній стан наших окупантів.⁴

Гітлерівський націонал-соціалізм голосно наголошував, що німецька нація расово вища від інших націй, а зокрема — слов'ян. У расовій політиці гітлерівського нацизму німецький нарід вважався за «Герен Фольк» («нарід панів»). Цю свою расову політику гітлерівці вводили в життя грубим насильством і нещадним терором. Гітлерівські концентраційні табори були побудовані на принципі, якнайбільше знищити фі-

⁴ Вищеподані думки були мною писані в статті «Московська духовість і комунізм», «Українська Думка», 31 березня 1966 року.

зично расових і політичних ворогів німецького націонал-соціалізму.

Московський большевизм-комунізм свою ідеологію і програму склав рафіновано-підступно. Він московський нарід подає за «старшого брата». Свою комуністичну партію — за «старшу сестру». В приятелів всі рівні, всі мають однаковий голос і право до всього. В родині завше й у всьому перше слово та право має старший брат і старша сестра.

Концентраційні табори московської імперії побудовані на принципі, щоб в'язні при найменших видатках (забезпечення харчами й оджею) видали з себе якнайбільше сили при праці для розбудови імперського господарства. Невільничою працею в'язнів червона московська імперія побудувала величезні споруди: канали, залізні і шосейні дороги, копальні й нові міста.

РУСИФІКАЦІЯ, А НЕ СОВЕТИЗАЦІЯ

Під таким заголовком пресовий орган ОУНр «Шлях Перемоги» за 19 вересня 1982 (число 38) помістив статтю росіянки Людмили Алексеевої. Авторка згаданої статті росіянка вповні підтверджує думки, написані в цій праці «МОСКОВСЬКИЙ КОЛОНІЯЛІЗМ». Статтю Алексеевої вповні передруковуємо.

Смішно і боляче, коли українська вільна преса передруковує нісенітниці про «переслідуваний російський народ» як «дискусійний матеріал». До таких нісенітниць належать ряд статей генерала Григоренка. Його твердження, що українців переслідує советська «партократія» заперечують навіть самі росіяни, як справу бездискусійну.

Містимо статтю росіянки про русифікацію України — *Людмили Алексеєвої*. Авторка — одна із членів-засновників Московської Гельсінської Групи. Емігрувала до ЗСА 1977 р. і тепер є представником цієї групи.

За обсягом своєї території Україна переважає Францію. Населення України досягає 50 млн чоловік, з яких 40 млн складають українці. Це найбільший з європейських народів, що не має державної незалежності. Україна придбала була її на короткий час у 1918 році, під час існування Української Центральної Ради. Від 1922 року статус України як союзної республіки було формально закріплено в складі Советського Союзу.

Українське селянство вперто опиралося колективізації. Ось чому, починаючи з 1931 р., запроваджено масову депортацію українських селян на східні землі Советського Союзу. Лише за перші два місяці 1931 р. депортовано 300 тисяч чоловік.

Опір було зламано в 1932-1933 рр. шляхом організації штучного голоду в найхлібніших районах України. Не існує офіційних даних про число тих, що померли того року від голоду. За даними українського Самвидаву, які базуються на підрахунках утрат населення, що посередньо також відбиті у всесоюзних переписах, у 1932-1933 рр. на Україні загинуло приблизно 6 мільйонів населення.

Розправа з українським селянством підірвала можливості українського національного руху, бо основна маса українського населення складалася саме з селянства, яке в 1926 р. нараховувало бл. 24 мільйонів у порівнянні до 5,5 мільйонів міського населення.

Послідовна політика русифікації ведеться на Україні, починаючи з тридцятих років, себто вже півстоліття. Основний прояв русифікації — це витиснення української мови російською в усіх сферах суспільного життя. Наскільки просувається цей процес, показують дані, подані нижче.

Згідно з всесоюзним переписом населення 1970 року 3 мільйони українців, що проживають на Україні, себто 8,5% її населення, вважають російську мову рідною. В 1959 р. такі люди становили тільки 6% населення України або на 1 мільйон менше, ніж 11 років пізніше. Для порівняння наведу, що з 9 мільйонів росіян, що

проживають на Україні, лише 135 тисяч чоловік або 0,2% російського населення України назвали українську мову рідною, і тільки 2,5% російського населення України вільно опанували українську мову. А між переписами населення в 1970 і 1979 роках на Україні збільшилося число людей, які заявили, що їхньою рідною мовою є російська з 13,3 млн до 15,5 млн. У той же час число українськомовних мешканців України зросло з 32,7 млн до 32,9 млн. Таким чином, за тих дев'ять років кількість мешканців України, які визнали рідною російську мову збільшилося на 2,3 млн, і тільки на 200 тисяч більше громадян заявили, що їхньою рідною мовою є українська мова.

Витиснення української мови відбувається не стихійно, а вживанням цілого комплексу державних заходів, які скеровують демографічні процеси в бажаний для влади бік.

Переселення українців на східні, рідко заселені землі Советського Союзу — до Казахстану, на Сибір, на Урал, на Далекий Схід — заохочується економічними методами. В той же час заохочується переселення росіян на Україну. В наслідок цього з 1959 по 1970 роки чисельність українського населення на Україні збільшилася лише на 3 мільйони, себто менше ніж на 10%, а російського — на 2 мільйони, себто майже на 30%. А між 1970 і 1979 роками число українців

на Україні зросло з 35,2 млн до 36,4 млн, себто на 1,2 млн, або менше ніж на 4%. У той же час число росіян на Україні зросло на 1,3 млн, себто більше, ніж на 14% — з 9,1 млн до 10,4 млн. Звичайно, це трапилось не в наслідок природнього занепаду українського населення та приросту російського населення, а в результаті переселень, які регулюються державою. В 1970 р. російське населення України мало більше 9 млн чоловік проти 35 млн українців. А в 1979 році, як щойно сказано, жило на Україні вже 10,4 млн росіян. При тому майже 85% росіян мешкає в містах і промислових центрах. Вони там складають 70% населення, що залишає для українців лише 30%.

Впровадження російської мови починається з дошкільних дитячих установ. На Україні переважають російськомовні дитячі ясла та дитячі садки. Але й ті, що вважаються українськими, сильно зрусифіковані, бо під час підбору кадрів виховників перевага віддається росіянам і зрусифікованим українцям.

Більшу частину вищих шкіл на Україні зрусифіковано: приймальні іспити та початкова стадія навчання в них ведуться російською мовою. В столиці України Києві викладання провадиться українською мовою лише в університеті та й то не на всіх катедрах. Більша ж частина вищих шкіл України, за винятком деяких у за-

хідніх областях, провадить навчання російською мовою. В 1970 р. з півтора мільйона спеціалістів з вищою освітою, що працювали на Україні, 600 тисяч були росіянами, себто більше як третина.

Організація системи вищої освіти впливає на мову викладання в шкільній системі. Знання російської мови дає безумовно перевагу під час вступу до вищих шкіл. У наслідок цього створюється атмосфера потягу з українських шкіл до російських, що дозволяє розширити мережу російських шкіл за рахунок українських «на бажання батьків».

Усіляко заохочується вивчення російської мови в українських школах, у той час як українська мова в російських школах викладається лише за проханням батьків учня. При цьому наполегливість батьків і учнів у відстоюванні україномовності переслідується як «прояв буржуазного націоналізму». Про це повідомляють на місці праці батьків, яких «проробляють» на зборах і з якими «ведуть розмови» керівники.

У містах Донбасу та Криму українських шкіл немає зовсім. У таких великих містах, як Запоріжжя, Харків, Миколаїв, Херсон, Дніпропетрівськ, Одеса та багатьох інших є лише поодинокі українські школи, та й ті хіба що на окраїнах. У Києві число українських шкіл по-

стійно зменшується, і в них уводяться класи з російською мовою викладання. Поступово ці школи з мішаних також стають повністю російськими.

У наслідок всіх цих заходів, які послідовно впроваджувалися на протязі півсторіччя, російська мова витиснула українську з усіх сфер суспільного життя. Українська мова, що формально вважається державною мовою Української ССР, фактично збереглася в селах, а також серед невеличкої частини української інтелігенції, переважно гуманітарної. Неінтелігентні громадяни вживають у розмові суміш вульгаризованих російської та української мов.

Я називаю цей процес русифікацією, а не советизацією, як це роблять деякі росіяни, бо, яким би неприємним цей факт для нас не був, російська мова є знаряддям знищення багатой та своерідной української культури. І кожний росіянин, що заплющує на це очі чи перекладає відповідальність за це зі свого сумління на когось іншого, об'єктивно полегшує цей процес. На мій погляд, для росіян недостатньо не брати участі в цій ганебній акції. Ми повинні разом з українцями активно втручатися в неї, рятуючи від нашої правлячої класи їхню культуру, їхню національну гідність, ясно та беззастережно підтримуючи їхнє безумовне право на незалежність.

ПРОПАГАНДА

Колись польський маршалок Йозеф Пілсудський сказав, приблизно, так: «Москва могутня не своєю мілітарною силою, лише силою своєї пропаганди». Червона Москва своєю пропагандою охоплює кожен ділянку життя. Партія й уряд вважають пропаганду як невід'ємною частиною своєї програми. ЦК КПСС при допомозі своїх партійних клітин розбудував величезний пропагандивний апарат. Вишколено для пропаганди величезні кадри партійців, забезпечено їх великими матеріальними ресурсами та найновішими технічними засобами.

Необізнаному в цілості з методами советської пропаганди виглядає, що пропаганду роблять нерозумно і брехливо. Така думка постає коли читаємо советську пресу, художню літературу чи слухаємо советське радіо. ЦК КПСС має вироблені пропагандивні напрямні, свій підхід, пропагує перекручено і підфальшовано всі справи. Зрештою, правди не потрібно пропагувати, — лише інформувати. Не зважаючи на різні зміни, які сталися в московській імперії, як смерть Сталіна, або боротьба за владу, чи внутрішні економічні труднощі, пропагандивна машина працювала і працює без послаблення, централізовано.

До послуг пропаганди є: преса, література, культура, мистецтво, телебачення, кіно, публічні клуби, промовці, лектори, дискусійні форуми, мистецька самодіяльність, театр, спорт, агітатори. Пропаганда ведеться постійно, щоб народнім масам прищеплювати комуністичний світогляд, твердити, щоб усі вірили в те, що комуністична система і спосіб життя їхній є найкращими. Пропаганда ведеться проти релігії, проти всіх проявів національних процесів, за виконання п'ятиліток, за виконання норм. Пропаганда ведеться для реклами партійних вождів і партії. Все московське намагаються висвітлювати як передове, найкраще. Пропаганда постійно повторює одне і те саме, незважаючи на реакцію населення. Постійно повторювані думка, фраза, назва, термін у радіо, промовах, мітингах механічно вбиваються у свідомість людини і беруть широкі кола населення в свій полон. Пропаганда безугавно твердить, що комуністична партія є керівником усього життя, що партія веде народ, що партія розумна, що партія дбає за народ; безперебійне рекламування комуністичних вождів, численні плякати, кличі вперто гвалтують свідомість громадян. Все це робиться в таких обставинах, що громадяни СРСР не мають змоги читати, слухати і бачити щось інше, що не є з советських джерел. Все, що пропаганда представляє і поширює, громадянин не має

часу та змоги всього критично передумати й передискутувати.

У кожній пропагованій справі правда пере-
кручена і підфальшована, завжди подано з мо-
сковського кута бачення та з московських ін-
тересів. Пропагандивні фрази, твердження так
формовані, що їх можна подвійно розуміти чи
інтерпретувати. Право пояснювати або інтер-
претувати мають лише члени партії чи партійні
пропагандисти. Пропаганда на свої твердження
старається подавати докази, які завше підроб-
лені чи підфальшовані. Наприклад, коли гово-
риться про економіку ССРСР, збільшення про-
дукції, про піднесення життєвого рівня грома-
дян, тоді вживається різних показників, таб-
лиць, порівнюється, як ця справа виглядала за
царської влади. Все подається в процентах, тоб-
то на скільки їх більше за влади червоних. У
пропаганді все виходить на добре й успішне, але
дійсність показує зовсім що інше. Кожний про-
пагандивний матеріал так оформлений, щоб був
вихід на випадок, коли само життя перед очима
представить факти, які заперечують пропаган-
ду. За невдачі і провали часто пропаганда скла-
дає вину на ворогів народу.

Як уже згадано, що постійне повторювання
одного і того самого, щоб з усіх сторін вбивати
в голови громадян, які змушені все слухати. Але

громадяни таки бачать дійсність, яка заперечує пропагандивні твердження, і це робить людей замкненими та недовірливими. Постійна пропаганда часто затуплює думання, не дає змоги виробляти правильний погляд на події. Все це має великий вплив на формування світогляду і характеру людини.

Сильною стороною пропаганди є централізація і тотальність. Пропаганда має доступ до людини з усіх сторін. Пропаганда раптово може бути скерована в такому напрямку, в якому потрібно партії. Зробімо собі наглядно як практично ця пропаганда застосовується. Рано людина встає і слухає радіо, читає газету, на праці чує ті самі слова, ті самі гасла та твердження. Від своїх начальників на праці також чує те саме. Скликається мітинг чи нараду, де повторяється те саме. Вечером їде людина до клубу, в кіно чи в театр і там бачить та слухає ті самі гасла, плякати.

Окрему увагу звертає партія на емоційну пропаганду, що дає змогу людину використовувати на жертви для ширших цілей, для побудови комунізму. Різні додаткові понадгодинні праці, «суботники» для допомоги Кубі, Африці й т. п., емоційна пропаганда має велику силу. В час війни всі промови, ліричні пісні, хвилюючі вірші давали успіх. Коли пропаганда зуміє зру-

шити емоціональні елементи, то постає велика небезпека, що тоді на людину не має впливу контрпропаганда. Пропаганда в СРСР є складовим елементом керування народніми масами, вживається для морального терору і насильства.

На Україні перед пропагандою повсякчас стоїть питання боротися з націоналізмом. Націоналізм представляється в спотвореній формі, як явище антилюдське, антисоціяльне, антигуманне. Завдання пропаганди є також вбивати в людині національний зміст, чи зміст релігійний. Пропагандою фальшується історію України, замовчуються всі для Москви не вигідні історичні факти: їх висвітлюється як зраду, запроданство чи служіння ворогам. Все, що вигідне для Москви, подається так, що одинока Москва і московський народ є другом, приятелем українському народові. Постійно наголошується, що московський нарід є віковим безкорисним другом, що без росіян-москалів українець не зможе сам жити. Наша княжа доба перевернута і привласнена москалями. Козацька доба зфальшована. Визвольні змагання 1917-20 років представляються так, ніби купка людей хотіла задержати в Україні капіталістичний лад. Промовчується, що Українська Центральна Рада була соціалістична, навпаки робиться наголос, що це були ніби капіталісти.

Боротьбу ОУН і УПА представляється як агентуру німецького нацизму. Промовчується, що ОУН має свою опрацьовану програму, ідеологію. Натомість безнастанно повторяється, що націоналісти хочуть запровадити в Україні капіталістичний устрій. Ніколи московсько-советська пропаганда не згадує про соціальну програму ОУН. Все, що національне українське за змістом п'ятується як витвір чужої ідеології.

Сьогодні на Україні немає можливості читати інших видань, книжок, газет чи журналів, лише хочеш чи не хочеш слухай офіційну пропаганду та читай нею редаговані видання. Молоде покоління не знає правди про минуле свого народу. В боротьбі з націоналізмом пропаганда окремо застосовує вироблені прийоми, зокрема емоційні. В цій боротьбі беруть участь науковці, поети, письменники. Вони намірено показують все національне фальшиво, фабрикують злочини, які ніби поповнюють націоналісти; часто ті злочини фактично dokonані чекістами чи окремими провокативними групами в час боротьби ОУН, УПА й УГВР. На керівні пости в Україні висувається членів родин зрадників, які були покарані за співпрацю з чекістами.

Таким самим методом советська пропаганда провадить наступ на українську самостійниць-

ку еміграцію, а на революційну ОУН зокрема. В газеті, спеціально видаваній для еміграції, «Вісті з України» робляться фотомонтажі, щоб показувати «заможне» життя в Україні. Рівночасно поміщують перекручені і фальшиво на-світлювані статті проти ОУН, УПА і окремих діячів. Дуже часто поміщують матеріали проти осіб, з якими ОУН і УПА нічого спільного не мала, бо вони були виступниками ворога і поборювали ОУН. Таких осіб у пропаганді представляється як членів ОУН. Згадані матеріали часто появляються в чужих мовах, — німецькій і англійській.

Про розстріли гестапом членів ОУН і УПА та боротьбу з гітлерівською окупацією промовчується. Пропаганда проти ОУН ведеться на всіх відтинках, також шептаною пропагандою урядовими особами в урядах при полагодженні справ. Слова «український самостійник» зводиться до клин і чогось неповажного. У назву «бандерівець» вкладається зміст якогось злочинця.

Пильно стежачи за советською пропагандою, можна розгадати ряд прихованих та загально невідомих фактів. Наприклад, коли хтось із видних начальників чи вождів усунений з його посади, тоді пропаганда подає, що такого то переведено на іншу роботу. Коли біля прізвища ще подається «товариш», то це означає, що він

ще не попав у неласку. Коли подається саме прізвище без «товариш», — значить його кар'єра закінчена. В час відбуття різних державних урочистостей, між вождями появляється новий чоловік, до того часу маловідомий, то це значить, що цьому партійцеві починають робити кар'єру. Має велике значення в членів ЦК КПСС хто їде першим за першим секретарем, хто часто перебуває серед оточення першого секретаря ЦК КПСС. Пропаганда має також кваліфікацію на виступах чи промовах комуністичних вождів, бо є «аплодісменти, продовжительні аплодісменти, бурні аплодісменти». Для першого секретаря ЦК КПСС є «бурні і продовжительні аплодісменти».

Якщо пропаганда розводить гістеричний крик навколо націоналізму, це означає, що скоро відбудуться арешти й арештованим КГБ буде пришивати націоналізм. Усе західне завжди представляється як гниле, антинародне. Економіку західних держав, а зокрема Америки й Англії насвітлюється як неспроможну для створення добрих матеріальних умов, вказується, що в цій системі лише капіталістична кляса має добре і вигідне життя, а робітництво живе в нужді. Рівночасно з тим підкреслюється, що советська система, створена на вченні Маркса-Леніна, єдиноправильна і життєздатна. Советська преса поміщує знімки, на яких показується голодую-

чих і безробітних людей у різних країнах. Статті на такі теми друкуються під загальноприйнятою шапкою «Там де править капітал». Для критики західньої господарської системи в пресі беруть відомих науковців, іменами яких підписують статті.

Ми можемо побачити як приїздять советські фоторепортери до інших держав Заходу. Вони мають напрямні фотографувати найбільш бідні дільниці міст, також бідно одягнених людей, жебраків. Ніколи вони не фотографують гарних будинків, крамниць із багатючими вітринами, бо це для советської пропаганди не придатне. Советські журналісти старанно витягають з західніх газет усі негативи й їх зі своїми коментарями поміщують у своїй пресі. Пресові аташе при посольствах ССРСР, також робітники ТАСС закордоном у більшості є таємними співробітниками КГБ. Вони мають завдання підшукувати слабих характером західніх журналістів некомпуністів і їх підкуплювати та підсувати їм для Москви корисний матеріал для поміщення в західній пресі.

В ССРСР ведеться пропаганда під кутом війни і воєнних приготувань. Компартія хоче мати в духовому полоні все населення ССРСР. Сьогодні психологія являється важливою зброєю. Маючи у психологічному полоні широкі маси населення, можна скріпити їхню бойову мораль, або

навпаки — довести до морального заломлення і капітуляції. В час німецько-советської війни з доручення партії для скріплення моралі і боездатности червоної армії було відряджено у військові частини діячів культури і мистецтва. Поети складали патріотичні вірші й їх читали воякам на фронтових позиціях; композитори komponували бойові мелодії, співаки і хорові ансамблі їх виконували фронтовим частинам; письменники в більшості були кореспондентами армійських і дивізійних газет, по-мистецькому писали бойові репортажі. Все це мало великий вплив на піднесення моралі й боездатности советської армії.

На підставі набутого досвіду, компартія сьогодні веде пропаганду серед населення й армії. Комуністична партія робить усе, щоб керувати душами громадян і регулювати їхніми настроями. Ніяка країна в світі не має такого великого і до тонкощів організованого пропагандивного апарату, як московська імперія.

Московська пропаганда діє тепер під кутом, щоб громадян СРСР переконувати, що політика партії миролюбна і гуманна. Все, що є немосковське, — вороже, чуже й антинародне. На підставі советської преси можна ствердити, що це є підготовкою до війни. За словами московської пропаганди головним ворогом для Мос-

кви є США. На Україні, поруч того, ведеться безпереривна пропаганда проти націоналістів. В обидвох випадках пропаганда намагається прищепити громадянам СРСР ненависть і недовір'я до західних держав та націоналістів, що змагають до завалення советського ладу.

Треба мати на увазі, що комуністична ідеологія проповідує ненависть. Ще в двадцятих роках комісар освіти СРСР Луначарський твердив, що найбільшими ворогами комунізму є християни, які проповідують любов, а комуністи проповідують ненависть. Ненависть, — це велика руйнуюча сила, що знає докладно московський імперський центр і використовує її при підготовці до війни. Сьогодні в московській пропаганді повторюються твердження, які поширювалися і під час другої світової війни: «Неможливо перемогти ворога, не навчившись його ненавидіти силою всієї душі».

Для людей, які докладно не вивчили советської дійсності, незрозумілі суперечності, які видно у советській пропаганді. Наприклад «Мир і дружба», що голосить пропаганда; за співпрацю з країнами, які мають іншу політичну систему; пропаганда політики співжиття, розрядки. З практичної діяльності видно що інше, — намагання політику співжиття використати для себе й ошукати західних партнерів; в час пропагування роззброєння потайки озброюватися.

Пропаганда робить крик про невтручання у внутрішні справи держав, в цей же час потайки в ряді держав матеріально піддержується комуністичні партії, вишколюється людей для підривної роботи в тих країнах.

Громадяни СРСР вже змучені пропагандою, якої мають досить. Люди почали викручуватися від різних лекцій, мітингів та відвідувань клубів. Партія зрозуміла, що в кожній хаті й родині можна проводити пропаганду, а для цього найкращим засобом є телевізія. На продаж телевізорів зроблено помітну знижку, з розрахунком допомогти кожному мати телевізор.

Слова пропаганда в громадян СРСР викликає недовір'я. Всі знають, що пропаганда поширює перекручену і підфальшовану правду. Перекручення і неправду ширять в першу чергу найвищі особи з ЦК КПСС й уряду СРСР. Для прикладу, газета «Правда», що є органом ЦК КПСС, в ч. 311 (23107) за 7 листопада 1981 р. помістила промову члена політбюро і міністра оборони маршала Д. Ф. Устінова «Под знаменем Великого Октября». У цій промові він сказав так: «США провадять не виповіджену війну проти Афганістану». Міністер говорить неправду, мабуть, тому, щоб виправдати політику партії, яка посилає на смерть своїх вояків до Афганістану.

Московська газета «Неделя» за 1-7. 3. 1982 р. подала дані, мовляв, у цілому ССРСР виходить 8088 газет на 55-х мовах і їхній одноразовий тираж виносить понад 176 мільйонів екземплярів. Журналів виходить 5236 з річним тиражем 3 мільярди 225 мільйонів екземплярів. Все це на послугах пропаганди.

З ДІЯЛЬНОСТІ МОСКОВСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ПОЛІЦІЇ

У своїй праці «Від оприччини до КГБ» я наводив докази, що червоні московські вожді продовжують політику білих царів у нових, більше удосконалених формах. Політична поліція, що сьогодні має назву КГБ, у своїх школах визчає досвід царської поліції.⁵

В історії боротьби з московським царатом записана колись дуже голосна справа агента-провокатора царської поліції Азефа. На тему афери Азефа чужими мовами написано ряд статей і книжок. В українській мові, крім загальної згадки, я не зустрів деталішого опису цієї агентурної афери. Такими самими методами сьогодні діють переємники царської поліції червоні КГБісти. Тому вважаю за корисне детальніше

⁵ «Від оприччини до КГБ», стор. 162, Українське Видавництво, 1981 рік.

подати справу агента Азефа. Роблю це на підставі спогадів Б. Савінкова з передмовою Фелікса Кон, виданих у Москві 1926 році.

Євгеній Філіпповіч Азеф набув вищу технічну освіту в Німеччині по фаху інженер, був членом партії соціалістів-революціонерів з часу її заснування. Впродовж років Азеф був одним із видатних членів центрального комітету партії і від 1903 року, аж до його викриття, як провокатора, 1909 р., був керівником «бойової організації», яка плянувала та виконувала терористичні акти на членів царської родини, губернаторів, міністрів, суддів і прокурорів, на найвищих начальників політичної поліції.

Заслуги Азефа перед партією були величезні. Від самого початку заснування партії, він, як ніхто інший, з успіхом розбудовує підпільні клітини партії в різних губерніях імперії і закордоном. Він налагоджує таємну кур'єрську й інформаційну службу, організовує цілу низку підпільних друкарень, бере участь у видаванні підпільної літератури і газет «Революційная Россія» та «Вісник російської революції». Йому вдається остаточно ліквідувати розкол у партії й оформити об'єднання «південних» та «північних» соціалістів-революціонерів, тобто знову в одну партію, і вкласти федеральний союз з «Аграрно-соціалістичною лігою». Водночас він опра-

цьовує пляни організованого терору і проводить його. Працює над технічними засобами терористичної боротьби, засновує майстерні виробу динаміту закордоном і в імперії. Азеф організовує нелегальні транспорти літератури, вибухових речовин і масові транспорти зброї з закордону. В 1905 році Азеф винайняв в Англії пароплав «Джон Крафтон», на котрому нелегально було перевезено до Фінляндії велику кількість зброї і динаміту, а звідтіль перепроваджено в потрібні міста московської імперії.

Азеф організував тісну співпрацю московських есерів із фінською «Партією активного спротиву царському режимові». Ця фінська нелегальна партія стала допомагати московським есерам у транспортуванні зброї і давала на території Фінляндії таємний притулок есерівським терористам. Але найбільша заслуга Азефа перед партією була у розбудові могутньої на ті часи «Бойової організації» терористів, в опрацюванні плянів терористичних замахів. Він, як керівник «Бойової організації», брав участь у терористичних замаху: на харківського губернатора князя Оболенского, в убивстві уфімського губернатора Богдановіча, в убивстві міністра внутрішніх справ Плеве, в убивстві великого князя Сергея Александровіча — московського генерал-губернатора, в замаху на петербурзького генерал-губернатора Трепова, в убивстві

київського генерал-губернатора ген. Клейгельса, в убивстві міністра внутрішніх справ ген. Сімягіна, в убивстві нижньоюновгородського губернатора ген. Унтербергера, в замаху на московського генерал-губернатора адмірала Дубасова, в убивстві ген. Міна, у замаху на начальника політичного розшуку ген. Рачковського, ліквідував провокатора Гапона — організатора відомої демонстрації, що стала відома під назвою «кривава неділя»; в убивстві свавільного командувача Чорноморської флотії адмірала Чухніна, в убивстві саратовського генерал-губернатора ген. Сахарова, в убивстві петербурзького градоначальника ген. Лауница, в убивстві головного військового прокурора ген. Павлова, в убивстві чернігівського губернатора ген. Хвостова, брав участь у першому невдалому замаху на прем'єр-міністра Столипіна. Підготував замах на царя і на великого князя Ніколая Ніколаєвича. Останні замаху були невдалі, але не з вини Азефа.

Борис Савінков, відома історична постать, у книзі «Спогади терориста» писав: «Я знав Азефа як людину сильної волі, витального практичного розуму і великого організаторського таланту. Я бачив його на праці. Я бачив його неузгоджену послідовність у революційній діяльності, його відданість революції, його спокійну мужність терориста. В моїх очах він був тала-

новитим і досвідченим революціонером, твердою і рішучою людиною. Мое переконання в загальних рисах поділяли всі товариші, що працювали з ним». Савінков писав, що з його характеристикою Азефа повністю погоджувалися всі основоположники і керівники ЦК партії соціалістів-революціонерів. Савінков стверджував, що «Азефові в партії довіряли так, як довіряли Гершуні». Григорій Андрійович Гершуні, один із перших основоположників партії, незмінний керівник ЦК, котрому безпосередньо підлягав керівник «Бойової організації». Гершуні пережив торттури у царській в'язниці, організував успішні втечі засуджених підпільників з сибірської каторги і сам вдало втік, якого засудили на 20 років ув'язнення.

Якщо візьмемо під увагу наведену вище талановиту і мужню революційну, організаційну й терористичну діяльність Азефа, повне безапеляційне довір'я до нього з боку найвищих керівників ЦК партії і терористів — виконавців смертних замахів, тоді виникає питання: хто ж міг на тлі блискучої біографії Азефа запідозрити його у провокаціях, у співпраці з царською охранкою?

Однак в 1902 році, тоді як Азеф працював у Петербурзі, партійний пропагандист студент Крестьянінов обвинуватив Азефа в провокації. Обвинувачення розглядав суд, в склад якого

входили письменники: Пешохонов, Анненській й Гуковській. Суд чести відкинув обвинувачення, як безпідставне.

В серпні 1905 року до ЦК партії есерів прийшло анонімне письмо, в якому вказувалося, що в партії є два провокатори Татаров і Азеф, що партії загрожує небезпека. Татаров вернувся з заслання, яке відбував в Іркутську, і мав довір'я. Восени 1905 року з Саратова від членів партії до ЦК прийшло письмо, яке кидало підозру на Азефа в діяльності з поліцією. Час від часу чулися закиди Азефові, але ніхто цього не перевіряв поважно. Азеф мав на все переконуючу відповідь.

Не зважаючи на вищеподані великі успіхи у плануванні й виконанні цілої низки терористичних замахів, партія мала величезні втрати в середовищі найактивніших членів. Від 1902 року до 1908 царський уряд покарав на смерть, або мусіли покінчити самогубством зражені «невідомим» провокатором 27 найвидатніших терористів. Було заарештовано на кордонах і засуджено кільканадцять кур'єрів і реквізовано транспорту зброї та літератури, було викрито декілька підпільних друкарень, заарештовано і засуджено на довічну каторгу кільканадцять десятків учасників підпільних з'їздів партії, викрито декілька майстерень виробу динаміту. Наслідком таких жертв і арештів було те, що

ЦК партії змушений був розв'язати «Бойову організацію» та припинити терористичну діяльність, тобто ту діяльність, на основі якої було побудоване існування партії. Партія почала втрачати довір'я серед багаточисельних симпатиків закордоном і в середині країни. Втрата довір'я рівночасно була стимулом припинення існування партії взагалі, бо фінансова база партії була побудована на жертвах симпатиків.

Аналізуючи посталу ситуацію в партії, ЦК партії зробив висновок, що смертельна загроза не тільки діяльності партії, але й для самого існування партії є наслідком дій провокаторів-агентів у партії, котрі були таємними агентами царських органів безпеки. Мова йшла про якихось провокаторів, невідомих, які є й діють, а не про одного чільного провокатора, і таким чином над Азефом не висіла загроза викриття. Центральний комітет партії на засіданні схвалив рішення, запропоноване Азефом, поробити заходи перестороги. Найвідповідальніших партійних керівників було вислано, для їхньої безпеки, закордон; набуття чужоземних паспортів, винайм мешкань, фінансове забезпечення було доручено Азефові.

Евакуація відповідальних діячів партії за кордон була вигідною для царського режиму. Це послаблювало партію на всій території мос-

ковської імперії. Лишалися пересічні члени з невеликим досвідом підпільної праці.

Всі партійні діячі, що опинилися закордоном, — у Швейцарії, Франції, Німеччині, Фінляндії й Австрії під чужими прізвищами з чужоземними пашпортами, контролювалися Азефом і на основі його інформацій перебували під наглядом «Російської політичної поліції закордоном», яка підлягала генералові Рачковському, а начальником «Закордонного розшуку» був ген. Ратаєв. Тут треба підкреслити, що в той час московська політична поліція у своїй діяльності проти емігрантів користувалася неофіційною підтримкою в ряді європейських країн. Щось подібне подекуди має сьогодні КГБ.

ЦК соціалістів-революціонерів мав власну агентуру в колах чиновників царської охоранки, поліції, жандармерії й інших установ. При допомозі цієї агентури викривалося провокаторів і агентів. Тільки то були дрібні агенти в царському апараті й ті агенти не могли служити революціонерам інформаціями про вищі органи. Це давало Азефові гарантію, що про його діяльність на низах не було відомо, бо він мав співпрацю з найвищими чинниками політичної поліції. Крім того, члени ЦК партії були переконані, що в ЦК всі члени певні. Євгеній Філіповіч Азеф мав партійні клички «Толстой», «Іван Ніколаєвіч», «Валентін Кузьміч».

ВИКРИТТЯ

Владімір Львовіч Бурцев у Петербурзі редагував і видавав журнал «Былое». Бурцев належав до людей активних, користувався повагою, співчував революційним партіям. Він мав широкі знайомства серед різних превілейованих осіб.

У травні 1908 року Бурцев сказав членам ЦК партії есерів, що Азеф є провокатором і агентом царської охранки. Заява Бурцева викликала в членів ЦК обурення. Вважали, що Бурцева треба покликати на суд честі, бо таким говоренням Бурцев шкодить партії. По деякому часі сформували суд в складі: князь Кропоткін, Фігнер і Лопатін, від ЦК есерів були представники Чернов, Натансон і Савінков. Присутнім Бурцев подав довшу інформацію, що, мовляв, до нього в 1906 році в редакційне приміщення зайшов працівник окремих доручень «охранного отдела» з Варшави М. Е. Бакай і розповів, що він з таємних документів, які він мав змогу читати, знає, що в партії есерів є агент-провокатор, що охранка знає про діяльність есерів, має точні інформації з засідань. Про всі атентати тим агентом охранка була поінформована. Наводив деталі, що в деяких випадках охранка не могла своєчасно запобігти тим атентатам.

Бурцев це широко виклав і додав, що агент-провокатор в охранці має кличку «Раскін». Він також вказав, що ЦК партії есерів у 1905 році отримав анонімного листа, в якому було названо прізвища провокаторів, а одно з них було Азеф. Бурцев сказав, що цей анонімний лист був написаний полковником охранного відділу Кременецьким, який хотів помститися на ген. Рачковському, який при допомозі тих агентів заарештував терористів і був нагороджений, а Кременецькій за свою працю не дістав ніякої винагороди.

Навколо інформації Бурцева постала дискусія і розбіжність думок. Дехто з членів ЦК твердив, що Бакаєву, як поліцаєві, вірити не можна. Бурцев доказував, що Бакай належить до тих, хто співчуває революціонерам і вже дав багато доказів, що він заслуговує на довір'я. Справа зависла не розв'язаною. Навколо неї дискутували і роздумували.

Азеф жив на півдні Франції, недалеко від інших членів ЦК і про закиди Бурцева був поінформований, на цю тему говорив із членами ЦК, висловлював обурення і надію, що члени ЦК його оборонять від «провокацій» Бурцева і Бакая.

В жовтні того ж року Бурцев повідомив Бориса Савінкова, що отримав більше інформацій відносно Азефа. При зустрічі з Савінковим Бурцев розповів, що загрозицею був його знайомий,

колишній директор департаменту поліції Алексей Александрович Лопухін, і в поїзді між Кельном та Берліном Бурцев його запитав, чи Лопухін за час своєї служби мав справу з Азефом? Лопухін по довгих роздумуваннях сказав, що Азеф є агентом і він сам свого часу мав з ним ділові справи. Бурцев просив Савінкова це тримати в таємниці, бо Бурцев сам хоче це оповісти перед членами суду.

Довідавшись про це, суд вирішив все перевірити своїми людьми. В листопаді 1908 року до Парижу приїхав Азеф і розмовляв з Савінковим про свою справу. Савінков йому сказав, що проти нього є нові обтяжуючі матеріяли. Азеф стривожено сказав, що «може знову якийсь Бакай»? Потім Азеф говорив, що він вірить, що його приятелі з ЦК партії напевно знайдуть спосіб, як його оборонити від провокацій. Пропонував Савінкову знову їхати на акції, ніж тут, на еміграції, сидіти і слухати образи.

ЦК партії есерів вислав до Петербургу А. А. Аргунова, який довгий час перед тим працював там і знав багатьох людей, щоб він зібрав дані, чи інформації Лопухіна можна брати під увагу й їм вірити. Аргунов у Петербурзі зібрав від прихильних людей інформації, що Лопухін заслуговує на довір'я. Тоді він вирішив сам іти до Лопухіна на розмову. Лопухін все підтвер-

див і розказав Аргунову найновішу подію, що 11 листопада о 10-й годині вечора до його хати на вулиці Сергеевській зайшов Азеф і просив, щоб Лопухін все сказане Бурцеву відкликав. Лопухін на це не погодився. Через кілька днів до Лопухіна прийшов полк. Герасімов, начальник охрального відділу і вже не просив, так як Азеф, лише пригрозив наслідками. Лопухін написав листа про поведінку полк. Герасімова до прем'єра міністрів Столипіна, міністрові внутрішніх справ Макарову і директорові департаменту поліції Ерусевичу та просив їх захистити його від полк. Герасімова.

В міжчасі Азеф сказав членам ЦК партії, що він їде до Мюнхену. Коли Аргунов повернувся і подав звіт зі своєї перевірки, включно з тим, що Лопухін давав йому читати копії листів до вищезгаданих осіб, в членів ЦК почалися вагання і такої віри в Азефа, яка була в них перед тим, уже не було. Вирішено вислати Савінкова до Мюнхену і перевірити, скільки днів був там Азеф? Розслідування Савінкова ствердили, що Азеф говорив неправду. ЦК партії вислав Чернова до Азефа, щоб він з ним поговорив і вказав Азефові, що він за своє перебування у Мюнхені говорив неправду та щоб він сказав, куди ж він у дійсності їздив?

Азеф подав Чернову рахунки за свої ночліги в Берліні, куди він, мовляв, з Мюнхену пої-

хав був, щоб відпочити і заспокоїтися від усього того, що навколо нього діється. ЦК партії вислав свого члена до Берліну і перевірка показала, що Азеф знову говорив неправду.

Майже весь грудень 1908 року члени ЦК есерів радилися, що робити з Азефом. Одні радили зараз же Азефа вбити; інші хотіли ще раз робити йому додатковий допит. Потім вирішили таки Азефа вбити, але не на території Франції. Вирішили купити в Італії віллу, щоб там хтось із членів ЦК замешкав, а Савінков і Чернов мали знайти спосіб Азефа туди заманити.

5 січня 1909 року Чернов і Савінков зайшли до хати Азефа. В розмові почали йому доказувати, що він говорить неправду. Також почали його розпитувати про ряд підозрілих випадків з минулого. Поставили йому питання про поїздку до Петербургу до Лопухіна. Розмова була довга й Азеф все заперечував. Але Азеф одно зрозумів, що він розкритий і довір'я вже не матиме. На другий день Азеф зник і ніхто з партійців більше нічого про нього не міг довідатися. За деякий час стало відомо, що в Петербурзі заарештовано Лопухіна.

Далеко пізніше стало відомо, що Азеф свою дружину і дитину вислав до Америки, а сам жив під чужим прізвищем у Берліні, де помер природною смертю.

ЯКІ ВИСНОВКИ МОЖНА ЗРОБИТИ З АГЕНТУРНОЇ СПРАВИ АЗЕФА?

Провокативна діяльність агента-провокатора Азефа вказує, яку руїну для підпільної і не тільки підпільної організації може нанести агент, який діє всередині на провідній позиції.

Як важко вхопити психологічну настанову членів партії, які хочуть бачити в себе все лише добре. Невільно легковажити ніякої, навіть найдрібнішої інформації. В 1902 році не була розсліджена справа Азефа, коли йому студент Крестьянінов робив закид його провокативної діяльності; також анонімний лист, а потім письмо з Саратова залишилися без належної уваги. Все було злегковажене, що в підпільній діяльності недопустиме.

Образом безпорадности ЦК есерів був час від травня 1908 до січня 1909 року. Бракувало своєчасно правильної оцінки і рішення та вмілого поставлення справи, щоб вияснити при допомозі самого Азефа його провокативну діяльність.

Залишилося не виясненим, коли саме Азеф став агентом-провокатором, тобто чи його завербовано в агенти коли він був уже як член есерів, чи охранка його підготувала і післала до партії.

Майстерність його у подаванні інформації охранці, що не кидалося у вічі тим терористам, з якими він працював. В тому числі Борисові Савінкову, який довго Азефа обороняв.

Виходить, що Азеф деталів не звітував охранці, яка сама мала збирати деталі. Він лише вказував, що на такого й такого то готується атентат, решта — справа ваша на місці.

Втеча Азефа з очей його партійних співробітників вказує, що йому охранка далі допомогла фальшивими документами, висилкою дружини і дитини до Америки. Але чому він сам залишився? Яку дальшу роботу виконував?

З його досвідом і здібностями він міг би багато допомогти охранці в боротьбі з підпіллям.

Центральний комітет соціал-революціонерів, в склад якого входив також Азеф, видав пізніше ряд довгих комунікатів, де твердив, що Азеф на службі поліції був від 1902 року. Також тоді ЦК партії оголосив, що розпускає «Бойову організацію».

«КОМИТЕТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ — КГБ»
(КОМИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ — КДБ)

Голову «Комітету Государственной Безопасности СССР» генерала армії Юрія Андропова, члена політбюро, на засіданні ЦК КПСС 26 травня 1982 обрано в склад секретаріату ЦК, на місце померлого Михайла Суслова. Політбюро ЦК КПСС складається з 13-х осіб, з якого лише чотири входять у склад секретаріату.

Секретаріат ЦК КПСС складається з дев'я-тьох осіб, а першим секретарем під сучасну пору є Леонід Брежнев. Юрій Андропов, який був від травня 1967 до травня 1982 р. головою КГБ, давніше належав до найближчого оточення Брежнева. Можна припускати, що Андропов займе місце Брежнева. Ю. Андропов серед сьогоднішнього політбюро є найбільш досвідченою особою. Як довголітній голова КГБ, він зі спра-вами докладно ознайомлений і добре поінфор-мований у внутрішніх та зовнішніх положен-нях.

Не всі головні чекісти мали змогу зробити таку політичну кар'єру, як Андропов. Знаємо, що керівників цього терористичного апарату Ягodu, Єжова, Берію фізично ліквідовано. Шелепіна і Семічасного — голів КГБ з часу пану-вання Хрущова не фізично, але політично лі-

квідовано. Інтелігентність і хитрість Ю. Андропова показалася в діяльності КГБ. Він удосконалив методи КГБ, виробив більш хитріші і рафінованіші форми діяльності. Переорганізував цілий апарат КГБ і його стиль зовсім відмінний від стилю Ягоди, Єжова чи Берії. Також треба мати на увазі, що політичний клімат в імперії сьогодні відмінний від сталінського. Юрій Андропов по національності москаль, народжений 1914 р., з вищою освітою. Перед тим він — комсомольський діяч, партійний функціонер та дипломат в Угорщині. В часи урядування Андропова на посту голови КГБ було видно таких високопоставлених чекістів, що були його довіреними:

Семен Цвигун, генерал армії, з походження українець, нар. 1917 р., працівник ЧеКа з 1939 р., перший заступник Андропова;

Г. Ценев, ген. армії, нар. 1907 р., вища освіта, в КГБ від 1953 р., другий заступник Андропова. Він був приятель Брежнєва з Дніпропетровського;

В. Чебриков, ген.-полк., нар. 1923 р., москаль, вища освіта, в КГБ від 1967 року;

А. Бойко, нар. 1925 р., вища освіта, в ЧеКа від 1943 року. Голова КГБ у Туркменії;

Віталій Федорчук, нар. 1918, українець, ген.-полк., вища освіта, голова КГБ в Україні;

А. Інаврі, нар. 1908 р., грузин, в КГБ від 1953 р., голова КГБ у Грузії;

А. Южбаціян, нар. 1924 р., вірменин, в ЧеКа від 1943 р., голова КГБ у Вірменії;

Н. Ломов, нар. 1925 р., москаль, вища освіта, активіст комсомолу, від 1964 р. голова КГБ в Киргизії;

Л. Мелкумов, нар. 1924 р., вірменин, вища освіта, активіст комсомолу, від 1950 р. в ЧеКа, голова КГБ в Узбекистані;

Є. Первенцев, нар. 1926 р., москаль, вища освіта, від 1950 р. в ЧеКа, голова КГБ в Таджикистані;

Ю. Петкіявічіюс, нар. 1924 р., голова КГБ в Литві;

А. Порк, нар. 1917 р., естонець, середня освіта, чекіст від 1960 р., голова КГБ в Естонії;

В. Шевченко, нар. 1921 р., українець, освіта вища, чекіст з 1943 р., голова КГБ в Казахстані.

Ген. Цвигун був швагром Л. Брежнєва. В березні 1982 р. помер. Офіційне повідомлення говорило, що Цвигун помер в наслідок хвороби. Дійсна причина смерти зовсім інша. Хоча всі кремлівські таємниці дуже суворо зберігаються, але не все можна приховати. В Москві стала відома афера торгівлі і крадежу брилянтів, що

виносило на мільйон рублів. У цій афері була замішана дочка Леоніда Брежнєва, одружена з Юрієм Чурбановим, який є першим заступником міністра внутрішніх справ генерала армії Щелкова. Заарештовано також приятелів Галини Брежнєв-Чурбанової Бориса Бурятова, директора цирків СРСР Анатолія Колєватова та його заступника Віктора Горського. Невідомо, яку роль там відіграв заступник Андропова генерал Цвигун і швагер Брежнєва, що було причиною його самогубства? Вище наведена афера кидає світло на моральний рівень найвище поставлених осіб в московській імперії. Треба вказати на ще одну деталь, а саме, що Юрій Чурбанов у шістдесятих роках був майором міліції й одружився із на вісім років старшою за нього дочкою Брежнєва Галиною. Після того як став зятем Брежнєва зробив кар'єру аж до заступника міністра внутрішніх справ.

На місце Андропова, на голову КГБ не поставлено заступника генерала армії Ценева, а покликано з Києва на цей пост Федорчука, що є лише ген.-полковником, тобто нижчим рангою. Федорчук на голову КГБ України був поставлений в 1970 році. В 1972 р. був знятий з першого секретаря ЦК партії України Шелест під закидом у потуранні українському націоналізмові. Отже упадок Шелеста на доручення Андропова підготовляв Федорчук. Тоді в Україні

провадилася чистка партійного апарату, усуваючи всіх тих, що себе вважали за українців. На місце Шелеста поставлено малороса Щербицького, що відомий як московський вислужник і всюди особисто протегований Брежневим.

За панування Шелеста до 1970 року головою КГБ України був Віталій Федоровіч Нікітченко, генерал-майор.

Федорчук родом походить з підсоветської Волині. В ЧеКа працює від 1939 року. В час війни він служив в армійських відділах ЧеКа, що мали назву «контррозвідка» і також «Смерш». Після війни Федорчук служив у військових чекістах в Австрії і Східній Німеччині.

Беручи сьогоденне положення в цілому СРСР і в Україні, то КГБ має найбільше роботи лише на Україні. В інших районах СРСР кагебісти в більшості «безробітні». В РСФСР КГБ має під наглядом чужинецьких дипломатів і декільканадцять своїх дисидентів. Деякі більше роботи мають чекісти в Балтицьких країнах. Головною внутрішньою проблемою Москви є Україна. Тут Федорчук показав себе, що він надійний Москві, тому йому доручено всесоюзне керівництво КГБ.

Коли ми пишемо чи говоримо про ворога, то часто наголошуємо, що це робота КГБ. Одначе мусимо мати на увазі, що КГБ є ніщо інше як

виконавець волі ЦК КПСС. Всі справи для по-
лагодження, акції, які треба виконати вирішує
ЦК КПСС, а виконує їх КГБ.

Федорчук на Україні був головою КГБ в час
загостреного наступу на новозроджені націо-
нальні процеси. Він виконував доручення Ан-
дропова по лінії боротьби з націоналізмом.

На Заході відомі сотні прізвищ українських
політв'язнів, яким КГБ пришиває різні прови-
ни і держить їх у тюрмах та на засланнях, не
дає дозволу повернутися на Україну. Москов-
ські дисиденти не підлягають таким жорстоким
переслідуванням як українці, — приналежні до
національного відродження. Дисидент Лев Ко-
пелєв, колишній майор советської армії і пись-
менник, що з Москви виселений до Німецької
Федеративної Республіки, в одному інтерв'ю
німецькому журналові «Шпігель» сказав, що в
Києві дістає чоловік 8-10 років тюрми, тоді як
за таке ж саме «обвинувачення» у Москві ка-
рають двома тижнями поліцейного арешту. Ін-
терв'ю було надруковане в лютому 1980 року.

Величезне число московських дисидентів ви-
селено на Захід з певною метою, за пляном в
ЦК КПСС. Ці московські дисиденти на Заході
вже помітно скріпили концепцію збереження
великої імперії. Як відомо, українська емігра-
ція, Провід революційної ОУН і АБН розвину-

ли велику діяльність за розчленування московської імперії і за створення національних держав. В Світовій Антикомуністичній Лізі таку концепцію прийняло ряд народів, які входять у склад цієї Ліги. Така думка москалям усіх мастей (білим, червоним і чорним) не до смаку. Московська еміграція була дуже слабою і не могла створити активного руху, щоб протиставився концепції поділу московської імперії. Тепер дисиденти діяльність московської еміграції дуже скріпили.

4 червня 1982 р. президія Верховної ради УССР призначила на голову КГБ в Україні, на місце В. Федорчука, Степана Несторовича Муху. Така урядова версія. У дійсності було так: Андропов в порозумінні з Федорчуком кандидатуру Мухи подали до ЦК КПСС на голову КГБ в Україні. Там цю кандидатуру затверджено і доручено Щербицькому формально це оформити.

Начальниками тієї московської терористичної організації, що носить назву КГБ чи КДБ, Москва завше ставила людей без українського змісту, випробуваних служак. Лише їхнє українське походження потрібне для пропаганди.

НКГБ І МГБ В УКРАЇНІ

Не зважаючи на діяльність советської розвідки на окупованих теренах гітлерівцями, з України московська централь не мала належної інформації про діяльність ОУН і УПА. В Москві було відомо, що діє ОУН, але не було відомо про розміри тієї діяльності, також не припускали, що ОУН у таких широких розмірах розбудувала свою військову силу і цілий адміністративний апарат. Сила ОУН і УПА була в народі, який готовий був усім допомагати в боротьбі з московськими окупантами.

Советська армія наступала на всіх фронтах і йшла вперед. Гітлерівські війська відступали і вже було видно, що вони війну програють. Це творило в Москві й усіх партійних активістів радість. ЦК компартії мав розроблений план господарювання на звільнених від німців теренах. За советською армією їхав партійний апарат з секретарями компартії і начальниками НКВД. Вони мали доручення зараз же організувати державну адміністрацію, творити партійні і комсомольські клітини. Мужчин треба було мобілізувати в армію, треба було відновлювати колгоспи і радгоспи, заготовляти для армії хліб і м'ясо. На Волині і в Галичині активісти заквартирували в районних містечках, почали організовувати свій апарат і виїжджати на

села. В селах вони зустрічали лише жінок і дітей, які на різні питання советських урядників відповідали лише «не знаю»: ніхто московськими посіпаками не був захоплений, хоча вони всім говорили і наголошували що вони «визволителі».

Члени ОУН і відділи УПА мали доручення від свого Проводу, в час переходу фронту скритися у вигідних місцях, не зв'язуватися ніякими акціями з фронтовими частинами советської армії. В перших же днях зібрати розвідчий матеріял і чекати на наказ. Через кілька днів після переходу фронту ОУН і УПА зробили на районні центри несподіваний наступ. Ліквідували гарнізони внутрішніх військ НКВД разом із партійними активістами. Це було громом для партійного начальства у Києві і Москві. Воно до такого не було приготоване. Почалася велика і жорстока боротьба. Терени, які були віддалені від головних доріг і великих міст, де стаціонували великі військові сили, були під контролем ОУН і УПА. Намагання большевиків узяти ці райони під свій контроль були марними. В цій боротьбі партійних начальників і чекістів загинуло більше ніж на фронтах за весь час війни з гітлерівцями. Партійці і чекісти на фронтах були в «політотделах і заградітельних отрядах» і під ворожі кулі в першу чергу гнали просту мобілізовану масу.

НКВД і НКГБ, як військова контррозвідка, відома під назвою «Смерш», були безпорадними. Архіви НКВД були знищені разом з їхньою агентурою. Такий стан тривав до капітуляції гітлерівської Німеччини.

Після капітуляції нацистів Москва наказала стягнути з Німеччини до західних областей України мільйонів армії, якими заблюковано села, міста, шляхи та ліси. Відділи внутрішніх військ НКВД почали зводити бої з УПА. В лісах і селах ще ховалися мужчини, які нічого спільного з ОУН і УПА не мали: вони лише не хотіли йти до советської армії. В облавах їх багато попало в руки ворогові й оперативні робітники НКГБ, а потім МГБ, з тих людей почали творити свою таємну агентуру та перші відділи «стрибків» для боротьби з ОУН і УПА. Почалася страшна жорстока боротьба, в якій ворог почав застосовувати всі аморальні і міжнародними законами заборонені засоби. Всі хто потрапив у руки ворога і рятував своє життя, були згідні йти на співпрацю з ворогом, а ворог дарував їм усі «провини». Ворог шукав собі опертя серед місцевого населення, провокаціями вносив роздор у населення, щоб таким чином ОУН і УПА позбавити піддержки населення.

На Україні боротьбою проти ОУН і УПА керував перший секретар компартії України і московського політбюро Нікіта Хрущов при допо-

мозі своїх міністрів і генералів ЧК, яких дуже часто змінювано, бо вони не мали успіхів у тій боротьбі. Так званий уряд Української Республіки постійно видавав звернення і роздавав обіцянки членам підпілля, щоб вони лише припинили боротьбу.

Нижче передруковуємо одно таке звернення, видане в 1945 році.

НАКАЗ
НАРОДНОГО КОМІСАРА⁶
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
УКРАЇНСЬКОЇ РСР

15 листопада 1945 року.

м. Київ.

За останній час в органи НКВС добровільно з'являється велика кількість учасників банд, які по різних поважних причинах не могли з'явитися до 20 липня цього року, тобто до строку, встановленого Урядом Української Радянської Соціалістичної Республіки.

Однією з основних таких причин, як заявляють багато з цих осіб, з'явилась обставина, що вони, давно бажаючи порвати зв'язок з бандитами і своєчасно з'явитися в органи Радянської влади, практично здійснити цього не могли тому,

⁶ З архіву автора.

що вони знаходилися в таких умовах, при яких вихід з банд був неможливий.

Поряд з цим, в органи НКВС також добровільно з'являються ті, що ухилялись від мобілізації в Червону Армію.

Виходячи з вище викладеного —

НАКАЗУЮ

Всіх учасників банд, які припинили бандитську діяльність і не зуміли по вище вказаних причинах з'явитися раніше, а рівно і тих що ухилялися від мобілізації в Червону Армію і тепер добровільно з'явилися ніяким репресіям не піддавати, а негайно ж після явки направляти на місце постійного мешкання.

НАРОДНИЙ КОМІСАР ВНУТРІШНІХ
СПРАВ УРСР

Генерал-лейтенант В. Рясний

Московські окупанти членів ОУН і УПА називали і називають бандитами. Бачимо з повище наведеного наказу комісара внутрішніх справ, що цей наказ сформульований так, щоб наголосити про добровільне зголошення до НКВС учасників банд. Знаємо методи московської пропаганди, також знаємо дійсність, тому стверджуємо, що такої великої кількості, як пише генерал Рясний, зголошень не було.

Нижче поміщуємо інструкцію Волинського обкому КПб, яку було видано декілька місяців пізніше після того наказу. На підставі тієї інструкції можна припускати як виглядала влада червоних окупантів у 1946 році на Волині і в Галичині.

ЧЕРГОВІ ЗАВДАННЯ ПО СЕЛАХ⁷

I. ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ПИТАННЯ.

1. Закінчити укомплектування виконкомів, сільських рад депутатів трудящих і постійно діючих комісій сільських рад земельної, фінансової, культурно-побутової, упорядкування села, допомога родинам фронтовиків і інвалідам вітчизняної війни.

2. Забезпечити постійне надходження предсідників, секретарів і виконкомів сільських рад в своїх селах.

3. За рахунок залишених хат, висланих за межі області, закріпити кращі хати, як постійні приміщення сільських рад і відповідно влаштувати сільські ради.

4. Створити в кожній сільраді первісну комсомольську організацію або ініціативну групу молоді.

⁷ З архіву автора.

5. Закінчити утворення в кожній сільраді групи самоохорони в кількості не менше 15 осіб на сільраду. Закінчити підбір і затвердження командирів груп самоохорони.

6. За рахунок кращих бійців винищувальних батальйонів і командирів групи самоохорони сел, підібрати і затвердити їх у штабі райвідділу НКВД та належно проінструктувати їх про зміст роботи.

7. Закінчити укомплектування винищувальних батальйонів і організацію нових у великих населених пунктах.

8. Зібрати в райцентрі всіх допризовиків 1928 р. народження за винятком учнів шкіл і тих, що рахуються бійцями винищувальних батальйонів та груп самоохорони в селах, організувати військову підготовку їх. На цих зібраннях організувати політичну працю серед допризовиків. Забезпечити вступ кращої частини допризовиків у комсомол, зарахувати їх усіх у винищувальні батальйони та групи самоохорони.

II. ПИТАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ПРАЦІ.

1. По всіх селах провести загальні зібрання селян, на котрих зробити доповідь про біжучі події та завдання підготовки і проведення військової сівби.

2. По всіх селах провести загальні зібрання молоді, на котрих виголосити доповідь: «Завдання молоді в боротьбі проти українсько-німецьких націоналістів у кріпленні органів радянської влади».

3. По всіх селах провести загальні зібрання жінок, на котрих поставити доповідь: «Українсько-німецькі націоналісти злісні вороги українського народу».

4. По всіх районах провести районів наради жінок, на котрих поставити доповідь: «Праця радянського уряду щодо матерів і дітей».

5. По всіх районах провести районів наради предсідників постійно діючих комісій, на котрих заслухати доповідь: «Радянська влада — справжня народня влада». На цій же нараді провести секційні наради окремо представників комісій земельних, фінансових, культурно-побутових, упорядкування села, допомогових родинам фронтовиків та інвалідам вітчизняної війни, на яких детально з'ясувати завдання і зміст роботи кожної комісії сільради.

6. Провести районів зібрання бійців самоохорони сіл, на котрих заслухати доповідь РВ НКВД про заходи підтримування порядку в районі і практику боротьби групи самоохорони та бійців винищувальних батальйонів українсько-німецькими націоналістами.

7. В кожній сільраді організувати клуб або хату-читальню, для чого виділити з наявних залишених хат або виселених за межі області, кращі приміщення, відремонтувати їх, обдарувати необхідним інвентарем, прикрасити льозунгами, плякатами, забезпечити своєчасною доставою для клубів і хат-читалень газет та журналів.

8. При кожному клубі чи хаті-читальні організувати співочий, драматичний чи музичальний гурток.

9. Забезпечити виконання пляну лісозаготівель і лісовивозки, а також виконання пляну хлібозаготівок.

III. ПЕРЕПИС НАСЕЛЕННЯ 1946 р.

1. На 5 березня закінчити перепис населення у всіх населених пунктах.

2. Першому секретареві райкому КП(б)У, начальникам РВ НКВД та уповноваженим обкому КП(б)У перевірити висліди перепису по кожному населеному пункту і при виявленні недоброякісного переведення перепису назначити та провести повторний перепис.

3. Перевірити явку тих, кому вручено попередження і не забезпечили явки з покайними бандитами або тими, що ухиляються.

4. Організувати розслідування відсутности кожного члена родини, не ствердженого документами або достовірними ствердженнями за виявленням кожного нового громадянина в населеному пункті, що не пройшов реєстрації.

IV. УТВОРЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ СІТКИ.

1. Секретарям обкома КП(б)У і тільки першим секретарям райкомів КП(б)У особисто перевірити склад агентури й її працездатність.

2. Цим же особам перевірити забезпечення і винагородження агентури за роботу й організувати необхідну матеріяльну допомогу тим агентствам, котрі відзначилися на праці.

3. Цим же особам перевірити прикриття агентурної сітки всіх населених пунктів і прийняти заходи до збільшення агентурної сітки.

4. Цим же особам перевірити правильність арештів, всі акти і порушення радянських законів, покарати винних у порушенні радянських законів.

Вжити заходів для зліквідування і попередження фактів беззаконности.

V. МІРОПРИЄМСТВА ПО БЕЗПОСЕРЕДНЬОМУ ЛІКВІДУВАННІ ОЗБРОЄНИХ БАНД, БОЇВОК РОБОВОЇ СІТКИ ОУН.

1. З числа бандитів, що прийшли, покаючись, і кращих бійців винищувальних батальйонів створити при райвідділах НКВД й НКГБ спеціальні бойові групи по 3-4 на кожний район і кількістю 6-10 на кожен групу.

2. Створити з партійного радянського активу, оперативних робітників і бійців винищувальних батальйонів рейдуючі бойові групи в складі 10-15 осіб кожна. Закріпити за кожною групою певні села, зобов'язати постійно знаходитись у тих селах.

3. Виділити в рейдуючі групи внутрішні війська НКВД оперативних робітників і товаришів з партійно-радянського активу.

4. Встановити такий порядок, щоб оперативні робітники і партійно-радянський актив, як правило, ночував у тих селах, в котрих вони проводять роботу вдень.

5. Розробити план постійних засад для груп самооборони та сіл і винищувальних батальйонів.

6. Щоб запобігти сутичкам своїх груп, розробити паролі і розпізнавчі сигнали.

4. Організувати розслідування відсутности кожного члена родини, не ствердженого документами або достовірними ствердженнями за виявленням кожного нового громадянина в населеному пункті, що не пройшов реєстрації.

IV. УТВОРЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ СІТКИ.

1. Секретарям обкома КП(б)У і тільки першим секретарям райкомів КП(б)У особисто перевірити склад агентури й її працездатність.

2. Цим же особам перевірити забезпечення і винагородження агентури за роботу й організувати необхідну матеріяльну допомогу тим агентствам, котрі відзначилися на праці.

3. Цим же особам перевірити прикриття агентурної сітки всіх населених пунктів і прийняти заходи до збільшення агентурної сітки.

4. Цим же особам перевірити правильність арештів, всі акти і порушення радянських законів, покарати винних у порушенні радянських законів.

Вжити заходів для зліквідування і попередження фактів беззаконности.

V. МІРОПРИЄМСТВА ПО БЕЗПОСЕРЕДНЬОМУ ЛІКВІДУВАННІ ОЗБРОЄНИХ БАНД, БОЇВОК РОБОВОЇ СІТКИ ОУН.

1. З числа бандитів, що прийшли, покаючись, і кращих бійців винищувальних батальйонів створити при райвідділах НКВД й НКГБ спеціальні бойові групи по 3-4 на кожний район і кількістю 6-10 на кожному групі.

2. Створити з партійного радянського активу, оперативних робітників і бійців винищувальних батальйонів рейдуючі бойові групи в складі 10-15 осіб кожна. Закріпити за кожною групою певні села, зобов'язати постійно знаходитись у тих селах.

3. Виділити в рейдуючі групи внутрішні війська НКВД оперативних робітників і товаришів з партійно-радянського активу.

4. Встановити такий порядок, щоб оперативні робітники і партійно-радянський актив, як правило, ночував у тих селах, в котрих вони проводять роботу вдень.

5. Розробити план постійних засад для груп самооборони та сіл і винищувальних батальйонів.

6. Щоб запобігти сутичкам своїх груп, розробити паролі і розпізнавчі сигнали.

7. Закони ліквідації озброєних банд і основно діючої сітки ОУН на 10 березня 1946 р.

Секретар Волинського Обкому КП(б)У

І. Профатков

Вище поданий документ секретаря Волинського обкому компартії передрукований з незначними мовними поправками. Він вказує, що приблизно вісім місяців по закінченні війни, червоні не мали своєї влади на західніх землях України. В цей час ще була бльокада советських армій, стягнених з Німеччини. В час цієї бльокади партійні активісти намагалися закріпити та розбудувати адміністративний апарат.

У другому розділі в першій точці говориться про те, що військо провадитиме весняну сівбу. Це вказувало на те, що населення саботувало розпорядження влади. В четвертому розділі цей партійний начальник подає вказівки для поширення агентурної мережі і про платню агентам. Кількамісячна бльокада советською армією західніх областей України була використана військами НКВД для наступу на відділи УПА. Оперативні робітники НКГБ збирали інформації і вербували для себе агентуру. Виглядало, що вони вже мають опановану ситуацію, що бойові сили ОУН і УПА вже знищені. Коли знято бльокаду й армії виїхали на схід, знову

появилися бойові групи УПА і приступили до боротьби з гарнізонами військ НКВД та різними «стрибками», що були організовані для боротьби з ОУН і УПА. В багатьох районах партійні активісти почували себе непевно. Вони наніч ішли спати до церков чи костьолів і будівель, що мали грубі мури. Вони творили там на всякий випадок оборонні споруди.

Командир спеціальної бойової групи ОУН Дмитро Куп'як, відомий у Львівській області під псевдами Весляр та Тятива і Клей описує один з наступів на районний центр міста Радехів Львівської області, в якому він брав участь, так: «Вже в перші дні окупації західніх земель України в 1944 році найбільш пекучим завданням московсько-більшевицького режиму було за всяку ціну знищити український революційний рух. Коли ж кількомісячні намагання московських погромників ліквідувати ОУН-УПА не дали бажаних успіхів, а навпаки, відділи УПА в тому часі ще більше зросли на силах, Москва наказує покінчити в зимовому сезоні з українським спротивом, не жаліючи ні людських, ні матеріальних засобів. Керівництво акцією ліквідації перебрав ненависник і кат українського народу Хрущов, запевняючи Сталіна, що до весни 1945 року українське підпілля буде зліквідоване.

До тієї акції призначено кільканадцять, добре витренованих дивізій війська під командою досвідчених генералів-спеців по боротьбі з «бандитизмом» та колишніх командирів червоних партизан, називаючи цю акцію «Червона мітла», яка мала вимести всіх бандерівців».

Так виглядало положення, коротко наświetлене учасником безпосередньої боротьби. Про перебіг наступу на районний центр Радехів Куп'як описує так: «У вербну неділю, при кінці квітня 1945 року, відділи воєнної округи „Буг“ — Галайда, Тигри, Пролом, Кочовики та бойова група СБ Крайового Проводу зібралися у Радванецьких лісах, щоб разом вдарити на районний центр Радехів.

Було відомо, що НКВД-людолови під час облав зігнали туди біля 500 осіб для тортур і вивозу на Сибір. Їхня доля була подібна до долі приречених турецьких бранців у Кафі в сімнадцятому столітті. Тільки то ж були татари і турки-людолови, а тепер, у двадцятому столітті, північний наш сусід-Москва перебрала функції упокорювати непокірних, завзятих.

По полудні того дня к-р Перемога скликав старшин відділів і подав плян атаки. Отже, кожен командир повстанців дістав призначений йому відтинок. До кожного відділу призначено зв'язкових із місцевої сітки ОУН, які добре

знали плян міста. Відділи, яким призначено знищити станицю НКВД, военкомат та гніздо партії, дістали «панцерфаусти» (протитанкові набої), щоб розбивати мури. Визначено умовні знаки початку атаки й відступу. Усе-усе, до дрібниць було передбачене. Історія повторюється. Це знов було щось подібне до виступу гайдамаків із Холодного Яру наприкінці вісімнадцятого століття.

Пізно вночі повстанці обступили Радеків і на призначених місцях чекали на умовлену ракету-знак, до одностайного наступу. Кожен з нетерпеливістю чекає цієї хвилини, хвилини помсти-розплати, за український народ, рідню, жінок і дітей, за безчисленні заподіяні кривди.

Нарешті, з'являється довгоочікуваний знак-ракета. Кілька серій з автомата пролунало серед нічного спокою, та не всіх огорнув спокій, а що й говорити за тих, хто чекав останнього ранку перед розстрілом...! А були ж такі.

Зненацька заскочені сатрапи кинулись врозтіч. Паніка була неймовірна. А вже ж, ніч, хто міг подумати! Почали стріляти куди попало, імпульсивно, тамуючи жах дійсності. «Панцерфаусти» розбивали мури станиць НКВД та военкомату, кілька ручних гранат кинуті в середину будинків. Вибухи. Зойк і лайка добірною московською мовою.

Опір⁸ біля тюрми був швидко зламаний. Розчинилися брами, двері, потік приречених заповнив подвір'я, коридори. Одна лише мить — в'язень вільний, звільнили свої своїх. Радощам не було меж. Цю триюмфальну перемогу, що радість, з якою знайдені члени родин зустрічались, ще вчора розлучені ворогом, ніколи не забути, як ніколи не забути і слави українських повстанців різних періодів у минулому. Перед очима багатьох повстанців постала картина трьохсотлітньої давности: звільнення безсмертними лицарями Запорізької Січі гетьманом Петром Сагайдачним, Сірком та іншими бранців з турецької неволі.

Акція була надзвичайно вдала. Визволено більше як 500 людей з тюрми, вбито 24 члени НКВД та воєнкомату. По нашій стороні, кількох легко ранених».

Провідний учасник героїських подвигів ОУН і УПА Куп'як представив образ боротьби згаданого часу. Треба згадати, що Д. Куп'яку судилося прибути на Захід і замешкати в Канаді. Московські окупанти довідалися про його адресу, змонтували фальшиві обвинувачення, нібито Куп'як працював з гітлерівцями, і вимагали від канадійського уряду його видачі. Брежнєву їм не вдалося нічого досягнути, бо Дмитро

⁸ «Гомін України» за 11-18. 8. 1982 року.

Куп'як доказав, що він увесь час був у підпіллі і гітлерівське гестапо його хотіло арештувати.

*

В перших повоєнних роках на східніх областях України був голод. Люди за сотні кілометрів ішли за хлібом. Советська пропаганда там поширила провокативні вістки, що на західніх областях бандерівці ріжуть усіх людей зі сходу. Це стримувало людей їхати до Галичини і на Волинь за хлібом. Коли вояків з советської армії демобілізовано і вони прийшли у свої місцевості, то розказали про бандерівців, хто вони та за що вони боряться. Про боротьбу на Україні за незалежність від Москви знали вже люди в цілому ССРСР. З іншого боку МГБ (назва перейменованого НКВД-НКГБ) почало ширити дезінформацію, мовляв, люди зі сходу, які приходять ніби за хлібом, це сексоти МГБ.

В наслідок воєнних дій, арештів, вивозів населення на Україні й інших теренах було сотні малолітніх хлопчаків і дівчаток, що залишилися без родичів і опіки та забезпечення, волочилися вони з міста до міста. Вони довідалися, що в західніх областях можливо і скоріше дістати щось з їжі. Таких малолітніх у Львові появилoся сотні. Міліція їх збирала й автами

кудись на схід вивозила. МГБісти з тих малолітніх вибирали кмітливіших і використовували для своїх розвідчих та дезінформаційних цілей.

«ОТДЕЛ ПО БОРЬБЕ С БАНДИТИЗМОМ»

Після зняття блокади, в Москві розуміли, що підпілля ОУН і УПА не знищено. У Москві і Києві також здавали собі справу, що вони мають до діла з великим патріотичним рухом, добре організованим, який має піддержку в народі. З тим рухом районні й обласні управління МГБ не дадуть собі ради і не буде успіху.

На доручення політбюро⁹ з Москви послано чекіста Івана Серова, який перед тим був на Україні, для вироблення пляну знищення ОУН і УПА. Серов пізніше, за панування Н. Хрущова у Москві, був шефом всесоюзного КГБ. Серов, Хрущов і ген. Строкач, який був тоді міністром внутрішніх справ Української ССР, опрацювали плян дій та створили при міністерстві внутрішніх справ нове тіло, яке назвали «Отдел по борьбе с бандитизмом», в скороченні «ОББ». Цей «отдел» безпосередньо підлягав міністрові Строкачеві і формально мав осідок у Києві, але Строкач постійно перебував у Львові, що вони

⁹ Архів автора.

називали у «командіровці». Коротко про Строкача: його родичі в 1899 році виїхали з України на Далекий Схід. Батько працював на Китайсько-Східній залізній дорозі. Коли організувалася советська влада, він пішов у комсомол, а потім — на службу в пограничні війська НКВД. Там дослужився до ранги полковника і перед вибухом німецько-советської війни його покликано до Києва на пост заступника міністра внутрішніх справ. В час війни він був начальником українського партизанського руху, маючи рангу генерал-лейтенанта. Строкач з Москви через фронт приїздив на Україну для перевірки партизанських червоних загонів. Строкач мав практику партизанської боротьби: але він був українець по формі, а не по змістові.

Оперативну групу цього «отделу» створено в такому складі: полк. Сараєв — начальник, підп. Шрубалко — заступник, до складу належали, полк. Кагановіч, майор Козлов, капітани: Биков і Вінніченко, старший лейтенант Ковальов і декілька лейтенантів, прізвища яких невідомі. Приміщення своє вони мали у Львові на вулиці Дзержинського. Начальником канцелярії була чекістка по імені Ніна. Група безпосередньо підлягала Строкачеві, який дуже часто сам бував у Львові. Для цього відділу «ОББ» компартія й уряд дали дуже великі повноваження, для них не існували ніякі закони. Завданням

«ОББ» було, — розробити докладно план розгрому українського націоналістичного підпілля. Арешти, ревізії, облави до них не належали. Це за опрацьованими ними матеріялами робили місцеві чекісти.

Хрущовим, Серовим і Строкачем були опрацьовані такі завдання:

а) Внести розкол між підпіллям ОУН і населенням, що помагає цьому підпіллю.

б) На свою сторону перетягти і нейтралізувати галицьку інтелігенцію.

в) Притягти до праці верству населення, що до радянської влади негативно наставлена.

г) Знайти серед арештованих членів ОУН і УПА таких, щоб пішли на співпрацю з оперативною групою «ОББ», дарувати їм всі провини і провідним членам надати офіцерські ранги МГБ.

Було заборонено вербувати агентуру серед тих людей, що вже пішли на працю в державній адміністрації і серед активістів. Активісти завше самі донесуть до МГБ, що знають. Люди, які працюють в адміністрації, мусять здобути довір'я серед народу. Коли будуть докази, що серед працівників адміністрації є агенти МГБ, то люди втратять довір'я до тих працівників. Вербування в агенти серед тієї категорії людей відбулося в пізніших роках.

Доручалося вербувати агентуру серед тієї частини населення, яка ставилася вороже до советської влади. Дозволялися всі прийоми підступу, шантажу, провокацій, аби лише жертву опутати.

Саме в той час був великий тиск і терор проти українських греко-католицьких священників, що раніше мали вплив на своїх парафіян, щоб вони переходили на московське православ'є. Ряд священників були або зламани морально, або сиділи в тюрмі.

В кожному селі, зокрема серед впливових селян, що мали в селі велику родину й авторитет, треба було вивчити і знайти члена родини для завербування в агентуру. Окремо бралися під увагу родини, з яких рідні були членами ОУН чи УПА. Коли в такій родині когось завербували при допомозі провокацій і шантажу, бо інакше ніхто не йшов на агентурну роботу, тоді МГБ за якийсь час само постаралося такого агента розконспірувати. Розрахунок був простий, бо тоді підпілля такого зрадника покарає і тим самим проти себе вороже наставить цілу рідню, що дуже часто її було півсела.

Почався жахливий тиск на українців. Коли оперативні робітники «ОББ» щось потребували, до їхніх послуг було все. Наприклад, чоловік був уже засуджений, сидів, і справа була закін-

чена. Коли такого чоловіка потребували оперативні робітники групи, тоді міністер Строкач телефонував до суду і йому негайно доставляли всі акти і в'язня до диспозиції. Західньоукраїнські землі були покриті мережою сексотів. Районні МГБісти в своїм районі вербували сексотів, обласне управління МГБ вербувало своїх сексотів. Опергрупа «ОББ» вербувала своїх агентів. В містах, де стояли частини советської армії, то агентів для себе там вербувала військова контррозвідка, що звалася «Смерш». Всі сексоти-агенти мусіли себе вести обережно, щоб про них інші не знали. Від них постійно вимагали інформативного матеріялу.

По деякому часі в «ОББ» були вже на службі заломані колишні члени підпілля, яким надано ранги лейтенантів МГБ. Відомо про двох з Бережанщини, двох з Волині й одного з Станиславщини.

Референт Служби Безпеки ОУН Микола Арсенич-Михайло доручив підбрати відповідних людей з СБ, їх належно підготував і тоді вони, ніби самі, зголосилися до МГБ. Через таких людей підпілля часто мало добрі інформації. МГБ викрило такі випадки, і пізніше було дуже обережним. Генерал Строкач і полк. Сараєв мали високу думку про здібності М. Арсенича, який розгадував їхні підступні пляни та розкривав їхні методи. Вони твердили, що коли їм вдасть-

ся його знищити, то для МГБ буде великий успіх.

В Дрогобичі начальником по боротьбі з ОУН і УПА був ген. Александр Ніколаєвіч Сабуров. Сабуров за німецької окупації був генералом партизанського загону на Поліссі. За заслуги в час боротьби ОУН і УПА, його висунуто в депутати Верховного совета ССРСР. У Станиславові, тепер Івано-Франківськ, секретарем обкому партії був М. Слонь, який керував боротьбою проти ОУН і УПА в області. В 1953 році Слоня переведено до Києва на посаду заступника міністра внутрішніх справ. Хрущов, Строкач, Сабуров, Слонь, Сараєв і їхня діяльність у боротьбі проти ОУН вказує про розміри тієї боротьби, бо найвищі особи з апарату компартії України брали участь у тій боротьбі. Москва від себе висилала на Україну ген. Івана Серова, відомого терориста, як спеціаліста по боротьбі з національними рухами.

На Заході появилися спогади Нікити Хрущова, видані англійською і 1971 року німецькою мовою під назвою: «Хрущов пригадує собі» (Видавництво «Револьт»). В розділі «Зайняття Східної Польщі» на сторінці 152 Хрущов пише, що українські націоналісти вірили брехні Геббельса, що Гітлер прожене з України москалів і піднесе їм на срібній таці незалежну Україну. Хрущов далі пише, що націоналісти були сліпі і не

здібні розуміти, що советська влада збудована на вченні марксизму-ленінізму, а ССРСР є по-ступовою країною в світі.

Роблю вільний переклад із спогадів Хрущова про Бандеру: «Як ми вступили до Львова, зробили велику помилку, коли звільнили з тюрми Провідника Українських Націоналістів Степана Бандеру. Хто був цей Бандера? Багато людей не знає цього ще й сьогодні. Деякі мішають його навіть з Ільфа-Петрова фігурою Остапа Бандери. Він, як і його батько, був священиком в околицях Станиславова. Раніше студіював в Політехнічному Інституті у Львові. Він сидів у тюрмі в зв'язку з убивством міністра внутрішніх справ Польщі. Ми не мали схильности сумувати якраз за міністром реакційної Польської Держави. Але ми допустили помилку, що таких людей, як Бандера, перед звільненням з тюрми не перевірили. Ми були під враженням такого імени, як Бандера, — ворога польського уряду й не врахували, що такі, як він, можуть бути ворогами Советського Союзу. Українські націоналісти мають патологічну ненависть до советського уряду. Бандера сам був агентом німецького фашизму і нам пізніше приніс дуже багато труднощів. Але Бандера помітив, що гітлерівці обіцяної незалежности Україні не дають, він свої відділи звернув проти гітлерівців і рівночасно далі ненавидів Советський Со-

юз. У другій половині війни воював він проти нас і проти німців. Пізніше, по закінченні війни, ми втратили тисячі людей в зтяжньому жорстокому бою з українськими націоналістами».

Нікіта Хрущов напугав, бо Бандера був звільнений з тюрми не советськими військами у Львові, також він не був священиком. На стор. 153 Хрущов згадує про свого помічника Серова, який був комісаром внутрішніх справ і дуже багато допомагав Хрущову в організаційних справах. Іван Александровіч Серов був довіреним чекістом Сталіна, він був активним учасником чисток в червоній армії. В сорокових роках він був головним чекістом на Україні, потім ліквідував Чечено-Інгушську Республіку. Після ліквідації Берії став головою КГБ в ранзі генерала армії.

Оперативна група з «ОББ» з місцевими чекістами розгромила організоване підпілля. Вони багато знищили провідних людей. У 1952 році згадана група «ОББ» урядово була розв'язана. Заломлені колишні члени підпілля, що співпрацювали як агенти, отримали нагороди. Деякі пішли ще вчитися і далі співпрацювали як сексоти.

*

В 1982 р. пресові видання рев. ОУН на еміграції друкували працю підпільного діяча в

Україні СТЕПАН ГОВЕРЛЯ під назвою: Про «ДЕРЕВО НАЦІОНАЛЬНИХ ЗАДАЧ».

Степан Говерля в згаданій праці пише також про КГБ так: «КГБ І ЇХНІ КОЛЯБОРАНТИ»: Львівське КГБ, хизуючись своїм досвідом, досконало організованою оперативною службою, високою кваліфікованістю кагебістів, їхньою «всевидючістю» і т. п. (а ми скажемо: і насамперед крайньою формою жорстокости, свавіллям та повною безкарністю, з такою ж повною та всіх-всеохоплюючою системою кругової поруки і винятковою — навіть серед найбільш скомпромітованих у світі аналогічних служб — нерозбірливістю засобів, які застосовує КГБ до учасників руху) — хвалиться, що поставило у Львівській області роботу на такий рівень, якого не мають і столичні, тобто московські кагебісти, і щодо обласного управління КГБ відряджають для «обміну досвідом» фахівців від КГБ навіть з Москви та багатьох інших міст імперії.

Може московські кагебісти справді їздять підучуватись і «шліфувати» своє уміння до Львова. Про це в нас немає перевірених даних. Проте досвід львівських учасників руху свідчить, що все це, як правило, лиш хизування! Вони — досконалі майстри хіба з погляду нетерпимости, фабрикації справ, підробки протоколів допитів та висновків експертиз, безпідставних звинувачень і тероризування родичів політв'яз-

нів! І все ж львівське КГБ справді працює на високому рівні: «специфічні» — як їх називає КГБ — та імперські адміністратори, умови цієї частини України, тобто висока національна свідомість, політична активність населення, традиції національно-визвольного руху з його феноменом птахи Фенікс змушують зосереджувати на Львівщині — і, звичайно, насамперед у Львові — найкращі сили, що їх має КГБ. В Україні на такому рівні працює, очевидно, також Київське управління.

Враховуючи це та ряд інших чинників — можна вважати, що оптимальні можливості для виконання друкарських робіт — як з погляду технічних можливостей, так і конспірації — мають великі центри.

Останнім часом підняли голос коляборанти й кагебістські борзописці, що розробляють так звані націоналістичні та дисидентські теми в пресі. Власне цей голос не їхній — вони лишень ляльки в пропагандистському вертепі імперської машини, якими прямо маніпулюють як блазнями, намагаючись заповнити їхньою писаниною ідеологічний вакуум у середовищі мас, що існує вже давно, а нині шириться та наростає наче гірська лявіна. Усвідомлюючи колосальний потенціал тієї сили — бюрократичний апарат та його лакеї панічно бояться народу й намагаються залякати його й задурманити. Тож

на службу для виконання цієї найбруднішої роботи рекрутують перевертнів, дегенератів, покидьків суспільства.

Безперечно, пискливим «хором» усіх цих Мигалів, Гамольських, Топоровських чи то пак Тороповських і Ко. не зупинити тієї ляміни — народня сила раніше чи пізніше їх прямо змете, не залишивши й сліду, як не залишає по собі сліду всяке сміття. Що вони — пряма і, в той же час, найпослідовніша агентура КГБ — не сумнівається ніхто. Одначе викриття такого ганебного становища їм не загрожує: по перше, вже давно вони нидіють в атмосфері загальної зневаги та бойкоту українським суспільством; по-друге, спекулюючи на всесильності КГБ, щоб застрахуватись від бойкоту в безпосередньому оточенні, ці перекінчики з цинічною відвертістю самі «хизуються» приналежністю до завербованої агентури, то ж аморальність і безчестя такої ролі їм байдужі. Зрештою, у покидьків та дегенератів атрофовані поняття чести, гідности, патріотизму. Їм близький лиш вовчий патріотизм — патріотизм власного шлунку.

Та йдеться, власне кажучи, навіть не про них чи їхні людські якості. З точки зору оцінки суспільної ситуації оте прогресуюче тиражування та гарячкове штампування опусів надійної тематики та щораз частіше організування різ-

них «зборів», «мітингів», «лекцій», антиукраїнських вечорів і т. ін., на які під примусом зганяють людей, особливо коли йдеться про виступи на них з осудом національних змагань до державности або краян-учасників руху, є доброю ознакою, питомим доказом ненависти до окупанта та його примусово організованих антинаціональних заходів. Разом з тим вони переконливо свідчать про величезну притягальну силу матеріалів руху, про масову зацікавленість програмами радіопересилань з-за кордону, про тугу людей за національною свободою. Таким чином ні та зграя лакеїв-параноїків, що намагаються осквернити сонце, ні їхня маніякальна брехня серйозної контрсили не становлять. І, звичайно, не варто стріляти по горобцях.

Та коли ті виродки за помахом імперської диригентської палички злітаються в шакалячу зграю і, користуючись величезними можливостями засобів масової інформації та повною безвідповідальністю за написане намагаються осквернити священні цілі власної нації — її стремління до суверенітету й державности, або ображати й публічно знущатись над самовідданими носіями цих ідей — то народ мусить знати, що за покидьки тримають у руках перо, під чию дудку вони витанцьовують свій зміїний танок та на кого спирається окупант у своїй колоніальній політиці.

Советська таємна служба — КГБ в своїй роботі не визнає ніяких моральних засад. Для здобуття потрібних матеріалів, виконання завдання застосовуються всі методи і засоби. За час існування червоної імперії через ліві кола і комуністичні переконання великий вклад у шпигунську діяльність вложили чужинці. Одні вірили в комуністичні ідеї, інші впали жертвою наївності чи пригодництва.

В час німецько-советської війни велику розвідчу діяльність на користь Москви виконала група, відома під назвою «Роте Капелле». В цій шпигунській організації, за винятком двох росіян, усі решта були чужинці: жиди, німці, угорці, французи, бельгійці. Після війни для Москви працювали і були виявлені Фукс — німець, Розенберги — жиди, Фільбе — англієць, Валенштром — швед і ряд німців.

КГБ у своїх розвідчих школах вишколює на агентів советських громадян, які можуть бути здібними виступати в західних країнах з фальшивими документами як громадяни даної країни. Під час другої світової війни советський розвідчик Ніколай Кузнецов був вишколений грати роллю німецького офіцера, і виступаючи з документами як німець Пауль Зіберт приніс велику користь советам.

Після війни в США був розкритий московський агент, що подав себе за полковника Абе-

ля, дійсне прізвище якого є Фішер, — зрусіфікований німець. Він жив на американські фальшиві документи, і якщо б не зрада, то він міг би діяти ще довше. Під таким кутом був вишколений і агент-вбивник Провідника Бандери Богдан Сташинський, який мав, як німець, пізніше замешкати в Західній Німеччині.

«Главное Разведывательное Управление — ГРУ», — військова розвідка, контрольована КГБ, так само вишколює агентів, які могли б виступати як вояки ворожої армії.

ТЕРОР В ЗАХІДНІХ КРАЇНАХ

В 1970-1981 роках в світі, а в Європі особливо, поширився терор. Червоні терористи в згаданих роках виконали сотні терористичних актів.

В Західній Німеччині за згадане десятиліття відбулося більше 100 терористичних замахів, а серед них: бомбовий замах на головну квартиру американських повітряних сил у Гайдельберзі; бомбовий замах на штаб корпусу американських військ у Франкфурті; бомбовий замах на видавництво Шпрінгера в Гамбурзі; викрадення Петра Льоренца, політичного діяча християнських демократів; убивство генерального прокурора С. Бубака, а з ним ще двох осіб, що-

фера й урядовця юстиції в Карлсруге; вбивство директора Дрезденського банку Ю. Понто; замордовання президента суду Дренкмана в Берліні; замордовання президента німецьких промисловців Ганса Шляера; зроблено (невдалий) замах на генерала американських військ у Гайдельберзі. Подаю лише декілька прізвищ. Але всіх загинулих від терористичних бомб поліцаїв і цивільних людей багато більше.

Широких розмірів терор набрав в Італії, де загинуло від куль терористів десятки політичних, військових і економічних діячів. У грудні 1981 року було викрадено американського генерала Дозієра, командувача південного відтинку НАТО.

Поруч вищезгаданих замахів, 13 травня 1981 року було виконано атентат на Папу Івана-Павла II-го. Виконавця замаху заарештовано. Ним виявився турок Махмет Алі Акца, 24-х років віку. Як пізніше виявило слідство, Махмет Алі Акца пройшов вишкіл у Лівані, тобто там, де вишколювалися усі терористи червоних бригад. Американський журнал «Ріджес Дайджес» за вересень 1982 року помістив інформації про терориста Акцу, з чого видно, що тим замахом керувало КГБ через болгарів і палестинців.

ЦК КПСС в час голосної пропаганди про роззброєння, розбудував свою мілітарну машину.

В цей же час, ховаючись за палестинців у Лівані, побудував вишкільні табори для терористів і організаторів та командирів партизанської боротьби для всіх країн світу. За плянами Москви, терористи поступово мали ліквідувати для Москви невігідних політиків, економістів і військовиків. Потім організатори мали проводити державні перевороти, а партизанські командири організувати боротьбу проти законних урядів. Західня преса подавала, що всі терористи вишколені в таборах палестинців, очолюваних Арафатом. Преса на Заході часто покликала на дані західніх розвідок, що початки цьому терористичному рухові дало московське КГБ.

Добре поінформований західньонімецький журнал «Шпігель» за 19 липня 1982 р. в числі 29 на стор. 88 подає інформацію, що коли ізраїльські війська в червні 1982 року зайняли палестинські вишкільні табори, то в руки ізраїльтян потрапили докази співпраці КГБ з терористами. Ще в 1979 році представник палестинців в ООН Сегді Лябіб Терсі сказав: «Не є жадною таємницею, що наші хлопці проходять вишкіл в СРСР і інших соціалістичних країнах». Палестинець Махмет Сайдан Асіс, що виступав під псевдом Гадер, тепер знаходиться в ізраїльській тюрмі, признався, що він проходив вишкіл в СРСР у таборі «Дружба» в Криму недалеко від

Симферопіля, що його везли літаком «Аерофлоту» з Бейруту просто до ССРСР.

Коли ізраїльські війська зайняли в Лівані портове місто Сінод, то в 15-ти км на схід від нього в 300-метровому тунелі знайшли зброю, яка походить із ССРСР — автомати «Колашнікова», чеські пістолі та військове спорядження із Східної Німеччини й Угорщини. Ізраїльтяни потребували 400 вантажних автомашин, щоб перевезти це військове майно. Всього майна, озброєння було для 500-тисячної армії. Ізраїльські війська в сейфах знайшли акти і друквані матеріяли, що походили з Москви, де опрацьовані пляни ведення партизанської і терористичної боротьби в усіх країнах західного світу. Найдено матеріяли, що всі підпільні і терористичні групи Москва забезпечувала грішми і зброєю та пропагандивним матеріалом. В місті Сідон знайдено і списки осіб, які пройшли терористичний вишкіл в ССРСР, на Кубі та у В'єтнамі. Згадані документи дали доказ, що в Лівані в таборах вишколювано терористів з таких країн: Маляві, Ель-Сальвадору, Нікарагуа, Південної Америки, Японії, Західної Німеччини.

Попали до полону ізраїльтян терористи, що проходили вишкіл: 26 з Туреччини, 26 німців, 32 італійців, 113 басків і 21 японець, приналежних до організації «Червона зірка». Також є полонені терористи з Індії, Пакістану та Бангладеш.

шу. Ізраїльські війська зліквідували центр вишколу терористів, що їх організувала і фінансувала Москва, ховаючись за палестинців.

ЦК КПСС робить подвійну політику, — з однієї сторони говорить про мир, а приховано підготовляє терор в усіх країнах світу. За цю підривну діяльність доводиться Москві платити мільярди рублів, на які громадяни імперії мусять важко працювати. Такою є політика «миру і дружби», проголошена ЦК КПСС.

*

Треба мати на увазі, що в ССРС туристична організація для чужоземних туристів відома на Заході як «Інтурист» вповні обсаджена таємними співробітниками КҐБ. На службі в «Інтуристи» є близько 140 тисяч осіб. Все припасоване для потреб «опікуватися» чужоземними туристами: одним насвітлювати під кутом комуністичної ідеології життя в ССРС, за іншими спостерігати чи не можуть вони бути для КҐБ корисними; також за всіма іншими слідкувати і мати під контролем їхні зв'язки з громадянами ССРС.

Сьогоднішній апарат КҐБ має близько 700 тисяч кадрових і таємних співробітників та 300 тисяч пограничних військ КҐБ і невідоме число спеціальних військ. За влади Брежнєва КҐБ

під керівництвом Андропова поширено підготовку до заворушень, терористичних актів у всіх країнах, що роблено дуже хитро міжнародними терористами.

Московські органи урядового терору часто міняли свої назви, як ВЧеКа, ОГПУ, НКВД, МГБ тепер КГБ, але під всіма тими назвами від початку існування вони застосовували свій брутальний терор. Вони застосовували терор не тільки в межах своєї імперії, але також в різних країнах світу. Це викликало в усьому світі неприхильне ставлення до компартії і уряду СРСР.

З деяким часом цей терор вони почали удосконалювати, а закордоном провадили його чужими руками. За часу панування Н. Хрущова і голови КГБ А. Шелєпіна виявилось, що вони провадять терор при допомозі спеціальної таємної зброї-отруєю: приклади, вбивство Провідника ОУН Степана Бандери і діяча ОУН д-р Л. Ребета.

За урядування генерального секретаря ЦК КПСС Л. Брежнєва і голови КГБ Ю. Андропова методи терору дуже удосконалено. Вони почали застосовувати науковцями відкриті речовини, які не являються отрутою і не залишають ніяких слідів своєї дії. Згадані речовини різnorodні: одні викликають дуже піднесені удари серця, що людина не витримує і вмирає, або спри-

чинюють вилив крові; інші мають вплив на організм і людину ослаблюють та роблять нездідною до праці. Не виключено, що є ще інші середники, які широкому загалові невідомі. Також невідомо на скільки з тими новішими методами терору ознайомлені західні розвідчі і контррозвідчі чинники, які напевно вже мають докази такого терору, але про це публічно ще не виступали в пресі.

Москва терор удосконалює і старанно приховує, але від терору не відступає. Знову ж відділ дезінформації поширює вістки, що КГБ вже давно занихаяло терор.

ПРИЗВИЩА ПРАЦІВНИКІВ КГБ, ВІДОМІ НА УКРАЇНІ В РОКАХ 1960-1979

Нікітченко Віталій Федорович, ген.-майор, голова комітету державної безпеки в Україні, член ЦК КП УССР і депутат до Верховного совета СССР в 1962 році;

Заболотний Г. І., генерал-майор КГБ;

Клімов Г. З., генерал-майор КГБ;

Єркін М. М., підполковник КГБ;

Бровкін О. М., міністер внутрішніх справ (МВС) УССР:

Болдарев В. П., генерал-майор КГБ;

Гайдамака В. Б., генерал КГБ;

Головченко Іван Харитонович, генерал КГБ;

Зирянов П. І., генерал-полковник КГБ, начальник головного управління прикордонних військ в УССР;

Полудень Микола, начальник управління КГБ Львівської області;

Шевченко (?), полк. КГБ, начальник Львівського управління;

Карпенко В. А., КГБ Львівського управління;

Красавін Б. М., КГБ Львівського управління;

Дудник М. С., КГБ Львівського управління;

Старовецький Є. Є., КГБ Львівського управління;

Панчук В. А., КГБ Львівського управління;

Гальський Евстахій, майор КГБ, відомий з друкованих матеріалів на еміграції, що ховається за прізвище Клим Дмитрук. Гальський польського походження, родом з Житомирщини, постійно працює на протинаціоналістичному відтинку. В перших повоєнних роках працював у місті Радехів, Львівської області. Цікаво, що у Радехові до війни гімназійним учителем був поляк, що також звався Гальським;

Бабусенко (?), полковник КГБ у Харкові;

Яковенко (?), майор КГБ у Харкові;
Бурцев (?), майор КГБ у Харкові;
Орел Анатолій, старший лейтенант КГБ в Харкові;

Берестовський (капітан) — вів справу Івана Русина в 1965 р., допитував Ганну Коцур у 1972 р., вів справу М. Матусевича в 1977 р.;

Гарбуз Володимир Іванович (підполковник) — у січні 1972 р. робив обшук та вів слідство в справі Н. Світличної, в березні 1972 р. вийшов на пенсію;

Горячов (підполковник) — вів справу І. Світличного в 1972 р.;

Граб — працівник оперативного відділу з обласного (Сумського?) КГБ, брав участь в обшуці Н. Світличної в березні 1972 р.;

Доценко (з Сумського? КГБ) — допомагав Гарбузові в справі Н. Світличної;

Дротенко — з процесу Г. Алтуняна в Харкові, 1981 р.;

Колпак (з Харкова) — вів справу Д. Шу-мука в 1972 р.;

Короткий — вів справу І. Світличного в 1965 р.;

Каліко (майор) — допитував Н. Світличну в справі брата в Донецьку в 1965 р.;

Левченко Іван Іванович — вів справу Л. Селезненка, пізніше, від осені 1972 р. допомагав Сірикові в справі Н. Світличної;

Мурзин — з процесу Г. Алтуняна в Харкові, 1981 р.;

Руденко — працівник оперативного відділу респ. КГБ.

Селюк (лейтенант) — робив обшук Є. Сверстюка в 1972 р.;

Сидельник — з процесу Г. Алтуняна, 1981 р.; 1981 р.;

Слобоженюк — вів справу Г. Снегірьова в 1977-8 рр.;

Сірик Олександр Миколайович;

Чорний Борис Дмитрович (підполковник) — вів справу Є. Сверстюка в 1972 р., Г. Снегірьова в 1977 р.;

Шафранюк — з процесу Г. Алтуняна в Харкові, 1981 р.;

Ткач Василь Степанович — головний слідчий в справі Миколи Плахотнюка;

Лисенко (з Черкас) і Андрієвський (з Луцька) — помічники Ткачеві.

ПАРТІЯ І КГБ В СОВЕТСЬКІЙ АРМІЇ

В СРСР під контролем партії й органів безпеки перебуває також советська армія, яка колись називалася червоною армією. Україна поділена на три військові округи: Київська, Одеська і Прикарпатська. До Київської військової

округи входять області: Київська, Хмельницька, Чернігівська, Дніпропетровська, Донецька і Луганська. До Одеської округи належать: Молдавська ССР, області Одеська, Миколаївська, Херсонська, Кіровоградська, Кримська і Запорізька. До Прикарпатської входять області: Житомирська, Вінницька, Рівенська, Волинська, Івано-Франківська, Тернопільська, Львівська, Чернівецька і Закарпатська.

Українці служать у всіх видах зброї: ракетні війська, протиповітряної оборони, суходільні війська, військово-повітряна і військово-морська флотії. Українці відбувають військову службу не на українських землях, тільки на московських, а тепер у більшості на Далекому Сході біля китайської границі.

З перших днів існування червоної армії були введені партійні клітини, які постійно удосконалювали свою політичну й партійну діяльність. У 1919 році для армії було створено політичне керівництво, що називалося Політичним управлінням червоної армії. Сьогодні та назва змінена і звучить «Главное політическое управління Советской Армії і Военно-Морского Флота».

В советській армії, поруч із навчанням військової справи, ведуться також партійно-політичні навчання. Більш ні в якій армії такого не має. В кожній військовій частині є комсомольські і партійні клітини. Від опінії політич-

ного офіцера, партійного секретаря й офіцера військового КГБ залежить кар'єра кожного офіцера. Політичні офіцери, так само як і офіцери військового КГБ, носять таку ж саму уніформу як офіцери даної частини, в якій вони виконують службу. Тільки політичні офіцери на рукаві військового кітеля мають зізду.

На політичних зайняттях вони вчать солдатів марксизму-ленінізму, вивчають історію партії та всі постанови партії й партійних з'їздів, дають лекції про міжнародне політичне положення, вчать солдатів бути патріотами «советской родини» і ненавидіти всіх ворогів. Разом із командирами-єдиноначальниками, політичні офіцери, партійні і комсомольські секретарі дбають про засвоєння солдатами військового ремесла. Вони організують різні змагання, тобто хто найкраще вивчить лекції, яка частина найсправніше виконує свої вправи.

В советській армії є військова безпека, яка була створена у військових частинах з перших же днів червоної армії. Схема військової безпеки часто мінялася. В загальному це називалося «Особие отдели». В часі війни військова безпека мала назву «контрразведка», а потім «Смерш». Начальником «Смершу» був ген. С. Абакумов, який безпосередньо підлягав Сталінові. З часу створення «Комітету Государственной Безопасности — КГБ», тобто від 13. 3. 1954

р. за всю безпеку в СРСР несе відповідальність цей комітет.

Військове КГБ має свої «особие отдели» в армії, корпусі, дивізії і призначених уповноважених офіцерів КГБ в частинах. Уповноважені по частинах організують своїх агентів, які доносять про своїх товаришів-солдатів. Агенти КГБ є серед офіцерів для офіцерів, підстаршини для підстаршин.

Діяльність військового КГБ проводиться дуже конспіративно. Головне завдання їх є охороняти армію від чужих розвідників, стежити, щоб в армії не творилися антисоветські погляди. Офіцери КГБ в співпраці тісно пов'язані з політичними офіцерами (політруками).

Кожний солдат, сержант і офіцер в КГБ має свою картотеку, яку звать «Лічним делом», куди вписуються всі тієї чи іншої жертви проступки не тільки політичного характеру, але також морально-побутового. Коли в картотеці назбирано багато компромітуючого матеріялу, тоді КГБ такого офіцера шантажем заставляє його до агентурної роботи. В советській армії мова є московська й армія є одним із засобів москалізації інших народів. КГБ слідкує в армії також за проявами націоналізму. Армійське КГБ слідкує за тими цивільними особами, що часто зустрічаються з солдатами й офіцерами, вбачаючи там можливість шпигунства. Солдат советської ар-

мії перебуває під постійним контролем і тиском військових зверхників, політичних офіцерів та військового КГБ.

ДЕЗІНФОРМАЦІЯ

Централа КГБ має діючий відділ дезінформації. Цей відділ належить до дуже законспірованих відтинків діяльності КГБ. Про діяльність цього відділу західній політичний світ поінформований і має ряд доказів його діяльності. Не має точніших даних про структуру цього відділу та персональний склад.

Багато інформативного матеріалу про цей відтинок діяльності КГБ подав чеський офіцер таємної служби Лядіслав Бітман, який сам працював для дезінформації. З інформацій Бітмана виходить, що начальники КГБ з Москви хотіли цю провокативну діяльність проводити чеською таємною службою, а самім стояти за спинами чехів, тобто в тіні. Тоді начальником дезінформації в централі КГБ був ген. Іван Івановіч Агаєнц. Матеріал, який поширює дезінформативний відділ для впровадження в блуд західніх держав чи громадян ССРСР, опрацьований і затверджений ЦК КПСС. Лядіслав Бітман на цю тему написав книжку під назвою «Гегаймвафе-

Д» (Таємна зброя-Д). Ця книжка видана в Швейцарії в місті Берн у Видавництві СОІ 1972 року.

Бітман подає, що для африканських держав дезінформація мала розроблений плян, в якому було ряд підфальшованих документів, які, ніби, мали бути таємними англійського уряду, щоб економічно використовувати африканські країни. Розрахунок був простий: африканські країни, які довгі століття були колоніями, отже з цього погляду дуже чутливі і таким чином їх можна нацькувати проти Англії й інших західніх держав та зблизити їх до ССРСР. Далі вже ці дезінформації врухомлює в обіг пропаганда.

В такому ж дусі дезінформація діє проти США в Південно-Американських державах. Окрему увагу дезінформативний відділ присвячує НАТО і тим державам, що входять в склад НАТО. Дезінформація поширює різні «протоколи засідань НАТО» з метою, щоб наставити членів НАТО одних проти інших, та різні «матеріали про хемічну чи атомову зброю», щоб мобілізувати проти НАТО широкі кола суспільства і різні того роду комітети для протестів проти НАТО і США.

Бітман у згаданій книжці подає, що в шістдесятих роках дезінформативний відділ діяв в напрямку внести недовір'я в німецько-французькі взаємини. Для Москви вигідніше, щоб німці

і французи сварилися і ворогували. Дезінформативний відділ вигадував назви різних німецьких нібито підпільних організацій і від їхнього імени на адреси французьких діячів розсилав листи провокативного змісту. На адресу префекта міста Штрасбург Андре Маріє Тремеауд замість поштової посилки з сигарами була вислана бомба. Зворотня адреса на тій посилці була «Кампффербанд фюр унабгенгігес Дойтчлянд» (Бойовий відділ за незалежну Німеччину).

Дезінформація спеціально підготовлений матеріал підсуває західнім журналістам та різним советознавцям. Ми не раз мали нагоду читати в західній пресі, ніби Брежнев був «проти» висилки советських військ до Афганістану, але його в політбюро «переголосували». Чи висилку советських військ для окупації Чехії і Словаччини зроблено «на вимогу першого секретаря компартії України Шелеста». Вся ця дезінформація для того, щоб Брежнева представляти як «голуба миру», а для Москви не вигідне поступовання на Заході складати нібито там, у Москві, на яструбів, що проти Брежнева.

Постійно є діючою дезінформація на відтинку щодо української еміграції. Широко поширює дезінформативний матеріал газета під назвою «Вісті з України», яка видається спеціально для еміграції. Там поширюється дезінформація економічна й політична. Головна увага в цій дезін-

формації звернена проти революційної ОУН і УПА. В писаннях цієї газети можна знайти матеріяли проти осіб, які ніколи нічого спільного з ОУН не мали, часто діяли проти ОУН і УПА, але їх висвітлюють як членів ОУН. Можна знайти проти Провідника Бандери різні вигадки, як, наприклад, що Бандера сказав: «Наша влада має бути страшна», чи, «гітлерівці Бандеру заховали до кацету, щоб після війни йому зробити славу». Вся дезінформація видумана московськими дезінформаторами.

Чекісти з дезінформаційного відділу часто пишуть статті для розсварення української еміграції. Ці статті посилають на адреси газет, нібито вони писані читачами. В шістдесятих роках вони поширювали ряд листів проти провідів еміграції і підписували іменами невідомих людей, як, наприклад, «Група членів ОУН» чи інше.

В США 1981 р. поширювано спродуковану нібито Інструкцію ОЧУСУ, на якій був підписаний голова Футала і секретар Гановський. Ця провокація мала вказувати, що бандерівці хочуть опанувати все організоване життя на еміграції.

Американський журнал «Тайм» («Time-магзін») за 19. 7. 1982 р. помістив фотокопії зфальшованих дезінформом КГБ листів, які підпи-

сані прізвищами Президента США Регена. Листи були писані до:

1. Короля Еспанії Карльоса;
2. Генерального Секретаря НАТО Лунца;
3. Американського амбасадора в Греції. Ціль листів, — створити замішання, сварки між державами.

Таких прикладів можна наводити дуже багато. Від дезінформації і провокацій, роблених чекістами, нас захистить знання ворога і його підступних заходів нас розсварювати. Всі українці закордоном, а громадські і політичні діячі зокрема, мусять бути обережними. Дезінформація має широкорозроблений матеріал для впровадження в блуд західніх розвідок, що цікавляться всіма відтинками життя в ССРСР. Чекісти підсовують їм де тільки є можливість матеріал, подібний до правди, але неправдивий.

МОСКОВСЬКА ПАТРІАРХІЯ НА СЛУЖБІ КПСС

Конституція ССРСР в статті 52 говорить: Громадянам ССРСР гарантується свобода сумління, тобто право сповідувати будь-яку релігію, або не сповідувати ніякої: відправляти релігійні культи або вести атеїстичну пропаганду. Розпалювання ворожнечі і ненависті у зв'язку з ре-

лігійними віруваннями забороняється. Церква в ССРСР відокремлена від держави і школа — від Церкви.

На практиці ж знаємо, що за проповідування релігійного вчення переслідують, а атеїстам вести пропаганду проти релігії партія допомагає.

В 1930 р. знищено Українську Автокефальну Православну Церкву. Замучено двох Митрополитів — Василя Липківського і Миколу Борецького. Знищено 30 єпископів і понад 2000 священників та десятки тисяч вірних.

В березні 1946 року було зліквідовано Українську Католицьку Церкву. Арештовано 11 єпископів і понад 1500 священників, знищено монастирі й виарештовано тисячі черниць, монахів і вірних. Урядовим синодом підпорядковано українців католиків московському православію. В цілій імперії всі християнські церкви підпорядковано московському патріярхові.

2 червня 1971 р. в Загорску, старому відомому монастирі, був скликаний синод московської православної церкви. Це був після війни (закінчилась 1945 року) перший собор і мав за ціль обрати московського патріярха на місце померлого Алексея. На соборі патріярхом обрано митрополита Крутицького і Коломенського Пімена.

Особа Пімена була маловідома. В липні 1965 року його покликано до советського комітету

культурних зв'язків, а це вказувало на те, що Пімен в КГБ користується довір'ям.

З комунікату ТАСС 3-го червня 1971 року можна було довідатися, що синод схвалив резолюцію про підтримку урядової політики «коекзистенції». Говорилося, що синод однодушно схвалює зусилля советського уряду, спрямовані на загальний розвиток народу і побудову справедливого та тривкого миру. Синод затвердив діяльність від 1945 року, надання автокефалії Православній Церкві у Польщі 1946 р., у Чехії і Словаччині 1951 р. та в США 1970 року. Також признання такої ж автокефалії Православній Церкві Японії. Синод висловив бажання не зупинятися на цьому, але шукати способів привести під зверхність Карловецьку юрисдикцію, тобто незалежну Церкву російської еміграції, й Українську Автокефальну Православну Церкву на чужині. Над підпорядкуванням всіх православних еміграційних Церков Москва працює й далі.

Згаданий синод схвалив ануляцію акту Берестейської унії та пізнішого акту в Ужгороді, що розпочав підлеглість Римові українців греко-католиків, замешкалих на Закарпатті і Буковині. Через синод виявлено, що тепер московська патріархія буде слухняною для ЦК КПСС. На зовнішньому відтинку пожвавіла діяльність московської патріархії, яка особливо стала дуже

активною на форумі Світової Ради Церков. Почалася активніша діяльність ніби на базі екуменізму з Ватиканом, де митрополит Ленінградській Борис Нікодим робив Папі надії про широку співпрацю з московською патріархією.

29 жовтня 1973 р. в Загорську відбувся конгрес «миролюбних сил», який обговорював вклад релігії в безпеку національних сил народів. У Москві того ж 1973 року відбувся той конгрес і виніс уже такі ухвали: 1) Закликати представників Церков і релігійних об'єднань цілого світу відбутися міжнародню конференцію для обговорення сучасних проблем і творчого служіння. 2) Створити підготовчий комітет з представників Церков і релігійних об'єднань СРСР для підготовки «Світового конгресу миролюбних сил» у Москві під головуванням митрополита Тульського Ювеналія, який виконує обов'язки зовнішніх зв'язків з церквами московської патріархії.

Післанці московської патріархії дуже заактивізували свою діяльність. Її представники стали відвідувати ряд країн, нав'язуючи контакти з Церквами. Як стало потім відомо, що в Африці через Світову Раду Церков, в якій представники московської патріархії вже мали голос, почалася допомога не Церквам, а лише висланим туди Москвою комуністичним партизанам.

«Миролюбною» політикою московської пат-

ріярхії зацікавилися деякі німецькі протестантські діячі, які дали свою моральну піддержку. До запланованої конференції у Москві кілька років ішла дуже поживлена діяльність, провадилася пропаганда, нав'язувано контакти в різних країнах з представниками Церков, створено міжнародній комітет, в який увійшло 46 представників різних релігій з 29 країн. На пропозицію Пімена, 1-2 жовтня 1981 р. в Москві відбулася нарада того комітету, яка «одноголосно» схвалила відбути «Світову конференцію 10-14 травня 1982 р.» в тій же Москві. Подана дата не була випадкова. Вона була підказана ЦК КПСС, щоб витворити відповідну настанову перед Другою сесією Генеральної Асамблеї ООН по роззброєнню.

При допомозі компартії в Москві на ту конференцію зібралося багато журналістів, зведено близько 200 єпископів московської патріярхії та ряд церковно-релігійних діячів з різних країн. Серед прибулих опинився й американський проповідник Біллі Грегем, поспішили туди ряд німецьких протестантських діячів, двох спостерігачів від Ватикану, угорський Кардинал Ласло Лекей.

Напередодні тієї конференції КГБ провело арешти серед уряду релігійних діячів по цілому СРСР і в Україні, щоб бува хтось із тих релігійних людей не поїхав до Москви й учасни-

кам конференції не вказав на дійсність, в якій перебувають віруючі люди в СРСР.

Річ ясна, на конференції ніхто з учасників її тими арештами не поцікавився. Спостерігач з Ватикану прочитав промову Папи, Пімен зачитав доповідь «Спасіння святого дару життя від ядерної катастрофи». Єпископи московської патріархії підкресливали, що конференція символічно почалася після відсвяткування в СРСР дня перемоги, тобто в 37 річницю закінчення війни. Конференція пройшла в пляні зовнішньої політики СРСР. Церква в СРСР — для закордонних зв'язків і поширення московських впливів є інструментом партії. В Москві знають, що вони бавляться церковною політикою, впроваджуючи в блуд представників Церков і віруючих людей на Заході. Але гору візьме в цій політиці друга сторона, яка побудована на вірі, справедливості і виявить московську політику фальшивого миру, бо мир без правди та справедливості неможливий.

В 1948 році на Заході створилася Світова Рада Церков з євангеліків, православних і інших некатоліцьких віроісповідань з метою об'єднати християнські релігійні групи і Церкви. Західнонімецький протестантський діяч Мартін Неймілер почав тоді переговори з московською патріархією, щоб і її приєднати до Світової Ради Церков. ЦК КПСС довго не наважувався на

вступ московської церкви до цієї Ради. Треба припускати, що московські спеціалісти по релігійних справах вивчали, що вони можуть при допомозі своєї церкви досягнути на Заході, та опрацьовували відповідну лінію діяльності.

В 1961 році московська православна церква вступила до Світової Ради Церков і відразу ж почала бути активною та ставити перед західними представниками свої вимоги. Перше, що їм вдалося досягнути, це вони добилися вимоги, що ніхто на Заході їм не має права висловлювати щось критичного проти уряду СРСР та комуністичної партії. В цей час на терені московської імперії було закрито понад 10 тисяч церков, але із західних представників у Світовій Раді Церков уже ніхто не мав відваги вказати, що робить атеїстичний уряд на йому підвладному терені. Другий осяг той, що московські представники почали також розмови з Ватиканом і висунули фальшиві пляни про співжиття з Католицькою Церквою. Трете, це те, що представники московської церкви на Заході почали висувати політичні тези, опрацьовані ЦК КПСС про «співжиття, мир і дружбу».

В 1975 році на конгресі в Найробі за вказівками з Москви були просунені резолюції, що мали вже більш політичний характер ніж церковно-релігійний. Щойно в серпні 1978 року ста-

ло відомо, що через Світову Раду Церков, за вимогами московських представників, марксистська організація в Родезії (сьогодні Сімбабве) отримала 85 тисяч доларів, як допомогу. Відомо також, що ця організація в Родезії вбивала священників і черниць, які виконували свою місіюну працю. На заході ніхто не поставив питання, щоб Світова Рада Церков допомагала переслідуваням за релігійні переконання в СРСР. З такою політикою Світової Ради не могла погодитися «Свята Армія» — релігійна організація, що була членом-основоположником Світової Ради Церков і вийшла з цієї Ради.

Як видно тепер з діяльності, що московська патріархія є на церковному форумі в Світовій Раді Церков інструментом зовнішньої політики СРСР. Через запрошення різних протестантських діячів до Москви, де їх ошукують і дезінформують, москалям вдається вносити замішання на Заході.

МОСКОВСЬКА НЕДІЛИМСЬКА ЕМІГРАЦІЯ

Білі царі, поневоливши ряд народів, для всіх придумали назву «росіянин». Граф Воронцов так заявив: «Нет ні малороссов, ні татар, ні грузін, ні армян. Есть единое Отечество — Россия і все

граждане — россіяне».¹⁰ Червоні називають тепер усіх «советський народ». У своїй праці я буду їх називати дійсною назвою «москалі».

В час німецько-советської війни 1941-45 рр. московська еміграція шукала шляхів співпраці з німцями. Московські емігранти працювали в гітлерівському апараті на різних службах. Багато з них працювали в «Абвері» (військова розвідка). Наприклад, ген. Холмстон-Смисловській займав в «Абвері» високу посаду, виступаючи під прізвищем фон Регенау. Гітлерівський режим не хотів робити будь-якої політики з москалями-емігрантами. Гітлерівцями й емігрантами було організовано ряд військових допоміжних формацій.

Щойно пізніше німці висунули советського генерала А. А. Власова й організували «Русскую Освободительную Армію — РОА». І всі допоміжні частини були включені в РОА. Також був створений «Комітет», який уже мав політичне значення. В чеській Празі цей комітет оголосив свій «Маніфест», який відомий як «Празький маніфест». Ген. А. Власов, як і згаданий комітет, в склад якого входили і деякі особи немосковського походження, стояв на платформі неді-

¹⁰ А. Коротков. «От Ельбруса до Аррата», Москва, 1912, стор. 48.

лимої імперії. Власова і його співробітників після війни американці віддали своїм тодішнім союзникам червоним москалям.

Після війни, як минув час насильної репатріації советських громадян, московська еміграція почала організовуватися. В кінці 1947 р. і з початком 1948 року вже діяли московські еміграційні партії. Тереном діяльності московської еміграції була Німеччина, Бельгія, Франція і США. Найактивніші російські партії перебували на терені Німеччини. Всіх груп московської політичної еміграції було близько півсотні. Деякі з них швидко зникли, а деякі об'єдналися з іншими групами. Вони не мали впливового значення, тому я зупинюся на темі про ті партії, які мали членство й активно діяли.

Монархісти склалися майже виключно зі старої московської еміграції і мали деякі політичні зв'язки в різних західних країнах. До діячів монархістів належали: Ніколай Чухнов, ген. Лямпе, ген. Глязенац, Б. Сергієвскій і ряд інших. Вони не нашли поповнення своїх рядів з молодшого покоління, тобто підсоветської еміграції, і через кілька років їхня діяльність завмерла.

**«СОЮЗ ВОРЬБИ ЗА СВОБОДУ РОССІИ
— СБСР»**

Цю політичну групу очолював Семен Мельгунов, що жив у Франції, видавав добре політично редагований журнал «Возрожденіе». Ця група мала певне число політично вироблених людей зі старої еміграції. В Мюнхені представником Мельгунова був підсоветський емігрант Михайло Соловйов, колишній кореспондент газети «Ізвестія». Мельгунов був істориком і сам особисто займав поважну позицію в політичних об'єднаннях. Він був також головою КЦАБу.

**«СОЮЗ РОБЬБИ ЗА ОСНОВОЖДЕНІЕ
НАРОДОВ РОССІИ — СБОНР»**

СБОНР складався з підсоветських емігрантів і постав після війни. Ця партія складалася з адміністративних працівників армії Власова. Платформою СБОНРу став «Маніфест» Власова, виданий у Празі 1944 року. Національна програма в СБОНР така: 1) Визволення цілого терену СССР; 2) Установлення демократичної Росії; 3) Вільне голосування в кожній національній окрузі.

В 1953 році СБОНР розколовся на дві частини «праву» і «ліву». Праве крило очолив пол-

ковник РОА Г. Антонов. Їхнім пресовим органом був «Голос Народу». Ліве крило очолив Яковлев і видавав газету «Народная Воля». Діячі СБОНРу в пізніших роках виїхали до США і там розвинули політичну діяльність. Видним діячем у США став капітан РОА Шатов.

«РОСІЙСЬКОЄ НАРОДНОЄ ДВІЖЕНІЄ — РНД»

Цю групу очолював старий емігрант А. Ф. Керенський, політичний діяч з часу російського тимчасового уряду. В цю групу входили майже лише старі емігранти, за винятком проф. П. А. Курганова, що був з підсоветської еміграції. РНД у Мюнхені видавало газету «За Свободу», активістом був москаль Яроцький, який за польської окупації західних українських земель жив у Рівному. Бачив українське національне відродження на Волині і дуже вороже ставився до українців.

«ЛІГА БОРЬБИ ЗА НАРОДНУЮ СВОБОДУ»

Ця група складалася із різних відламків соціалістичних партій і колишніх меншовиків. Лігу очолював Борис Ніколаєвський, який жив у США і видавав «Соціалістическій Вестник». Сам

Ніколаєвській в США мав багато приятелів серед американських політиків. Меншовик Ніколаєвській з СРСР був видворений уже в двадцятих роках, так як і С. Мельгунов. Він кілька років бачив советську владу зблизька. Ніколаєвській був на становищі створення республіканського федеративного союзу. Про відокремлення поневолених народів від Москви, за його теорією, може бути мова аж по розвалі комунізму.

«НАЦІОНАЛЬНО ТРУДОВОЙ СОЮЗ — НТС»

Керівництво НТС складалося: голова — В. М. Байдалаков, члени — В. Поремській, Артйомов, Романов, Трушновіч, Околовіч, Редліх, Рождественській, Рар і інші. НТС мав окремо створений революційний штаб, який провадить акції в СРСР. До складу цього штабу входили: Поремській, Околовіч, Ветров, Трушновіч та інші. НТС мав у своєму складі старих емігрантів і молодих, колишніх підсоветських.

Треба мати на увазі, що НТС постав був на еміграції з дітей емігрантів і розвинув був свою діяльність ще до вибуху советсько-німецької війни. НТС був активний під час війни. НКВД-МГБ, коли брати під увагу московську еміграцію в цілому, звертало увагу лише на НТС і постійно засилало туди своїх агентів. Помимо того, що

НТС був часто інфільтрований, все ж керівництво НТС було в руках людей, які взаємно довіряли і не заломилися у всіх акціях та провокаціях, що їм робили їхні червоні «браття». НТС від 1945 р. почав видавати газету «Посев», яка виходить до сьогоднішнього часу. НТС вважає себе революційною партією і провадить діяльність на терені ССРСР.

НТС визнає християнський світогляд, який обґрунтовує своїми тлумаченнями, наголошуючи солідарність з усіма народами. В програмі НТС багато подібного до советської конституції. Вони наголошують, що в Росії уряд має бути демократичний і справедливе відношення до всіх народів. Вони проти поділу ССРСР на національні держави. З усіх згаданих московських партій НТС мав найбільше членів, рухливих, і зумів притягнути до себе ряд змосковчених націоналів, у тому числі малоросів під плащиком «українців», а за змістом неділимців. З усіх колишніх діючих московських партій сьогодні далі залишилися активними НТСівці.

«ЦЕНТРАЛЬНОЕ ОБЕДИНЕНИЕ ПОСЛЕВОЕННЫХ ЭМИГРАНТОВ ИЗ СССР — ЦОПЕ»

Під такою назвою існувала ця організація від 1952 року. В березні 1957 року в назві зроблено зміну, тобто на місце «послевоенних» введено слово «політичеських».

Після закінчення другої світової війни на території Західньої Німеччини опинилася деяка кількість советських офіцерів, сержантів та вояків перебіжчиків із советських військ, що стаціонують у Східній Німеччині. Серед вищезгаданих перебіжчиків найменше було людей, які тікали на Захід з політичних причин. Більшу частину складали люди, які змушені були тікати на Захід від кари советськими органами за кримінальні провини: крадіжки, зв'язки з німецькими жінками і таке інше.

Приблизно до 1948 р. ці найновіші втікачі перебували в Західній Німеччині нелегально, побоюючись видачі советам західніми окупаційними чинниками. Наслідком багатьох клопотань з боку московської політичної еміграції, а з боку НТС зокрема, в західніх окупаційних чинників і наслідком загострення взаємин з ССРСР, політика західніх окупаційних чинників у Німеччині змінилася супроти найновіших перебіжчиків з советської армії. Тоді найновіші перебіжчики почали отримувати право політичного азилу. Заангажований у західніх окупаційних чинників НТС вважав себе опікуном над найновішими втікачами.

В 1949 році в Західній Німеччині згадані втікачі були згуртовані в двох групах. Одна група гуртувалася довкола видаваного в Мюнхені гумористичного журналу «Сатирикон», видав-

цем якого був Ф. Т. Лебедев-Тарасов; друга група — довкола журналу «Колокол» в Гамбурзі, в таборі Фішбек. Першу групу очолювали майор, за фахом російсько-німецький перекладач, Григорій П. Клімов із Сергеем Юрасовим — підполковник советської армії, і Федор Арнольд. Другу групу очолювали майор В. Денісов, підполковник М. Колосов та майор Г. Бранд.

Гамбурзька група була лівішою і пішла під впливи меншовика Ніколаєвського, Абрамовіча та Даліна. Мюнхенська група під впливом Лебедева-Тарасова пішла на співпрацю з НТС і потім ряд їх стали членами НТС.

Лебедев-Тарасов перед другою світовою війною проживав в Ризі (в Латвії) і працював у щоденній еміграційній газеті, яку видавав Мільруд. Після другої світової війни Лебедев-Тарасов зустрів сина Мільруда, який мав видну посаду в американській армії. За допомогою Мільруда Лебедев отримав від американської установи гроші, за які Г. Клімов із своїми прихильниками почали видавати журнал «Свобода».

У вересні 1952 р. в Мюнхені було створено «ініціативну групу», яка складалася із: Г. Клімов, М. Колосов, В. Денісов, П. Павловській і І. Кронзас, для підготовки першого з'їзду повоєнних утікачів. У жовтні 1952 р. в журналі «Свобода» було подано, що ініціативна група має моральну і матеріальну підтримку від Аме-

риканського Комітету боротьби проти большевизму.

11-14 листопада 1952 р. відбувся перший з'їзд найновіших утікачів у Мюнхені. В з'їзді взяло участь з правом голосу 113 найновіших утікачів. На цьому з'їзді було створено організацію під назвою «Центральное Об'єднання післявоєнних емігрантів». Головою обрано Г. Клімова, до управи — Арнольда, Вербицького, Андревича, Кронзаса, Ольшанського, Корнійчука, Дзюбу, Лілікевича, Баріца, Мюллера-Хорунжого. ЦОПЕ почало свою діяльність. Створили «Школу антикомуністичної боротьби». Члени ЦОПЕ пішли на працю до радіостанції «Голос Америки» та «Освобождение».

Спільно з НТС ЦОПЕ почало діяльність, яку вони називали «робота на другу сторону». Вони через Берлін при допомозі німців намагалися поширювати серед вояків советської армії листівки.

В червні 1953 р. ЦОПЕ ввійшов у склад «Координаційного Центру Антибольшевицької боротьби — КЦАБ». Члени ЦОПЕ почали організовувати мітинги, демонстрації, розбудовувати свої представництва. В Берліні Федор Арнольд нав'язав співпрацю з німецькими організаціями. Американський Комітет на працю приймав у своїх установах в першу чергу новіших утікачів, мовляв, вони найкраще знають теперішню

дійсність в ССРСР. ЦОПЕ почало робити багато руху і шуму, що викликало в староемігрантських московських партіях заздрість.

В 1955 р. в Берліні сторився «Комітет за повернення на Батьківщину» й большевицька пропаганда та КГБ почали вести акції, а для ЦОПЕ прийшов початок його кінця.

М. Колосов, колишній советський підполковник, член ЦОПЕ, протегований в Інституті вивчення ССРСР (інститут-установа Американського Комітету), втік до ССРСР.

Л. Вербицький, член управи ЦОПЕ, втік до ССРСР.

Борис Ольшанській, журналіст, член ЦОПЕ, колишній замполіт советської армії в ранзі капітана. Останнього часу Ольшанській працював у Вашингтоні в централі Американського Комітету визволення від большевизму, із США через Канаду втік до ССРСР.

Леонід Ронжін, майор советської армії, працював в «Голос Америки», а потім в радіо «Освобождение» керував передачами для советських вояків, що перебувають у Східній Німеччині, втік до ССРСР.

Федор Галушчинській і Віктор Маслов, члени ЦОПЕ втекли до ССРСР.

Петро Карпатський (фальшиве прізвище) член ЦОПЕ, колишній начальник гаражу МВД у

Львові, зловлений і заарештований за крадіжку картотек емігрантів.

Василь Денісов, керівник гамбурзької групи ЦОПЕ, зловлений на шпигунській роботі, заарештований і потім добровільно виїхав до ССРСР.

Георгій Мюллер-Хорунжий, член управи ЦОПЕ і викладач у спеціальній розвідчій школі заарештований за шпигунство на користь ССРСР і покараний 14-ю роками тюрми. В цей час інші діячі московської еміграції, які працювали в установах Американського Комітету, Інституті і в радіо також втекли до ССРСР: Михайл Бібіков — працівник інституту, Овчинников — працівник радіо, Борис Вінноградов — працівник радіо, Олейнік — дикторка російської редакції «Освобождение», Ростислав Копейчиков — технік радіо «Освобождение», Владімір Фріде, Подгорний і деякі інші.

Можливо, що дехто з Американського Комітету подумав на кого вони зробили ставку.

«РОССИЙСКОЕ ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНОЕ ДЕРЖАВНОЕ ДВИЖЕНИЕ — РОНДД»

Під такою назвою діяла політична група, яку очолював Євгеній Арцюк-Державін. Його заступником був Мосічкін. Ця група частинно перебрала членів та майно від віком старших мо-

нархістів, і себе зачисляла до монархістичного табору. РОНДД видавав газету «Набат» і ряд різних брошурок. Зокрема, РОНДД, а особисто Арцюк загострював боротьбу з НТСівцями. 13. 7. 1954 р. в Мюнхені відбувся судовий процес, на якому Арцюка покарано заплатити грошеву суму за видання антисемітських брошурок.

Московська еміграція в Німеччині була розсварена і також поділена на громадському відтинку. Було дві громадські організації: «Національне Представництво Російської Еміграції в Федеративній Республіці Німеччини — НАЦ-ПРЕ». Цю організацію очолював Ф. Лебедев. Друга «Центральне Представництво Російської Еміграції — ЦПРЕ», яке очолював Н. Ф. Фабріціус. Ця громадська організація опиралася на Арцюка.

В пізніших роках Арцюк почав переставлятися під кутом орієнтації на ССРСР. Уже в половині шістдесятих років офіційно став на советську позицію і гостив у себе представників советського посольства. Коли розглянути діяльність Арцюка, то можна ствердити, що він віддавна мав зв'язок з КГБ і загострював конфлікти з партіями.

Після судового процесу над Мюллером-Хорунжим Арцюк написав брошурку, ніби видану

«Братством св. Георгія» під назвою «Дело Мюллера — дело НТС». У цій брошурці він намагався дискредитувати американців і НТС, і нічого не згадував про агентуру КГБ.

МІЖНАРОДНЕ ПОЛОЖЕННЯ

Міжнародне політичне положення ставало напруженішим. Вчорашні союзники — ССРСР і західні альянти ставали ворогами. Москва репетувала на весь світ про мир і дружбу. Рівночасно в Греції вона підсилювала комуністичних партизанів ген. Маркоса, підготовлявся переворот в Туреччині. Війна в Кореї, бльокада Берліну. Одночасно з тим у державах Середньої Європи москалі потайки, а потім відкрито наказали нищити інші політичні середовища, і владу перебирали самі лише комуністи. Так знищено опозицію в Польщі, Чехії і Словаччині.

США і західні держави зрозуміли, що Москва змагає до поширення своїх впливів, до панування над усе більшою кількістю іншими народами. Все це спонукало США і західні держави створити оборонний пакт — НАТО, що був заснований 4. 4. 1949 року. Москва свої агресивні пляни розвивала далі і в травні 1955 року створила мілітарний пакт під назвою Варшавський. Політичне напруження на початку

50-их років набирало широких форм, почалася т. зв. «холодна війна».

За вказівками з Москви, на Заході з комуністів і різних лівих груп почали творитися різні міжнародні комітети, як: комітет миру, комітет проти атомової зброї і т. п.

В США ряд діячів, що у минулому займали різні державні пости, дехто з них був на журналістичній і дипломатичній службі в ССРСР, почали робити заходи для створення Комітету боротьби з комунізмом. Дехто з тих американських діячів почали вивчати становище в ССРСР, також історію останньої, другої світової війни. Вони бачили, що з вибухом советсько-німецької війни німецька армія мала величезні успіхи. Вояки червоної армії не хотіли воювати, а народ ненавидів владу.

Американський журнал «Лайф» за 19 грудня 1949 року на стор. 80-й помістив статтю Воллес Каррол, в якій він писав так: «В історії останньої війни є неписаний розділ, який ми мусимо якнайскорше вивчити. Всім відомо про те, як росіяни перемогли німців під Сталінградом. Але не всім відомо про те, як німцям удалося дійти до Сталінграду? Чому вони змогли пройти тисячу миль, не зважаючи на міць і численність людської сили советської Росії? Німецькі військові архіви дають відповідь на ці питання:

німці в самій Росії знайшли мільйони своїх палких прихильників». Воллес Каррол у своїй статті правильно схопив проблему, лише сам не був належно зорієнтований. Він, як і ряд інших американців, вірив у легенду, що їм оформляли й підсували десятиліттями московські емігранти типу Керенського, Ніколаєвського і сотень інших, мовляв, «московський народ поневолений інтернаціональним комунізмом». Вони не додали, що московський народ є провідною силою режиму, що себе називає комуністичним, опирається на науку марксизму і ленінізму, але надав тому всьому свій большевицький зміст, опертий на національну московську духовість. Діячі московської еміграції в США докладно були ознайомлені з процесами в Америці. Ряд із них були учасниками підготовки тіла, що себе назвало «Приватний американський комітет». Тільки там вони вже виступали як американські громадяни, які «хочуть діяти для добра американського народу»; на практиці ж робили підготовку для оформлення таких поглядів і такого тіла, щоб гарантувало на майбутнє збереження неділимій московської імперії. Ці діячі московської еміграції з США як американські громадяни мали в цей час можливість відвідувати Європу, налагоджувати зв'язки з європейськими діячами московської еміграції та оформляти під їм потрібним кутом думку підготовки оформлення

комітету. В діячів США, які почали були творити ту підготовку, була одна вимога, щоб уся еміграція, яка хоче боротися з комуністичною диктатурою, має бути об'єднаною.

Для політичних діячів українців, що тоді мали назву ДП (переселених осіб), були окремі приписи. Їм про поїздку до іншої країни з метою політичних консультацій навіть не було до подумання. Також українська еміграція в США належно не була політично зорієнтована.

Американський окупаційний апарат у Німеччині не мав належно виробленої політичної думки супроти українців і американська розвідка та СІС часто робили перешкоди українцям. Люди цього апарату одні були під впливом американсько-советських договорів і виконували інструкції, вироблені на підставі згаданих договорів. Дуже багато серед працівників СІС були синки білогвардійських діячів, уже як громадяни Америки. Але всі вони супроти України були наставлені вороже. Американські громадяни жидівського походження, які мали ряд позицій по «мілітеррегірунгах», в той час скорше підпадали під впливи большевицьких репатріаційних офіцерів.

АМЕРИКАНСЬКИЙ КОМІТЕТ ДЛЯ ВИЗВОЛЕННЯ НАРОДІВ ССРСР

Під такою назвою створився вицезгаданий комітет і формально урядово був оформлений 8 лютого 1951 р. за законом штату Делавер. В комунікаті для преси було подано так: «Завдання цього Комітету — сприяти створенню в Німеччині втікачами з усіх частин Советського Союзу центральної організації, що об'єднала б усі демократичні елементи та забезпечила б ділове й координаційне керівництво і служила б світовим символом боротьби народів Росії проти тиранічного советського режиму. Комітет даватиме такій об'єднаній організації моральну і матеріальну підтримку. Така організація служитиме також цілям роз'яснення поневоленим народам Росії щирих і дружніх почуттів до них американського народу та його бажання допомогти їм у їхній боротьбі».

В США було подумано американськими діячами творити добре і корисне діло, лише не поставлено його на належні рейки. Американці підпали під вплив своїх громадян з московським політичним поглядом і в основі зробили помилку, яку ми бачимо у назві для визволення народів ССРСР, — бо не має народів Росії, а є лише поневолені народи.

Американці люди практичні і ділові, створивши комітет, взялися до праці. В Німеччині поставлено радіо, яке названо «Освобожденіє». Радіо містилося в Мюнхені на Обервізенфельді й від 1 березня почало свої передачі.

В Мюнхені перебував і всі справи Американського Комітету полагоджував Дон Левін, який був промосковсько наставлений. Він був тим, хто старався на московські позиції стягнути немосковські організації. В радіо «Освобожденіє» працювало близько 300 осіб, між ними понад 50 американців, решта з різних національностей. Ряд справ радіо полагоджував американський громадянин, якого звали містер Александр, а в дійсності це був громадянин Кудрявцев. Важливіші і ключеві позиції зайняли представники московських еміграційних партій. Рівночасно серед тих партій велися переговори для їхнього сконсолідування, щоб створити те, що вимагав Американський Комітет, тобто координаційне тіло. В Мюнхені створено було «Інститут для вивчення ССРСР». Добре платні посади манили не тільки різних фахівців з московської еміграції, але із інших національностей, в тому числі й українців.

МОСКАЛІ СВАРЯТЬСЯ

Я не ставлю собі за мету писати історію московських партій і їхнє відношення до Американського Комітету. Подаю розвиток подій для загальної інформації, бо докладнішого ознайомлення людей про цей розвиток було дуже мало. Перед московськими партіями стояло завдання, а саме насамперед знайти між собою порозуміння і створити якесь сконсолідоване тіло.

Монархісти відмовилися щонебудь мати спільного з соціалістами та лівими. Представники Ліги боротьби за народню свободу — Ніколаєвського, НТС — Байдалакова, Російський народній рух — Керенського, Союз боротьби за звільнення народів Росії — Антонова й Яковлева, Союз боротьби за свободу Росії — Мельгунова: засідали у Фюссені, потім у Штутгарті. Там вони створили: «Совет Освобождения Народов России — СОНР».

СОНР офіційно був проголошений на нараді у Вісбадені, де вже було знайдено по декілька осіб від національних груп: від азербайджанців, вірменів, білорусів, грузинів, північних кавказців і туркестанців. Присутні представники національних організацій були людьми випадковими і це викликало протести з боку національних груп або організацій, що Американсь-

кий Комітет взяв під увагу. Московські партії ставили справу з чисто імперських позицій.

Ряд національних організацій самі шукали безпосереднього шляху до Американського Комітету, що для Дон Левіна та московських партій було не вигідним. Знову ж від Американського Комітету був тиск творити координаційне тіло.

Представники Американського Комітету, незважаючи на їхнє москвофільство, розуміли, що так простацько не може бути. Вони скорегували назву. Комітет став називатися: «Американський Комітет визволення від більшевизму», отже було викинено слова «народи ССРСР». Москалі ж справу ставили дуже просто, тобто по розвалі більшевизму імперія має бути неподільною. Групи вицезгаданих національностей вимагали тепер «непередрішенства», тобто це означало, що москалі не сміють забороняти їм права на самовизначення демократичним способом.

У червні 1952 року, по довгих суперечках, прийнято цю формуліровку, яку названо «непередрішенством». НТС не погодився з таким означенням і виступив із СОНРу та відмовився від дальшої участі в переговорах. 12-16 жовтня після нарад проголошено створений «Координаційний Центр Антибільшевицької Боротьби — КЦАБ».

В склад КЦАБу увійшли: 1) Ліга боротьби за народну свободу — Ніколаєвській, Бутенко, Ролін;

2) Російський народній рух — Курганов, Перфльєв, Стрижков;

3) Союз боротьби за звільнення народів Росії — Антонов, Кружін, Мілованов;

4) Союз боротьби за свободу Росії — Мельгунов, Михайловській, Богданов;

5) Грузинський національний комітет — Цинцадзе, Скіртладзе;

6) Азербайджанський комітет національного об'єднання — Хаджабейлі, Шейх Уль, Казум Бек;

7) Вірменські об'єднання борців за свободу — Сааруні, Хачатуріян, Косіян;

8) Північно-Кавказьке народне об'єднання — Авторханов, Ходуоров, Борлок;

9) Туркестанський національний комітет — Канадбай, Сабур, Ахмерчик.

В склад центрального бюро КЦАБу входило 10 осіб. У готелі «Регіна» в Мюнхені відбулося церемоніальне прийняття, на якому від Американського Комітету був присутній Стівенс. Як бачимо, що українців і білорусів не було в КЦАБі. Всі українські політичні партії проти того московського творива раніше висловили

гострий протест, вказуючи на політичну настанову Американського Комітету, який став на позиції неділимої імперії.

Після створення СОНРу, а потім КЦАБу, москалі почали активізуватися у підготовці створення свого розвідчого відділу. Українці на еміграції в цьому вбачали творення еміграційного НКВД.

Після відповідної підготовки всі українські еміграційні партії відбули спільну нараду 27 грудня 1952 р. На цій нараді були опрацьовані спільні позиції щодо політики промосковського Американського Комітету і всіма партіями підписано зобов'язання для всіх. У справі співпраці українських політичних партій з Американським Комітетом до Німеччини приїздила делегація українців: проф. Лев Добрянський, д-р Галичин, ред. В. Душник. В готелі «Баеріше Гоф» у Мюнхені відбулася зустріч з представниками українських політичних партій, де всі висловили свої погляди. Проф. Добрянський окремо відбув ряд розмов з представниками українських партій. Після довшої розмови з Провідником Степаном Бандерою проф. Добрянський сказав, що аргументи Бандери його переконали у правильних позиціях українських політичних партій.

МОСКАЛІ ОРГАНІЗОВУЮТЬ ДИВЕРСІЮ

Москалі все ще збирали відомості про життя та діяльність українських партій. Рівночасно на них був тиск зі сторони Американського Комітету, що для співпраці з КЦАБом треба українців. Поряд з усіма плянами Американського Комітету був плян творення «Центру психологічної війни», який без українців, які й після закінчення другої світової війни вели збройну боротьбу в Україні (ОУН і УПА), був нездійснимим. Було відомо, що всі українські політичні середовища стоять на позиціях поділу московської імперії та створення національних держав.

Маючи до диспозиції посади в установах Американського Комітету і гроші, якими диспонував у Німеччині покровитель московських неділимців Дон Левін, москалі почали шукати за малоросами та змоскалізованими українцями. В 1944 році був створений Власівський комітет, в якому від українців виступав федераліст проф. Богатирчук. Він у США почав робити заходи для створення федералістичної партії, у зв'язку з тим почали там виходити друкований листок «Східняк» і «Федераліст-демократ». У Німеччині випірнуло прізвище до того часу нікому невідоме якогось Сас-Чаплинського, що разом з також якимсь Яготинським, який жив

у Швеції, видали кілька чисел журналу «Україна-Русь». Обидва намагалися в Америці налагодити зв'язок з карпаторусинами. Все було продумано так, щоб виглядало, що є українці, які хочуть спільно з москалями жити в майбутньому в одній імперії. Але це також не виходило так як то мало бути вигодним неділимцям.

Тоді за підтримкою Дон Левіна Михайло Соловійов (правдиве прізвище було Бобров, у минулому співробітник советської преси) взяв на себе організування української партії, тобто такої, яка б задовляла москалів і щоб увести в блуд Американський Комітет, мовляв, українська партія, яка стоїть на позиціях СОНР і КЦАБу. Соловійов знайшов чоловіка, нікому з української еміграції невідомого, Демида Гулая, емігранта з 1920-х років, який жив у Німеччині і був приналежний до козачої групи, очолюваної в минулому Остряницею. Соловійов запросив Гулая в своє помешкання і його приятеля Золотаренка та виклав їм плян як створити українську партію. Дон Левін також там був присутній і взяв на себе покриття всіх видатків по створенню «української партії». Соловійов і Гулай склали список їм відомих осіб і вирішили скликати з'їзд.

Скликано з'їзд, на якому були такі особи: Гулай, Золотаренко, Бойко, Гудим, Левкович,

Василакі, Чуйко, Проценко, Петровські, Крушель та ще декілька осіб, які створили «Український визвольний рух». В склад того руху вписано такі «українські партії»: «Вільне козацтво, Аграрна партія і Демократичний союз». Ніхто з присутніх не знав української мови, за винятком Володимира Васи́лакі. Тоді вони найняли Ігоря Костецького (письменника і літератора), який за гроші оформив їм резолюцію та повідомлення до преси. Повідомлень було видруковано дві тисячі п'ятсот примірників і розіслано на різні адреси. Українська політична еміграція побачила імена невідомих осіб, які нічого спільного не мали з українським організованим політичним життям. Все це викликало в українців велике обурення, що москалі йдуть на творення диверсії в українському еміграційному житті. Соловйов же порадив Гулаєві написати офіційне письмо від «Українського визвольного руху» до СОНРу і заявити свою односторонню згодність з московськими політичними партіями.

Американський Комітет, роблячи тиск на співпрацю з немосковськими еміграційними політичними партіями, також не вдовольняв московських неділимців. Це стало причиною, що партія НТС вийшла з КЦАБу. В КЦАБі залишилися ліві московські групи. НТСівців стали підтримувати московські староемігрантські групи

«Російське Національне Об'єднання», яке очолював Орехов, — видавець журналу «Часовой». Орехов дуже вороже наставлений до всіх самостійницьких партій, називаючи їх «сепаратістами і изменниками».

В лютому 1953 року в США в Нью-Йорку праві кола московської еміграції створили «Російській Політичеській Комітет», в склад якого увійшли особи монархістичних поглядів. На голову того комітету поставлено Бориса Сергієвського, і в комітет входили, між іншим, такі особи: Ігор Сікорський — відомий авіоконструктор в США, Сергей Войцеховський, Ніколай Гончаров, Александра Толстая. Комітет твердо став на позиції збереження неподільності московської імперії. До цього комітету приєднався також І. Солоневич, — видавець газети «Наша Страна» і він же голова «Народно-Монархістического Движення». Згаданий комітет не розгорнув плянованої діяльності. Також ліві партії, що входили до КЦАБу, не мали успіху.

В дальших переговорах з немосковськими політичними групами прийшло до створення ще одного «Центру». «Міжнаціонального Антибольшевицького Координаційного Центру — МАКЦ». В міжчасі почала мінятися офіційна політика уряду США й Американський Комітет перестав числитися з політичною думкою еміграційних партій.

УКРАЇНСЬКА ЕМІГРАЦІЯ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Після закінчення другої світової війни в окупованих зонах західних альянтів — американців, англійців і французів опинилися мільйони чужинців. Це були силою вивезені на працю до Німеччини, воєннополонені, в'язні гітлерівських кадетів та евакуйовані. За даними советської пропаганди, на терені Німеччини перебувало тоді 11 мільйонів громадян ССРСР. В кожному більшому місті були створені большевицькі репатрійні місії, які мали за завдання якнайскоріше репатріювати всіх громадян ССРСР додому. А в тій великій масі народу були і такі, що вирішили залишитися на Заході на статусі політичних емігрантів і не повертатися під окупацію червоної Москви. Не всі, що постановили залишитися на Заході, були ворогами московської влади, також не всі ті люди були політично виробленими та рішені з політичних причин залишитися на Заході. Було ряд людей, які мали свої міркування, — чисто економічного порядку. Були такі, що в минулому були віддані владі, були членами компартії, чи працювали в різних державних установах, але в наслідок воєнних дій опинилися під німецькою окупацією. Знаючи закони і жорстокість влади, хотіли оминати кару. Не бракувало і таких, що в час гіт-

лерівської окупації були на службі. Всі ці люди гуртувалися в одній масі, які не повертаються до ССРСР.

Західні альянти, згідно договору з ССРСР, старалися допомагати советським репатріаційним офіцерам у вивозі їхніх громадян. Згідно з англійською ознакою, цих осіб називали «Дісплеісенс перси», що в скороченні звалось «Ді-Пі». Всіх цих людей збирали до таборів. Спочатку був досить великий нелад, що вселяло в людей непевність свого правного становища.

З німецьких концентраційних таборів вийшло кількасот українських політичних в'язнів, членів ОУН. Ці політичні в'язні в той час одинокі мали в альянтській владі респект та висловлювати свої думки і погляди, їм ніхто не міг пришивати підозрінь в співпраці з гітлерівськими окупантами. Серед української опінії ці люди мали свій політичний капітал. Крім того, на терені Німеччини серед насильно вивезених на працю існувала таємна мережа ОУН-бандерівців. Ряд з тих людей було переслідуваних гітлерівською поліцією.

Тепер доступні документи гітлерівського уряду й політичної поліції. В документі «Фольтер 173-а-10/19», Берлін, 12 лютого 1943 р. шеф політичної поліції й еСДе подає, що на терені Німеччини поліційна команда з Берліну проводить арешти Українських Націоналістів, які

підпорядковані Бандері. Вже заарештовано 136 керівних осіб, серед яких також заарештований Василь Безхлібник, нар. 27. 2. 13 р., який був головним керівником ОУН-Бандери в Німеччині. Нижче прізвища Безхлібника подано близько 30 заарештованих осіб і подається, що арешти продовжуються.

В згаданому поліційному архівному документі подається список сконфіскованої літератури і листівок, що друкує ОУН-Бандери й поширює. Перераховано 15 назв, а серед них: «За Самостійну Україну; Смерть німецьким окупантам; Український Селянин; Заклик ОУН в першу річницю Акту 30 червня 1941 р.; Смерть німецьким окупаційним властям; До всіх поліцаїв, бюргермайстрів і тих, що перебувають на службі німецьких окупаційних властей».

Згадані архівні документи, які знаходяться в містах Кобленці і Фрайбургу, мають велику історичну вартість, як доказ боротьби з гітлерівськими окупантами України.

Підпільна мережа ОУН-р після розвалу гітлерівського Райху стала інструментом зв'язку й інформації по всіх скупченнях українців, які вирішили залишитися на Заході. Політичні в'язні члени ОУН своєю поставою внесли дух і відвагу серед тих українців, які не знали як буде далі. Було поширено перші напрямні: не їдемо під владу червоного окупанта; організо-

вано творімо табори тих, хто не повертається; держімся організовано і творімо власну силу; говорімо і пишімо правду про Україну до західніх альянтів; будьмо готові до голодівок, демонстрацій. Коли стало більше відомо, що насильна репатріяція стосується лише колишніх советських громадян, а не старих емігрантів з двадцятих років та польських і чеських громадян, то політичні в'язні члени ОУН поширили заклик протесту, в якому говорилося, що ми всі українці і протестуємо проти поділу нас, і всі одні одним мусимо допомагати. Все це мало в той час велике моральне значення.

Большевицькі репатріяційні офіцери, разом із представниками західніх альянтів, почали відвідувати табори тих, що не забажали повертатися до ССРСР і викликати на розмови людей, які, за припущеннями советів, мали б бути їхніми громадянами. На їхній виклик ішли на розмову українці, які не були їхніми громадянами і відверто при представниках західніх альянтів заявляли, що вони з причин релігійних й політичних не хочуть їхати під владу червоних окупантів. Московські офіцери скоро зорієнтувалися, що таким методом не досягнуть мети і почали складати списки, подаючи прізвища провідних осіб, приписуючи їм якусь співпрацю з гітлерівськими окупаційними властями в Україні. Цим вони внесли паніку в поважну

частину українців, які працювали в адміністрації, комітетах і т. п. Тут знову політичні в'язні члени ОУН поставили перед альянтськими чинниками питання відверто, що серед українців не має воєнних злочинців.

Західні альянти спочатку не були належно зорієнтовані в підступі большевицьких репатріаційних місій і такі списки трактували по-важно, що доводило до переслідування людей. В тому, щоб переконувати західних альянтів, що українці не були гітлерівськими співробітниками, відіграли поважну роллю саме політичні в'язні гітлерівських тюрем і концтаборів. Та тоді можна було почути і голоси, що від деяких окремих осіб, які під час гітлерівської окупації мали щось з окупантами, треба відмежуватися. Одначе цього політв'язні не брали під увагу і стали на становищі, що це наша внутрішня справа, і перед чужинцями ми не виносимо своїх справ. Тих, що провинилися перед нашим народом, сам народ зап'ятує.

УКРАЇНСЬКІ ТАБОРИ

Українці, які постановили собі залишитися на Заході, збиралися гуртом в одному приміщенні. Це часто були військові казарми, чи бараки, де перед тим жили робітники, й отриму-

вали дозвіл від альянтських властей, що називалися «Мілітеррегірунги». Для допомоги чужинцям «ДіПі» західними альянтами була до життя покликана організація УНРРА, а пізніше ІРО. Але отримання дозволу на організування табору ще не означало запевнення, що мешканцям того табору вільно буде залишитися на Заході. На такий табір вміло роблено тиск зі сторони УНРРА, а потім ІРО, бо вони діяли в дуже тісній співпраці з большевицькими репатріаційними місіями.

До сьогодні багато людей не знають докладніше альянтських приписів, що стосувалися таборів і не враховують клімату згаданого часу. Навколо того таборового часу несправедливо поширюють різні закиди, припущення чи навіть вигадки та неправду.

Дозвіл на організування табору мав точні приписи. Він визначав число мешканців табору. Управі табору завше доводилося мати в таборі більше число мешканців, ніж було дозволено. Нелегально в таборах мешкали переважно молоді люди, що були в армії і втекли з табору воєнополонених, не мали потрібного звільнення. Таборова управа в цьому випадку завше була наражена на неприємність і покарання із сторони УНРРА, ІРО чи «Мілітеррегірунгу». Без спеціального дозволу навіть невільно було відвідувати мешканців табору. Також невіль-

но було чужим особам в таборі ночувати. До табору кожний день зголошувалися люди, яких не завше була змога прийняти до табору з огляду на обмеження. Також були докази, що большевицькі місії спеціально підсилали до наших таборів людей з метою провокації й агентурної діяльності. Треба було все будувати на довір'ї.

В таборах зібралися українці з різних закутин України, що жили під різними окупаціями. Вплив виховання кожної частини земель, де вони жили, мав також своє значення. Була велика потреба в таборах творити лад і спокій та здобути довір'я в альянтів, що було для українців кінцевим, як для втримання таборів, також для майбутніх плянів. Оминаючи ряд недотягнень та помилок, у найкритичніший час вдалося табори втримати на зразковому рівні перед чужинцями і виробити собі добре ім'я.

Політичні в'язні в ряді українських таборів організаційно втримували лад, в перших початках вложили свій поважний вклад в створення таборів.

Після того, як минула небезпека насильної репатріації, як було вже оформлене правне становище «ДіПі», в таборах почали творитися організації, партії, нічого вже нікому не загрозувало, починалися часто не завше потрібні і розумні закиди та суперечки. Перші повоєнні ти-

жні й місяці для людей, що не могли і не хотіли повертатися до ССР, були дуже важкі й велику працю тоді зробили в'язні гітлерівських тюрем та кадетів.

«СКРИНІНГ»

На еміграції були рішені залишитися не тільки сотні тисяч українців, але також інших народів, що не визнавали окупації червоними москалями їхніх батьківщин. До тих народів належали: литовці, лотиші, естонці, білоруси, кавказькі народи і також ряд колишніх вояків армії Власова москалі. Тільки балтицьких народів правне становище було краще, ніж українців. Західні альянти не визнавали московської окупації балтицьких країн. В Англії і США існували ще передвоєнні дипломатичні місії тих держав. Балтицьких народів Ялтинський договір про насильну репатріацію не стосувався. Важке положення, крім українців, мали також всі інші народи.

Московські спеціалісти насильної репатріації на протязі 1945-46 років зорієнтувалися, що їм не вдасться застосувати насильної репатріації до всіх українців. Вони побачили також уже критичну поставу до насильної репатріації зі сторони американців і англійців. Офіцери репат-

ріяційних місій мали докази, що українські табори добре організовані і впорядковані. Заходи засилання в українські табори советської аген-тури і кримінальний елемент з метою викликати заворушення та поширювати невдоволення серед німецького населення не мали успіху. Українці розгадували чекістські методи, їх розкривали і доказували західнім альянтам як поступають супроти них советські репатріяційні місії. Американці й англійці почали собі виробляти про українські табори свою добру думку.

Советські репатріяційні офіцери на підставі своїх агентурних даних знали, що провідною і мобілізуючою силою проти репатріяції є ОУН-бандерівці.

В цей час на Україні провадилася важка і затяжна боротьба ОУН і УПА проти червоних окупантів. Московська пропаганда проти бандерівців поширювала різні вигадки, неправду і провокації, мовляв, що це співробітники Гітлера, українські фашисти і т. п. Такою самою пропагандою на Заході почали користуватися офіцери советських репатріяційних місій, комуністичні партії, а також це саме поширювала советська агентура.

Советські власть імущих опрацювали для американців матеріял, в якому «доказували», що американці й англійці є союзниками, що мають підписані по питанню воєнних злочинців

договори, що ОУН-бандерівці є ворогами ССРСР і тим самим вони є «ворогами США й американці спільно з ними повинні переслідувати та насильно віддати тих ворогів». Американці, не маючи знання про обставини на Україні й не знаючи українських справ, сприйняли все так, як їм представляли советські офіцери та представники уряду ССРСР. Після того советські офіцери почали працівникам УНРРА і представникам американської армії підсовувати списки українців, як «воєнних злочинців» бандерівців. Маючи такі списки, працівники УНРРА і представники військової влади по таборах запроваджували перевірку, що урядово називали «скринінг». Цей «скринінг» відбувався всюди за одним взором.

В одному з найбільших українських таборів в Авгсбурзі такий «скринінг» почався 4 лютого 1947 року. «Скринінг» переводила норвезька громадянка, працівниця УНРРА Бавман, про яку ходили вістки, що це комуністка, і лейтенант американської армії Гартляйн. Перекладачами були проф. Михайловський, Коваль і пані Котович. По-азбучному викликали мешканців табору й їм ставили різні питання. Дуже часто ставили питання, які не мали нічого спільного з минулим мешканця табору, а найчастіше питали, як він опинився у Німеччині? Наприклад, відомому діячеві театрального мистец-

тва Володимирові Блавацькому поставлено питання: до якої політичної української партії він належить?

До пані Бавман на «скринінг» за азбучним порядком ішли українці, які всі були політичними в'язнями гітлерівських концентраційних таборів: Масляник Олександр, Музика, Мельник Тиміш, Мудрик й інші. Всі заявляли, що вони політичні в'язні, говорили за що саме сиділи в гітлерівському кацеті. Бавман про це недбало слухала, а потім казала: «Покажіть свою руку, чи ви не маєте есесівського значка, бо ви всі служили в есесах». Це обурювало політичних в'язнів, а один із них, який мав на задній частині тіла рани від побиття гестапом, скинув штани, обернувся до Бавман задньою частиною і сказав: «Подивіться на мої знаки!» Це викликало бурю сміху і Бавман перестала придиратися в питаннях до людей.

24 квітня 1947 року подано прізвища осіб, що УНРРА відмовляється ними опікуватися і ці люди мають виїхати з табору. На списку «вискринінгованих» були особи, які належали до активних українців. В першу чергу був «вискринінгований» цілий склад українського театру на чолі з Володимиром Блавацьким; також ряд учителів української таборової гімназії. Всіх артистів театру вважали приналежними чи прихильниками до бандерівців.

Відразу після оголошення прізвищ «вискринінгуваних» українців у таборі вивішено чорні прапори та протестні транспаренти англійською й українською мовами. Табір, на знак протесту, оголосив одноденну голодівку. До головної команди американської армії у Франкфурті вислано з табору делегацію, яка подала свій протест проти несправедливого ставлення до українців. В склад делегації входили: о. декан В. Пилипець, В. Мудрий, В. Блавацький і мгр. Колтонюк. 29 квітня до табору в Авгсбурзі з Франкфурту приїхав представник головної квартири американської армії капітан Джероф і перед зібраними мешканцями табору сказав, що всі, кого «вискринінгували», мають право вносити протест. Приїзд цього представника був вислідом заходів української делегації. Далі кап. Джероф говорив, що в таборі ховаються військові злочинці і приналежні до армії есесівців, що мешканці українського табору цих людей переховують і тому американці змушені робити «скринінги».

Так само були проведені «скринінги» в українських таборах Ельвангену, Корнбергу, Інгольштадту, Мюнхен-Фрайману.

«Скринінги» всюди викликали організовані акції протестів, голодівок, демонстративних походів. Все це мало вплив і головна квартира американських військ в Німеччині заборонила далі

проводити «скринінги»; тільки у випадку, коли УНРРА вважає когось за підозрілого в злочинах, має його передати для перевірки американським військовим чинникам.

У цей критичний час, що українці переживали по таборах, у всіх був страх перед насильною репатріацією, всі з рішучістю йшли на заклик до протесту. Українці, що зібралися з усіх частин української землі, показали свої спільні риси: почуття історичної кривди, спільна туга за національною і соціальною справедливістю, а також почуття обов'язку до праці. Українці показали свої здібності оцінити і сприйняти нову дійсність, їм не трудно було перейти з фаху до іншого фаху. Серед українців було видне велике потягнення до науки. Вони засновували по таборах школи, варстати, будували українські церкви й організовували життя всіх відтинків. В ті критичні часи українці показали своє вроджене почуття гумору. А коли минула небезпека, виявилися ще такі риси українців: надмірна балакучість, надмірна вразливість і високо розвинений індивідуалізм.

В роках 1945-1946 большевицьким офіцерам з репатріаційних місій не вдалося використати їхні тоді добрі взаємини з альянтами для проведення їхньої насильної репатріації. В році 1947 при допомозі «скринінгів» большевики також не досягнули успіху.

МОСКОВСЬКІ РЕПАТРІАЦІЙНІ МІСІЇ

Всі члени советських репатріаційних місій були офіцери армійської контррозвідки, військової розвідки й офіцери армійських політвідділів. Вони намагалися взяти під свій контроль усіх громадян СРСР, які опинилися в окупованих зонах Західньої Німеччини, тобто в англійців, американців і французів. Репатріаційні офіцери відразу намагалися розбудувати свою розвідчу мережу і головну увагу звертали на бандерівців.

Для московського центру українська політична еміграція була під увагою з перших днів після закінчення війни. Коли зліквідовано діяльність репатріаційних місій, то агентурну роботу проти української політичної еміграції перебрало «Міністерство Государственной Безопасности — МГБ», а потім «Комітет Государственной Безопасности — КГБ». Важливіші акції ворога в боротьбі з українською політичною еміграцією є такі:

- 1) Роки 1945-1955 — офіційна московська пропаганда твердила, що всі емігранти є злочинцями, їх треба насильно вивести до СРСР і там судити. Неофіційна діяльність була, — збирання інформацій про емігрантів і пошуки елементів для їхньої агентурної роботи, розбудова агентурної мережі;

2) 1955-1960 рр. — творення «Комітету за повернення на Батьківщину» в Східньому Берліні, амнестія уряду СРСР, посилена пропаганда, поділ емігрантів на «добрих» (збаламучених) і політичних «злочинців з терористичними акціями»;

3) 1960 р. — створення «Товариства культурних зв'язків з емігрантами», дозвіл на поїздки на Україну та відвідини емігрантів, посилена пропаганда в радіо, в газеті «Вісті з України» та видання сотень різних брошурок, творення на еміграції просоветських організацій, активізація московської церкви та постійне удосконалення методів розкладу еміграції. Про намагання розложити українську організовану еміграцію я докладніше описав у «Боротьбі проти московської агентури» та «Від оприччини до КГБ». Обидві книжки вийшли у Видавництві в Мюнхені 1980-1981 роках.

Крім того, роками помітне намагання вносити в життя української організованої еміграції дезінформації.

ПОЛІТИЧНА ДИВЕРСІЯ

Вже довший час у Гамбурзі з метою дезінформації появляється журнал «Нові обрії». Цей журнал так редагований, що він різко не нападає на українських самостійників, але також уміло просовує думки советсько-московської плятформи. Тридцять сім років діяльності московської агентури на відтинку вивчення еміграції дало змогу для КГБ виявити слабкі місця еміграції. Так само це дало також змогу еміграційним діячам виявити методи і цілі агентурної діяльності.

Крім писання проти еміграції, що складається в більшості з провокацій і неправди, видна послідовна лінія бити цілу концепцію української самостійницької політики та доказувати, що така концепція українському народові шкідлива. Зокрема в цьому напрямку йде наступ на націоналістичний світогляд, що послідовно проводить діяльність під кутом розподілу московської імперії на національні держави. Керівники цього наступу на самостійницьку українську політику в ЦК КПСС свідомі, що їхнє писання часто нерозумне, не приносить їм бажаного успіху. Для них потрібно найти осіб, відомих на еміграції, щоб вони самі поставили під сумнів концепцію поділу імперії, ту концепцію ревідували. Підваження політики, веденої українськи-

ми політичними партіями на еміграції, самими емігрантами є конечно потрібне для ЦК КПСС, щоб заломити національну думку в Україні.

Насаджені в Німеччині просоветські організації виявилися нездібними до такої ролі, яку плянували їм у Москві. Таку вигідну і потрібну лінію для Москви в Мюнхені почав провадити д-р Андрій Білінський. Хто такий Андрій Білінський? Газета «Шлях Перемоги» з 6. 9. 1970 р. в числі 36 в статті: «Про одного «Політика» писала так:

«Андрій Білінський походить з мішаної українсько-німецької родини. В тридцятих роках, ще студентом, був діяльний у націоналістичному русі. Студіював у Берліні, потім зголосився добровольцем до Дивізії «Галичина». Під Бродами попав до советського полону, де подав себе українцем з німецьким громадянством. Слідство над ним вела військова контррозвідка, що була широко відома під назвою «Смерш». На цьому слідстві А. Білінському доведено співпрацю з націоналістичними журналами й Українським Центральним Комітетом та суджено його на десять років. В концентраційному таборі Білінський зустрівся з довголітнім в'язнем М. Сорокою і там почалися дивні пригоди: Засновано підпільну організацію УВО, пороблено заходи, щоб підпілля ОУН підробленими документами допомогло Білінському втекти з концтабору.

Документи були вже виготовлені, але перешкодив донос, почалися арештування і нове слідство. Білинському на слідстві доводилося бути на конфронтації і бачити ряд осіб підпілля. Також йому показували знімки Романа Шухевича й акти, з чого він довідався про багато цікавих справ.

Викрили таємну організацію УВО і знову розпочалося нове слідство, якого не видержав один член і помер. Білинського з іншими в'язнями засуджено на кару смерті. Пізніше показалося, що це все для МГБ були «дрібниці», бо на підставі договору про звільнення німецьких полонених Білинський був звільнений і приїхав до Федеративної Республіки Німеччини. Німецьке громадянство для МГБ мало велику силу, а А. Білинський мав велике щастя. Кажуть, що А. Білинський, як доктор права, обізнаний з советськими законами і вмів себе оборонити. Правда, не всі правники і німецькі громадяни мають таке щастя як Білинський. Доктора права Лінге схопили емгебісти в Західньому Берліні і вивезли на схід, де й пропав.

А. Білинський в 1955 р. прибув до Мюнхену. Деякий час приглядався еміграційному життю і намагався надати своїй особі поваги, кажучи, що таку людину, як він, хотіло б мати кожне політичне українське середовище. Але практика по-

казала, що він не долучився до ніякого середовища, а розпочав самостійну діяльність.

Перебування А. Білинського в концтаборах, слідство і розмови з вищими чинами МГБ цікаві. Все проходить ніби в казці. Можливо, що А. Білинський, маючи нахил до писання, буде далі писати байки. МГБ звільнило його як німця, — чому ж він тепер хоче ревідувати українську політику, до якої непричетний . . . наше ставлення до нього негативне».

У цій короткій інформації сказано багато про Білинського. Над справою Білинського доведеться ще зупинитися пізніше і детальніше. Сьогодні лише стверджую, що Білинський на еміграції намагається пропагувати ревізію української політики, ставить під сумнів концепцію Самостійности України і всю самостійницьку політику, проваджену у минулому і сьогодні.

Український націоналізм, що стоїть на позиціях самостійности, Білинський вважає шкідливим. Білинський постійно робить заходи знайти декількох відомих осіб та створити групу, яка почала б переговори з представниками компартії й уряду в Києві. Політичну лінію діяльності Білинського в Києві одобрює Цурканюк. Напевно Цурканюк це робить за узгодженням начальників з ЦК КПСС.

Як відомо, тепер ЦК КПСС у своїй пропаганді ставить так, що доказує існування двох

еміграцій. Перша — це «прогресивні» люди, які стоять на позиціях КПСС і «купка буржуазних націоналістів», яка «відірвалася» від українського народу. Для КГБ в Україні потрібна така група людей на еміграції, щоб мати можливість кагебістам ламати на Україні українські національні і самостійницькі погляди.

Білинський від січня 1982 р. почав ротаторним способом видавати кількасторінковий листок під назвою «Подумай і поміркуй». З таким самим завданням у США від довшого часу пробує діяти Юрій Косач. У січні 1982 року Косач почав видавати газету «Громадська думка», яка має таке саме призначення, як Білинського листок. Юрій Косач особа на еміграції віддавна відома, здібний письменник, але невдаха життява, через свій оригінальний характер. Косач для еміграції є яскравим прикладом компартійної безпринциповости. Вони у своїх писаннях розписуються про емігрантів та пришивають їм різні вигадки про таємні гітлерівські служби, а службу Косача під час другої світової війни промовчують лише тому, що він став для них тепер слухняним.

Треба сподіватися, що чекісти можуть знайти якусь жертву чи наказати законспірованому агентові виступити офіційно на піддержку лінії Білинського-Косача. Окрему увагу КГБісти тепер уділяють молодим українцям, народженим

на чужині, щоб їх збаламутити і взяти під свої впливи. Ми всі завжди мусимо пам'ятати, що наш ворог нас ніколи не залишить у спокою. Він увесь час буде змагати, щоб на еміграції знищити наше організоване життя і мати серед еміграції свої впливи.

*

Еміграція явище ненормальне. Цього належно ми не брали під увагу в минулих роках. Ми не думали, що будемо старіти і не будемо здібні до активної праці. Молодого нашого покоління в потрібній кількості для активної праці в нас бракуватиме.

Щоб на чужині існувало організоване життя, мусить існувати українська громада. Щоб існувала громада, мусить існувати в першу чергу національна мова в ширшому зрозумінні як мовомислення, як духовий вираз національної культури.

Перед нами на еміграції стоїть завдання виховати людину з глибокою національною культурою і широкими горизонтами. Людину, яка б була здібна стежити за всіма подіями, бути в курсі справ духового життя України і світу, його напрямків і течій. На чужині потрібні люди для створення ґрунту, на якому повинно розвиватися наше національне життя. Покоління, на-

роджене на чужині, потребує національно-культурного життя, щоб не загубитися у чужому морі.

НАШІ АКЦІЇ

На підставі своїх записок подаю перебіг наших акцій. Вважаю, що це для читачів буде цікавим і дасть змогу виробити образ про нашу працю.

МОСКОВСЬКІ ФЕСТИВАЛИ МОЛОДІ

Після закінчення боротьби за владу в ЦК КПСС переможцем став Нікіта Хрущов. ЦК КПСС почав скріплювати свій підірваний авторитет і поширювати свою діяльність на всіх відтинках. Став помітний тиск на поширення московської пропаганди у західних країнах. Зокрема на заході почала широко розповсюджувати московська пропаганда інформації про встановлення соціалістичної справедливості та миролюбної політики із західними країнами.

Окрему увагу ЦК КПСС постійно звертає на молодь. У московській імперії молодь організовано в піонерській й комсомольській організаціях, що знаходяться під повним контролем кому-

ністичної партії. Для співпраці з молоддю ком-
партій, які не входять у склад ССРСР, та лівих
молодечих організацій західних некомуністич-
них країн, за ініціативою Москви 10 листопада
1945 року було створено «Всесвітню федерацію
демократичної молоді». В першому з'їзді цієї
федерації брало участь 437 делегатів з 63-х кра-
їн. По кількох роках деякі ліві організації неко-
муністичних країн зрозуміли, що Москва з цієї
федерації — ВФДМ підготовляє інструмент для
своїх політичних цілей і вийшли з неї, але ко-
муністичні партії всіх країн свою молодь затри-
мали в складі цієї федерації.

За вказівками ЦК КПСС, ВФДМ почала ор-
ганізовувати «Світові фестивалі молоді». Пер-
ший такий «фестиваль» відбувся в серпні 1947
року в Празі, в Чехії. Учасників «фестивалю»
було 17 тисяч. Другий «фестиваль» відбувся в
серпні 1949 року в Будапешті, в Угорщині; учас-
ників на ньому було 10 400. Третій «фестиваль»
був у Східньому Берліні в серпні 1951 року при
участі 26 тисяч молоді з 82-х країн. Четвертий
«фестиваль» відбувся в Букарешті, в Румунії в
1953 році, учасників на якому було 30 тисяч мо-
лоді з 111 країн. П'ятий «фестиваль» був у Вар-
шаві в серпні 1955 року, на якому було 30 тисяч
з 114 країн. Шостий «фестиваль» був організо-
ваний у Москві при участі 34 тисячі молоді з
131 країни. Всі «фестивалі» фінансували з Мос-

кви і вони проходили для московських організаторів задовільно.

На заході в усіх країнах ці «фестивалі» широко пропагували всі комуністичні партії та ліволіберальні молодечі організації. Це дало заохочення в Москві поширювати свої впливи далі на захід і в некомуністичних країнах. Було рішено, щоб Сьомий «фестиваль» молоді відбутися у Відні, в Австрії в 1959 році. Советська преса й увесь пропагандивний апарат московської імперії, при допомозі комуністичних партій тих країн, в яких при владі комуністична партія, почали вести психологічну підготовку до «фестивалю».

Для нас, членів революційної ОУН, було ясним, що коли москалям у Відні «фестиваль» пройде успішно, то вони значно поширять свої впливи серед молоді на заході. На цю тему в нас відбувалися розмови з фаховими членами Організації, провадилися дискусії і підготовлявся пропагандивний матеріал для поширення серед молоді, яка приїде з України на «фестиваль» до Відня. Ніхто з нас не вірив, що навіть найзавзятіші комсомольці й їхні активісти, зустрівшись із вільною думкою при вільнім обміні, будуть мати якісь аргументи проти нас. Ми вірили, що вся молодь, приїхавши на «фестиваль» до Відня, побачить своїми очима все, чого не бачила; до того почує все, чого в ССРСР

не чула, втратить безкритичну віру в комуністичні ідеї. Ми сподівалися, що з України приїде багато молоді.

Від Івана Кашуби я довідався, що на нас обидвох буде покладена вся підготовка і проведення наших акцій у Відні. Тому ми вдвох почали приготуватися, робити пляни й обговорювати, яких людей нам доведеться мати до диспозиції.

18 липня 1959 року мене покликав Провідник ОУН Степан Бандера, через деякий час також прийшов Іван Кашуба, і ми Провідникові виложили свої думки щодо наших акцій. Наш плян був простий, а саме:

1) Вивчити положення у Відні: Відношення до «фестивалю» австрійської влади, віденців та австрійців; на кого москалі опираються в підготовці.

2) Точно знати, де будуть мешкати учасники «фестивалю», — молодь та її начальство. Ми розраховували, що окремо приїде група чекістів, що буде за всім стежити, бо це перший раз московські партійні активісти і комсомольські діячі будуть поза межами влади партії і чекістів.

3) З нашими людьми, які поїдуть до Відня, провести семінар, що мають говорити з молоддю з України, як мають відноситися, що мають розпитувати, що наголошувати.

4) Підготовану нами літературу і видання Організації, як також корисні видання еміграційні, книжки, брошурки, газети, листівки, — вміло поширювати.

5) Зібрати і зараз же записати всі інформації з України та інших частин ССРСР з усіх відтінків життя.

Також представили ми вимоги нашого технічного вивінування. До кожної точки, яку ми ширше обговорювали, Провідник Бандера дав нам свої зауваги. Зокрема кілька разів звернув нашу увагу на те, щоб ми дбали про коректне поводження зі сторони наших людей-емігрантів, в розмовах бути спокійними і культурними. Ми припускали, що зі сторони чекістів можуть бути провокації, які ми повинні негайно розгадати і не датися спровокувати. В розмовах маємо пропагувати ідею національної і соціальної справедливості, державности, розподіл Росії як імперії. Ми повинні йти на словесний бій з комуністами. Бандера нам сказав, що наші люди, які проживають в Австрії, мають нам служити усім потрібним. Постановлено, що я підбираю собі відповідного чоловіка для допомоги й їду чим скоріше, а через кілька днів з іншими приїде І. Кашуба.

Передо мною стояла підготовка всього потрібного для приїзду наших друзів. 20 липня нічним поїздом з П. Кулішем ми виїхали до Відня.

Великою повенню між Зальцбургом та Лінцом був пошкоджений міст і нам довелося їхати шість годин довше. До Відня ми прибули о 12 годині дня. Відразу з вокзалу я телефонічно порозумівся з чоловіком, що мешкав у Відні і зрозумів, що нічого потрібного для нас він не має і ні про що не знає. Мені треба було братися самому за все, що потрібне для нас і групи людей, яка має приїхати.

Після трьох годин шукання за вільним місцем у готелях я зрозумів, що всі готелі зайняті. При допомозі віденців мені вдалося винайняти кімнати приватно, в яких можна було помістити до 12 осіб.

Полагодивши мешканеві справи, я купив комуністичну австрійську газету і довідався, що відкриття «фестивалю» відбудеться на Віденському спортовому стадіоні. Ідучи з Кулішем до стадіону, я побачив двох людей з советськими відзнаками на вилогах, що йшли парком. Ми вирішили йти за ними. Так ми дійшли до «Мессе Геленде», тобто до площі для виставок і побачили великий будинок, обвішаний червоними прапорами та гаслами. Ми підійшли до будинку, де містився «Підготовчий Комітет Сьомого Фестивалю комуністичної молоді і студентів». Поруч будинку простягався гарний парк і на площі перед будинком стояло ряд автомобілів, советські «Волги» і чеські «Татра». Советські

авта були помальовані яснозеленою фарбою, а чеські «Татра» — всі чорною.

Ми сіли в парку на лавці і вивчали все що було перед нашими очима. Було видно, що будинок, також вхід до будинку, охороняють люди з червоними опасками на рукавах. Повільним кроком я перейшов площу, підійшов до будинку і нав'язав розмову з одним охоронцем. Всі вони були вже старшого віку. Вдалося ствердити, що охоронну службу виконують австрійські і східнонімецькі комуністи. Починало смеркати і ми рушили до своєї кімнати, але я вже мав більш-менш уяву про положення біля підготовчого комітету.

Да другий день 22 липня раненько ми були вже біля підготовчого комітету. Сюди почали під'їздити авта дипломатів чеських, советських, болгарських. Приїхавши автами, з грубими течками йшли до будинку, і це вказувало на те, що вони були члени підготовчого комітету. Нав'язав я також розмови з шоферами чехами та болгарами.

До обіду я мав уже багато інформацій і пішов зустріти ред. Володимира Леника. Леник мав офіційний пресовий документ і пішов до австрійської католицької молоді, що готувалася на семінарах до дискусій з комуністами. Я умовився зустрітися з ред. Леником вечером. Наку-

пивши газет і кілька бльоків до писання, я знову приїхав до будинку підготовчого комітету. Тут мені повезло, бо зовсім несподівано я дістав фестивальну відзнаку, яку на вилозі носили члени-функціонери підготовчого комітету. Причепив я відзнаку на вилогу, під пахву взяв всі куплені газети і папір до писання. Кулішеві сказав, щоб сидів на лавці і все спостерігав: якщо б я за дві години не вийшов, тоді хай робить рух.

Приспіненим кроком, мов працівник підготовчого комітету, я рушив до дверей цього будинку. В цей час, коли я ще не дійшов до дверей, підїхало советське авто, з якого висіли трьох людей, які йшли до будинку. Я приєднався до них. Дижурний біля дверей відчинив двері і ми всі увійшли до середини. Так я несподівано опинився в середині будинку.

В середині будинку було розставлено ряд столів, за якими працювали люди, а біля них на столах лежали стоси паперів. По середині стояло ряд крісел, на яких сиділи люди: одні між собою розмовляли, інші щось читали. Я побачив вільне місце, сів і почав, ніби, уважно читати із тих паперів, що мав під пахвою, а непомітно почав все спостерігати і вивчати. Через яких 10 хвилин я вже освоївся, виробив собі погляд на обставини. За столами працівники мали приймати представників молоді всіх країн, що при-

їдуть на «фестиваль» і давати потрібні інформації та пропагандивну літературу. Я вийшов по сходах на перший поверх, де часто проходили працівники комітету, перечитав на дверях назви, де працюють начальники, все старанно собі позаписував. Зійшовши, внизу біля столів я перечитав усі інформації, набрав їхньої літератури та різних програм, що було до внутрішнього вжитку. Для мене було зрозумілим, що це все можна зробити тепер, поки не має емігрантів, і начальники та чекісти ще не насторожені. Задоволено виходив я з приміщення, і бачив як Кулішеві сяяли очі, бо побачив мене усміхненого. Надходив вечір, Куліш з тією літературою поїхав на квартиру, а я подався на зустріч з ред. Леником.

Ред. В. Леник мене поінформував, що брав участь у семінарі австрійської молоді, що там є одна активна член партії НТС, яку піддержують австрійські езуїти. Леникові на семінарі вдалося поставити про національне питання в ССРСР, що ентеесівці дуже несподобалося. Леник це вважав за успіх. Також від Леника я довідався, що до Відня приїхало кілька молодих людей з емігрантів, які є членами якоїсь новоствореної американським комітетом молодечої організації й до них приналежний студент українець Гончак. Від себе я Леникові вказав, щоб він далі так питання ставив, тобто щоб ентеесівці не виступали від

імени українців та фальшиво не інформували австрійську молодь.

23 липня (четвер) ми з Кулішем знову біля будинку підготовчого комітету. З вчорашніх матеріалів, які я собі взяв, довідався, що біля Дунаю, що зветься «Вінтергафен», приготують шатра для деяких учасників «фестивалю». Куліша я вислав, щоб він пішов і розглянув та через дві години прийшов до ресторану, що був у парку, недалеко. В міжчасі приїхало декілька машин, одна з них із дипломатичним знаком і номером «АВ-01-06». З машини висіли середнього віку мужчини, добре вбрані, а їхня постава і поведінка вказували, що це вищі советські начальники. Потім появилася група советських функціонерів, які всі були вбрані в яносиненькі вбрання.

Чекаючи на Куліша в домовленому ресторані, я почав робити свої записки. Мою увагу звернула голосна розмова кельнера з двома мужчинами. Вони не могли з кельнером розговоритися, але я почув, що вони між собою розмовляють по-московському. Тоді я голосно до них звернувся, чим можу їм допомогти. Вони підійшли до мого столу і запитали чи я говорю по-їхньому. Коли почули, що я українець і говорю не зовсім добре по-московському, вони дещо з застереженням на мене подивились, але на моє прохання таки сіли біля мого столу. Один із

них був високий тонкий бльондин в окулярах, досить незграбної постави, по національності москаль, вчитель, родом з-під Москви. Другий низького росту, присадкуватий, темний на обличчі, з рухливими очима, сказав, що він по національності узбек. Після замовлення мною їм бажаного напитку той, що подав себе за узбека, почав мене настирливо розпитувати.

В мене не було наміру входити з ними в дискусію. Мене цікавили в першу чергу українці, й моя дискусія з москалем та узбеком виявила б їм мої погляди, про що вони зараз же зголосили б, а це вже насторожило б їхнє чекістське начальство. Але узбек був настирливий і таки випитував: де я живу, що я роблю, як довго тут і т. д. Для мене стало ясным, що цей узбек переслідує свою ціль і напевно, за висловом советських громадян, приналежний до органів. Так називають чекістів. Склалася така ситуація, що мусів щось йому відповісти, щоб не постало в них підозри, що щось приховую.

Коли я сказав, що походжу з Рівенщини, узбек почав мене питати: з якого села? Коли я йому назвав село, виявилось, що він знає там ряд сіл. Тоді я його запитав: коли він там був? Він сказав, що в 1943 році на Рівенщині партизанів. На мою оцінку, він говорив неправду, бо був замолодий. Тоді вже я його запитав: з ким він на Рівенщині воював? У відповідь він сказав, що

— з німцями і «буржуазними націоналістами», які були на службі німецьких фашистів. Тоді я вважав зробити йому свій виклад: поперше, що він замолодий, щоб у 1943 році на Волині партизанити, в тому році він не мав більше 13-15 років. Таких парашутистів з Москви на Волинь не висилали. Друге, я знаю, що на Рівенщині діяла Українська Повстанська Армія — УПА, яка воювала з гітлерівцями і червоними й обидвох вважала за окупантів України. Інших там не знаю, щоб називалися «буржуазними націоналістами». Узбек мене обірвав, твердячи, що УПА з німцями не воювала. Якщо так твердити, кажу я йому, то треба сказати, хто ж спалив у 1943 році Адамківські хутори і хто там провадив бій з німецькими поліційними та гестапівськими відділами? Він мовчав, я продовжував, якщо він не знає, то треба тоді розпити. «Думаю, що ви там були і воювали з УПА уже після закінчення війни». Тоді в розмову спокійно втрутився москаль, і запитав мене: скажіть, мовляв, що поганого зробила советська влада? Ліквідувала капіталістів і поміщиків. Чи може ви за капіталістичний лад і поміщиків? Так само спокійно, як і він, я йому відповів: ні, я не за поміщиків, ані не за капіталістів. Советська влада знищила ряд національних республік, які створилися по розвалі царату. Советська влада знищила також Українську Народню Республіку,

— з німцями і «буржуазними націоналістами», які були на службі німецьких фашистів. Тоді я вважав зробити йому свій виклад: поперше, що він замолодий, щоб у 1943 році на Волині партизанити, в тому році він не мав більше 13-15 років. Таких парашутистів з Москви на Волинь не висилали. Друге, я знаю, що на Рівенщині діяла Українська Повстанська Армія — УПА, яка воювала з гітлерівцями і червоними й обидвох вважала за окупантів України. Інших там не знаю, щоб називалися «буржуазними націоналістами». Узбек мене обізвав, твердячи, що УПА з німцями не воювала. Якщо так твердити, кажу я йому, то треба сказати, хто ж спалив у 1943 році Адамківські хутори і хто там провадив бій з німецькими поліційними та гестапівськими відділами? Він мовчав, я продовжував, якщо він не знає, то треба тоді розпитти. «Думаю, що ви там були і воювали з УПА уже після закінчення війни». Тоді в розмову спокійно втрутився москаль, і запитав мене: скажіть, мовляв, що поганого зробила советська влада? Ліквідувала капіталістів і поміщиків. Чи може ви за капіталістичний лад і поміщиків? Так само спокійно, як і він, я йому відповів: ні, я не за поміщиків, ані не за капіталістів. Советська влада знищила ряд національних республік, які створилися по розвалі царату. Советська влада знищила також Українську Народню Республіку,

тикомуністи не влаштовують фестивалів, ми хочемо їхати до інших країн, хочемо пізнавати світ, запізнаватися з молоддю.

24 липня зраня я на Шведенпляці розмовляю зі студентом, якого мені відрекомендував Лєник. Розумний молодий чоловік оповідає мені про свої розмови з советськими туристами, що мешкають на Порцеляненгассе, та просить мене поради до деяких справ. Домовляємося, що я його кожний день буду відвідувати. Потім їду на «Вестбангоф» і зустрічаю І. Кашубу з групою людей. Приїздимо до помешкання, де вони будуть кватирувати. Роблю всім їм інформацію про все, про що ми тут дізналися. Поділили ми між собою обов'язки та розпакували привезену літературу. Кашубі роблю окрему детальнішу інформацію і висловлюю свої спостереження.

25. 7. їдемо з Кашубою, а декілька кроків за нами Куліш. Висловлюємо невдоволення, що наші ще не подбали про те, щоб по газетних кіосках була наша газета «Шлях Перемоги». Кашуба з телефонічної будки телефонує до чоловіка, який відповідальний за поширення газети, і вказує, що це мусить бути зараз зроблене.

Зустрічаємо групу советських туристів, яких було понад двадцять. Починаємо з ними розмову. Це група з Ленінграда. Вони їхали до Москви літаком, а з Москви поїздом до Відня. Всі

вони бідно одягнені, їдуть групою, не відказуються від розмов з нами. Зупинило нас при переході вулиці червоне світло. Ми стояли і розмовляли, коли появилoся зелене світло і ми всі табуном перейшли на другу сторону, і зупинилися. Счинилася метушня, один з них нервово голосно сказав «Женя, двоїх не хватаєт, считай ещо раз». Виявилoся, що двоє стоять на другій стороні вулиці. Ми бачили, як відповідальні за групу перелякалися, думаючи, що двоє втекло.

Оглядаємо прибулу групу зі Східної Німеччини, яка начислювала близько півтори сотні, але самі лише шкільні діти. Натомість їхні опікуни, то самі старі, яким під шістдесятку. Отже в Східній Німеччині не має надійної молоді і надійних людей середнього віку. Старі опікуни, то старі комуністи, що, мабуть, гітлерівські часи пережили в Москві. Деяка кількість школярів були вбрані в строї шахтарів, що гарно виглядало.

Довідуємося, що автобуси з советською молоддю стоять десь на австрійсько-угорському кордоні, що московські начальники їх там держать, щоб не дати молоді змоги ходити по місті, тільки привезти як буде починатися й її відразу включити в спектакль. Наші всі друзі розійшлися, кожний шукаючи можливості для розмов із советськими громадянами і чекаємо на приїзд молодечих груп.

В парку багато чужих молодих людей. Повільною ходою я дійшов в околиці «Пратеру». Біля однієї крамниці я побачив чоловіка в ясносиненькому вбранні. Так були вбрані всі советські функціонери з підготовчого комітету. Він був сам, отже якийсь начальник. Підійшов я до нього і почав розмовляти. Він говорив спокійно і самовпевнено. Почав я розмову про місто Відень та гарну погоду. Потім він мене запитав: хто я і де живу. Я йому відповів, що я українець і живу тут, у Відні. Я не хотів відразу починати розмову на політичну тему і мені було ясно, що маю до діла з виробленим чоловіком. Запропонував йому зайти поруч до каварні, на що він погодився. Властиво, я не вірив, що він погодиться. Коли ми зайшли до каварні і замовили каву, я мав таке передчуття, що він від мене щось хоче, й дуже скоро виявилося, що моє припущення було правильне. Він мене запитав: чи не міг би я купити в нього фотоапарат? Далі він просив, щоб цей продаж був задержаний у таємниці, бо їм так робити невільно. Кожний, їдучи закордон, мусить повідомити, що має апарат і номер апарату має бути вписаний у якийсь там реєстр. Без надуми я йому сказав, що я його вповні розумію і все для нього зроблю позитивно, бо знаю про те, що їм дають небагато грошей. Ми домовилися, що через дві години тут знову зустрінемося.

Через дві години ми зустрілися і він мені на столі поклав фотоапарат «Зоркий-4». Я запитав його: якими грішми хотів би він щоб я йому заплатив — долярами, німецькими марками чи шилінгами? Він сказав, що найкраще шилінгами. Від себе я йому сказав, щоб він знав, що тут є фотоапарати кращі, але йому даю названу суму тільки тому, що йому потрібні гроші. Він мене ще раз запитав, чи я українець, і коли я підтвердив, то додав, що він руський.

Коли він заховав гроші, запитав мене, чи може ще мені продати декілька білетів на відкриття фестивалю. Ми домовилися завтра о год. 10-й рано зустрітися на цьому місці. Від нього ж я довідався, що сьогодні о 19-й годині на Карлспляц приїдуть автобуси з советською молоддю і там буде офіційне привітання їх управою міста Відень. Вістка про приїзд советської молоді була для мене дуже цікавою. Думаю, що мій советський співрозмовник ніяк не міг мене підозрівати в симпатіях до советської влади. Він це добре відчув тоді, як я платив за фотоапарат і іронічно висловлював думку як їх влада забезпечує фінансово. Виходить, що для нього було важливе, щоб з цієї заграничної поїздки мати свою користь.

Коли я прийшов до Штадтпарку на умовлене місце, то наша група була в повному зборі. Говорили голосно й жартували при різних наго-

дах, яких кожному з нас не бракувало. Про приїзд советської молоді на Карлспляц я повідомив і рішили, що всі їдуть не разом, і шукають нагоди для розмов та поширюють наші летючки, газети, брошурки і книжки. Андрій Микулін, працівник «Шляху Перемоги», бувший майор советської армії й інженер за фахом, завжди мав невичерпну кількість анекдотів. Він оповідав, дехто з наших реготався. Ось до нас підходить молодий чоловік і російською мовою, з типовим німецьким акцентом, хоче щось говорити. Відразу я зрозумів, що він нас сприймає за групу московських туристів чи делегатів, які приїхали на «фестиваль». Я перебрав ініціативу і дав нашим зрозуміти, щоб не вміщувалися в розмову. Поволі московською мовою став його розпитувати: в чому справа? Він австрійський студент, комуніст, знає московську мову і в підготовчому комітеті зголосився за перекладача, думаючи, що його приділять до советської групи. Але його приділили за перекладача до групи з Іраку, сказавши, що для советських груп мають своїх перекладачів. Він звертається до нас, може ми маємо в підготовчому комітеті якісь знайомства і могли б зробити все, щоб його таки взяли до советської групи? Мені не було ніякої потреби йому представлятися, хто ми такі, лише подав йому бльокнот, щоб він написав у ньому своє прізвище й адресу та де він замеш-

кав з іракською групою. Це він радо мені зробив. Тоді я сказав, що за пару днів ми до нього навідаємося, бо сьогодні йому не можемо нічого сказати. Він ще хотів з нами говорити та запрошував вечером на якесь прийняття, яке він і його «геноссе» хочуть влаштувати для советських гостей, наголошуючи, що там будуть «кароші дівочки». Значить московський Іван має по тому питанню своє ім'я. Ми йому подякували, сказавши, що в нас уже є програма, якої не можемо міняти.

Коли ми прибули на Карлспляц і розійшлися, то побачили, що представники міської управи вже тут. З емігрантів, крім нас, нікого не було видно. Але у Відні було вже ряд різних емігрантів, які в більшості хотіли щось бачити і говорити з земляками. О годині 19.20 приїхало дев'ять автобусів із советською молоддю. Все було підготоване по-цирковому. Лише автобуси стали, з них висіло двох з гармошками і почали грати. Молодь вискакувала з автобусів і відразу ж всі вибивали гопака. Це навколо збирало людей. Коли молоді люди виконали кілька танців, вони звернулися до зібраного натовпу з піднятими руками і почали викрикувати: «Мир і дружба!».

Представник міської управи не дуже голосно їх привітав. Наші люди розпорошилися в цій групі і почали з ними розмовляти. Я питав за

українцями. На запит чи є українці чув відповідь «єсть много», але я там не зустрів нікого; одні були з Свердловска, московські... Виявилося, що там була невеличка група українців, але почувши голосну українську мову, не признавалися самі до себе. Зрозуміло, боялися начальства.

Там я познайомився з поляком, який був родом з Тернопілля, а його дружина з Лодзі. З ним була ще одна полька, яка, за її словами, три місяці тому як втекла з Польщі. Вони дуже лашчилися до мене, питали чим я цікавлюся і пропонували мені допомогти. Їхня поведінка і мова мене насторожували.

Після від'їзду советських автобусів з молоддю я декого з наших поінформував про цікавого советського знайомого і купівлю апарату, а головне, що для нас були білети на відкриття «фестивалю», яких уже ніяк не можна було дістати. Тим, що він принесе на продаж білети всі були задоволені. Але рішили, що за мною підуть наші і будуть мене мати на оці, так, на всякий випадок: а Андрій Микулін сказав, що то може також чекіст грати таку роль.

На другий день, неділя 26 липня, о 16-й годині офіційне відкриття «фестивалю». Ми вирішили вже в неділю зробити першу широку нашу акцію-поширення нашої літератури. В не-

ділю о годині 10-й я вже чекав на мого знайомого з білетами. Двох наших друзів сиділи на лавці і здалека спостерігали. Минуло півгодини, а його не було. Я рішив ще почекати. Побачив його, як він швидкою ходою іде. Він мене минув, лише дав знак іти до каварні. Там він мені подав 13-ть білетів і запитав чи зможу всі купити. Знаючи скільки коштує один квиток, я виложив йому гроші. Він був дуже радий і міцно потис мені руку. Він більше не пропонував мені зустрічі, й я вважав, що він вже також мені непотрібний.

Перед відкриттям «фестивалю» я постановив собі ще раз проникнути до середини підготовчого комітету і там розкласти нашу літературу. Ми мали від Проводу ОУН українською мовою листівки та від АБН російською й англійською. Взявши великий пакунок літератури під пахву, я прийшов до дверей підготовчого комітету і побачив, що там такий рух (входять і виходять), що дижурні стояли та лише дивилися. Дуже скорим кроком, так ніби я надто спішив, пройшов понад дижурним й опинився в середині. Сів на вільне крісло, споглядаючи навколо, почав випаковувати свою літературу. Для мене було ясным, що на мене ніхто не звертає уваги. Тоді я положив половину літератури на стіл поруч їхньої, другу частину положив на кілька вільних крісел і спокійно пішов.

Від наших я довідався, що є група так званих туристів українців, але всі заангажовані як партійні працівники.

О годині 14-й ми, поділені на окремі групки, пішли до стадіону, де мають збиратися до походу советські представники. Разом зо мною був Іван Кашуба й Андрій Соколик. Ось іде група зі співом «Катюші» і серед них було декілька у вишитих сорочках. Коли закінчили співати, то почали викрикувати «мир і дружбу». Ця група приєдналася до похідної колони і відмашерувала на призначене їй місце. Люди вже йшли на стадіон, займали свої місця. Пішли також ми. Виявилося, що наші місця майже в центрі всіх московських гостей. Ми зайняли місця, голосно не говорили, лише навколо спостерігали і слухали різні оповідання московською мовою наших сусідів. Час від часу ми собі повторювали, от бачиш де находимся, мабуть і чекістам не сниться тут шукати за ворогами.

О годині 16.30 почалася парада організованих колон. Ішли делегати молодечих організацій різних країн, а за ними в поході брали участь також старші віком. Усіх разом маршуючих у колонах на стадіоні було 17 тисяч. Коли советська колона вмашерувала і зрівнялася з трибуною, де сиділо керівництво «фестивалю», то почалися салви ракет, які високо над стадіоном розсипали різнокольорові фюерверки. Все було

розраховане на психологічний ефект, а в центрі уваги мала бути саме советська колона. В цей час почали вибивати кремлівські куранти з Москви. Советська делегація в першій трійці несла велику земну кулю на тлі серпа і молота, що явно символізувало «весь світ наш». За ними ішли з синіми прапорами і несли макет спутника, що також демонструвало «космос наш». Москалі забули, що така демонстрація на Заході не дуже приносить їм користь, а навпаки, показує до чого вони стремлять — «дайош весь мір».

Почалися промови. Романовскі, член підготовчого комітету ССРСР, зачитав пропагандивний привіт від Нікіти Хрущова; заступник посадика міста Відня д-р Халупка виголосив своє слово в антидиктаторському дусі, що несподобалося австрійським комуністам. Треба підкреслити, що зі сторони австрійської влади брали участь у «фестивалі» другорядні представники.

Віденський стадіон вміщує 90 тисяч людей, але присутніх на відкриттю «фестивалу» було приблизно 30 тисяч. Це створювало негативне враження. Почалася мистецька частина, в якій від ССРСР виступав ансамбль «Берьозка», а від так званої Української ССР не було нічого. Від поляків — ансамбль «Мазовше». Московські режисери фестивального спектаклю мали в пляні

створити враження, що у фестивалі беруть участь молодечі організації з цілого світу, що молодь з усього світу іде під гаслом, яке висунули в Москві, «Мир і дружба». Попередні «фестивалі», які були влаштовувані під повною владою Москви, відбувалися по інструкції. Не було мови, щоб хтось міг у дискусіях висловити сумнів, не говорячи про незгідність. Відень — це справа інша. Видно, що з самого початку підготовки в Москві не все врахували.

Некомуністичні і католицькі молодечі організації Австрії створили антифестивальний центр під назвою «Молоде життя». Вони ввійшли в зв'язки з молодечими організаціями всіх країн і вияснили, що є неправдою, ніби з усіх країн всі молодечі і студентські організації беруть участь у «фестивалі». Це поважно підірвало твердження «підготовчого комітету», і вказало на ширення неправди.

Понеділок 27 липня. У нас праця іде справно в усіх напрямках. Люди розмовляють з прибулими з ССРСР. Поширюють нашу літературу. Все це виводить з рівноваги московських начальників. Нам вдалося ствердити, що молодеча делегація з України дуже мала. Вся фестивальна молодь з ССРСР замешкала в замку Пецляйсдорф і туди ніяк неможна дістатися. Все під вартою і контролем. З України є лише 26 «туристів», які складаються з партійних акти-

вістів і чекістів. Вони не живуть в одному місці, лише в різних, разом з іншими, які приїхали з ССРСР.

Відвідав я на Шведенпляц австрійських студентів, які мали гарну виставку антикомуністичної літератури. Потім ми в трьох їдемо до вже згаданого студента австрійського комуніста, що є перекладачем в іракській групі. Виявляється, що він не тільки перекладач, але вже щось і у ролі начальника, який дбає про всі приписи. Там, де група мешкає, стоїє літератури, на стінах гасла. В нас було домовлено, що коли я говоритиму з перекладачем, то інші, ніби цікавлячись комуністичною пропагандою, на столах розкладають нашу пропаганду англійською мовою. Все пройшло згідно з нашим пляном.

Так напружено минули і наступні дні. У Відні було зорганізовано 14 приміщень, подібних як на Шведенпляці, де поширювалася антикомуністична література. Появилось багато баптистів зі своїм друкованим словом. У місті показували такі фільми, які москалям були як сіль в оці: «Мадярщина в полум'ї», «Республіка тварин», «Ніночка». 30. 7. на мітингу в другому районі Відня дійшло до великої бійки між комуністами й антикомуністами. Ми наказуємо нашим людям, щоб виконували свої обов'язки і не включалися в ніякі конфлікти. Появилось ряд емігрантів з Франції, Англії й інших країн,

які приїхали з цікавості. Деякі нам надокучають, що, мовляв, хочуть щось робити. Ми не хочимо брати на себе відповідальності за людей не підготовлених до наших акцій.

Довідуємося, що советський посол Сергей Лапін безугавно робить закиди австрійському урядові, що антифестивальні елементи порушують нейтральність цієї країни, а уряд Австрії цьому потурає.

Гурт наших людей стояв біля церкви св. Стефана і ми бачили як під'їхав автобус, з якого висіла група советських туристів. Всі пішли до залі Моцарта. Ми пішли за ними. Серед них був один із тих, якого я бачив перед відкриттям «фестивалю». Коли я запитав його, чи він українець, він підтвердив, що так і сказав, що мешкає у Львові на вулиці Жовтня. Я попросив, щоб він сказав мені як та вулиця називалася раніше, на що була відповідь «Сикстуська». До нас підійшов ще один чорнявий низького росту, бо почув, що ми говоримо по-українському. Він українець з Карпатської України приїхав як турист, а вони мешкають на Порцелянґассе. З залі Моцарта через півгодини вони прийшли до церкви св. Стефана й оглядали храм з зацікавленням. Наша група, кожний зокрема, шукала розмов з українцями. Стверджено, що туристи всі є заслуженими членами партії. Мій співрозмовець, з яким я вдруге почав говорити в цер-

кві, був обласним секретарем комсомола (Львівська обл.) Кулик, походив з Сокальщини міста Варяжа. Серед тих туристів був чоловік, що себе подавав за прізвищем Шевченко. Він вбрався у вишиту сорочку і демонстративно сам шукав розмов з емігрантами. Його розмови з емігрантами виглядали так: Ви з України й у вишитій сорочці? «Так». А ви не знаєте, що Радянська Україна є нашою державою, в якій ми маємо владу? То лиш тут вам бандерівці говорять, що нас москалі переслідують. Далі Шевченко перебирав ініціативу і випитував: звідки емігрант родом, де живе, хто з емігрантів приїхав на фестиваль? Наївність емігрантів і невироблення давали Шевченкові багато йому потрібних інформацій. Шевченко Валерій тоді мав близько 50 років, темне волосся, на лівий бік зачесаний. Цей «турист», який налагодив знайомства у квітні 1963 року, появився в Мюнхені, де, як мені відомо, відбув з деякими знайомими з часу «фестивалю» розмови.

28 липня перед обідом ми поїхали до Шенбрун. Там мали бути советські туристи. Ми розділилися і пішли на розмови. Я зустрів Івана Майстренка, з яким почав розмову. В цей час підійшла група советських туристів. Ми почали з ними розмову. Майстренко почав говорити, що він є той, який будував советську владу, цитував з Маркса і Леніна. Зав'язалася гостра дискусія.

Один з «туристів» мав фільмовий апарат і почав Майстренка фотографувати. Для мене було зрозумілим, що тут зібралися спеціальні «туристи», чи точніше — чекісти, які почали за нами ходити і фотографувати. Також я побачив, що дві двійки згаданих «туристів» ходили за мною і фотографували мене багато разів.

Нам було відомо, що ввечері у «Штадтгалле» (міська зала) мали відбутися для делегатів «фестивалю» вечорниці з танцями. Ми дискутували чи йти нам на той вечір, не маючи запрошення і відзнак «фестивалю». Я вирішив туди таки піти, але на всякий випадок узяти з собою когось. Серед нашої групи був Василь Ніновський, колишній командир УПА, чоловік високий, гарної будови, пристійний і сили мав на двох. В. Ніновському я розкрив свій плян і його роллю біля мене.

Ми пішли до «Штадтгалле». Віденська міська зала — це величезне приміщення для культурних та розвагових імпрез з вмістимістю в кілька тисячч людей. Купили ми квитки вступу і пішли в гущу народу. Поволі йшов я і спостерігав за відомими обличчями та всім довколишнім. Підійшов я ближче і пізнав Романовського, що сидів разом з Павловим, одним із комсомольських членів ЦК.

Потім я пішов далі і несподівано зустрів уже відомого мені Кулика, з яким почав розмову.

Він тут зовсім охоче почав розмовляти. Я розпитував його про Сокальщину, зокрема про Кристонопіль. Кристонопіль називається тепер «Червоноармійським». Кулик, родом з Варяжа, його батько сидів у гітлерівському кацеті в Майданику біля Люблину. Коли його звільнили, то додому прийшов він ще перед закінченням війни. До нас підійшов чоловік, який привітався з Куликом, і з їхньої розмови я довідався, що Кулик є ще і депутатом до Верховної Ради. Я розглянувся за Василем і побачив, що він недалеко від нас проходиться. В тому до нас приєдналося ще декілька знайомих Кулика, який показав на мене і сказав: це емігрант, я з ним розмовляю. Кулик продовжував розмову, сказавши, що пізніше націоналісти знищили мого батька. Кулик піднесеним голосом заявив: як зловлю націоналіста, то розірву його на шматки.

Коли він скінчив, тоді я сказав, що також сидів у гітлерівському концтаборі і знаю скільки народу там згинуло. Прикро мені слухати про загибель його батька, і думаю, що на Україні не має родини, щоб хтось не загинув. Я знаю багато родин, яких вивезено на далеку північ зимою 1940 року. Багато було арештованих, а потім їх знайшли постріляних чекістами. Хтось із присутніх, яких було вже, мабуть, близько десятка, запитав мене, за що ви сиділи в концтраційному таборі? Я відповів коротко: за бо-

ротьбу з гітлерівськими окупантами. Ви комуніст? — запитав інший голос. Ні, — відповів я. Чому ви не повертаєтесь на батьківщину? — знову запитав той самий голос. Було зрозумілим, що тепер мені треба прийняти дискусію. Лише треба мені було знайти розумний вихід, щоб вийти зі своєю правдою і широко висловити думку. Я сказав, що ми почали на політичні теми розмову, а щоб я далі міг говорити то хочу зробити уточнення. Якщо ви будете з тим згідні, то будемо говорити далі, я своїми словами ні в якому разі не хочу образити вас особисто. Коли я буду висловлювати свою думку, яка вам не подобатиметься, то ви сприймайте це без образ, і таке ж саме відношення буде з моєї сторони. Почулося кілька голосів майже разом, — правильно говорить.

Я і почав: Ви питаєте мене, чому я не повертаюся на Батьківщину? Не повертаюся тому, бо вважаю советську владу за несправедливу і нелюдську, і з концтабору гітлерівського їхати до концтабору советського я не хочу. Середнього росту чорнявий, що стояв біля мене, випалив голосно: То неправда! Даю йому докази: Хто будував і завойовував советську владу? Ленін, Троцький; Сталін був тоді лише комісаром однієї з армій. Далі були: Риков, Каменев, Бухарін, Зінов'єв, Томський, Радек, П'ятаков і інші. Це були політичні кадри, які знищено, розстрі-

ляно. Потім за ними пішли військові маршали: Тухачевський, Якір, Гамарник, Блюхер, Гаркавий, Геккер, Уборевич. Яка доля тих, що ліквідували? Ягода розстріляний, Єжов розстріляний, Берія розстріляний як англійський шпигун. Сталін, якого вважали за генія, розвінчаний і така доля буде Хрущова. Чи це нормальна влада? Скільки невинного народу знищено, ліквідовано народні республіки, які постали після розвалу царського самодержавія.

Я скінчив і запанувала тиша, й я бачив, як на мене з довкілля дивилися люті очі. Мені здавалося, що це не відповідне для мене місце, бо тут їхня імпреза, тут лише вони і можуть мені тут з пімсти зробити провокацію, або мене побити, і не буде на це ніякого порятунку. Хвилину я помовчав і сказав «до побачення», обернувся де було вільне місце, не зовсім замкнене коло і швидким кроком пішов до виходу. Бачив, що за мною широкими кроками йшов Василь Ніновський.

В цю хвилину мене хтось зловив за руку і московською мовою сказав: «Я Вам благодарю за всьо, что Ви говорілі. Прошу прінять от меня етот подарок, ето всьо правда, я син ізвестной фінской комуністкі, воспітан в Москве. Потом моя мать била арестована». Він дав мені маленького з дерева помаранчевої фарби коника. Цей подарунок до сьогодні стоїть у мене на шафці.

Вийшовши з того людського мурашника надвір, я з задоволенням глибоко вдихнув повітря.

29 липня. Мені сказали, що за мною шукають австрійські студенти з Шведенпляцу. На Шведенпляцу мені студенти розповіли, що до них уже два дні підряд приходять советські журналісти дискутувати на релігійні теми. Виходить, як сказав студент, це якісь спеціалісти по релігійних справах, бо нам трудно з ними дати раду. Советські журналісти мали прийти о 15-й годині. На визначений час я вже чекав їх разом з австрійськими студентами. Нас було близько 20 осіб. Советських журналістів прийшло сімох. Їхнім начальником був чоловік, який представився як Владімір Іванов. Він відразу почав наступом: йому, мовляв, шкода, що вся молодь бере участь у фестивальных імпрезах, знайомиться з широким матеріалом різних лекцій, лише вони сидять тут у будці біля своєї релігійної пропаганди, яка сьогодні, в добу науки, розумних людей не цікавить.

Один із студентів зараз же йому відповів через перекладача, що вони є католиками і віруючі, та не хочуть бути іграшками фальшивої гри комуністів, що її роблять під плащиком «фестивалю». Почав говорити другий советчик, тобто, що релігія — це старий забобон, з якого мають користь лише попи. Він став, мов з рукава,

витрясати роки і прізвиська Пап Римських, Єпископів, які хто з них мав гріхи, як їм вірили люди, що вони робили фінансові надужиття. Одним словом, плинно і темпераментно він зробив свій антирелігійний виклад.

Тоді взяв слово я: Вважаю, що все, про що говорили советські журналісти (бо вони себе так називали), є дешевою пропагандою. Говорити про церковних керівників, єпископів чи священників, вказувати на їхні помилки і тим самим вважати, що релігія є забобоном, це примітивний спосіб думання. Папа, єпископи, священники є людьми і людина є еством недосконалим, а отже й помиляється. Від помилок ніхто не звільнений. Можна було б говорити: скільки сьогодні є церковних допомогівих організацій, які допомагають бідним людям. Також можна говорити про школи, шпиталі, які організовані і керовані церковною владою. Але не в тому справа. Головна справа в тому, що советські журналісти замовчують правду і роблять з людських помилок проблему, яка, на їхню думку, має відвернути людей від християнської віри. Треба говорити про науку Ісуса Христа, що Христос вчив і проповідував. Чому ви від того не починаєте, а це промовчуєте? Тоді я телеграфічним стилем вложив з вчення Ісуса про любов до ближнього, про справедливість, погляд Ісуса на багачів. Чому вони це промовчують, а говорять про люд-

ські помилки? Коли говорити про помилки, то вважаю, що комуністичні вожді тих помилок нарobili і роблять найбільше, що комуністична партія є партією аморальною і злочинною. Далі я піднесеним голосом докладно повторив свої думки, висловлені вчора в «Штадтгалле», почавши від Леніна і сталінським терором скінчивши, а отже така сама доля чекає і Хрущова. І запитав їх: чи це нормальна влада й її керівники?

Закінчивши, наступила тишина. Потім один із советчиків запитав мене, що я робив у війну, чи був з народами, які воювали проти гітлеризму, чи був з гітлерівцями? До такого питання я менш-більш був приготований і відповів, що в той час, як Гітлер з червоною Москвою підписували дружбу, ділили свої впливи в Європі і розпочали другу світову війну, я був проти гітлерівців так само, як і проти комуністів; в часі війни бив гестапівців і чекістів. Один із советчиків голосно кинув репліку «ето бандеровець», що я голосно підтвердив, — так я бандерівець. Іванов різким голосом сказав, з такими як ви в нас немає про що говорити, і вийшов з приміщення, а за ними пішли вони всі.

Коли я говорив, не помітив як в середину прийшла жінка, вона підійшла до мене і сказала: це було добре; я називаюся д-р Маргарет Оетінгер і недавно повернулася з советського

концентраційного табору, там було дуже багато українців. Коли я її запитав, який відсоток українців є в концтаборах ССРСР? Вона без надуми відповіла — близько 70%. Вона вийняла з течки нашу листівку і запитала чи це нами поширювана летючка тут на «фестивалі»? Так. До нашої розмови приєднався чоловік, який представився д-р Вавра. По ставленню до нього австрійських студентів я зрозумів, що він належить до провідних діячів антифестивальних акцій.

Після розмови я вийшов на Шведенпляц і побачив багато людей, серед яких були: Іван Кашуба, Андрій Соколик, Микулін, Куліш, потім прийшла Наталка Тюшка з кількома жінками. Всі вони вели дискусії з советськими туристами.

30 липня весь день ми роздавали листівки. Всі авто й автобуси, які обслуговували советських громадян у Відні, ми закидали нашими листівками; всі приміщення, де мешкали советські громадяни, також були повні наших кличів і листівок. Советські начальники стали нервовими. Вони не опановували ситуації, не мали контролю над своїми людьми.

31 липня робимо нараду наших людей, які беруть участь в акціях. Докладно розглядаємо все що зроблено і плянуємо акції на наступні дні. Звертаємо увагу на недотягнення. Загальне

ствердження: наші акції великі, активні і вони викликали нервовість у советських активістів. Леник інформує нас про настрій серед журналістів, які також стверджують розгубленість советських активістів; для всіх є очевидним, що Москва не досягнула фестивалем поширити свої впливи, а навпаки — її акції заламуються, видна непевність, розгубленість і нервовість. Довідуємося, що на неділю 2-го серпня всі учасники фестивалю, які приїхали з ССРСР, мають їхати до Матгаузен, колишній гітлерівський концтабір і там влаштувати мітинг. Дехто з наших припускав, що вони вибрали неділю, в яку має відбутися урочисте Богослуження за мовчазну Церкву в ССРСР, що дуже широко про це вже розрекламовано у Відні, щоб тим самим не дати ближче про те довідатися учасникам фестивалю. Постановляємо в Матгаузені зробити свою пропагандивно-плякатну акцію, ще перед тим як вони приїдуть до Матгаузену.

1 серпня, Шведенпляц. Недалеко від будки, яку збудували австрійські студенти, місце дискусій. Тут збираються наші люди і приходять спеціально прислані советські, нібито, журналісти. Ми сьогодні знову тут завели дискусії. З москалями важко дискутувати. Вони знають своє, й для них не промовляють ніякі аргументи. Зрештою, це підготовані спеціально для того люди. Українців взагалі серед тих дискутан-

тів не має. Релігію вони називають «чумою»; твердять, що руський народ ніколи не був глибоко релігійним, він був більш забобонним, ніж віруючим. Вказують, що серед руського народу на тему релігії є найбільше анекдотів. Радять прочитати якийсь там твір Белінського. Про комуністичну партію вони говорять, що вона руському народові принесла великі блага, бо кожний руський знає, що завдяки комуністичній партії вони покидали лапті і стали провідною силою в ССРСР.

Вечером фестивалльний комітет влаштував великий похід до осідку управи міста «Ратгаузу». Гасло того походу було «Мир і дружба». Ми знову робимо пропагандивну акцію. З Мюнхену нам привезли новий наклад листівок і газету «Шлях Перемоги» та нові плякати. Ми рішили ці плякати розклеїти всюда, де мешкають делегати, гості і туристи з ССРСР, також на советському посольстві.

Після цієї акції о першій годині ночі збираємося нас чотирьох їхати до Матгаузену. Василь Ніновський шоферує. Я сідаю біля нього, Кашуба і Соколик на задньому сиджені. Спостерігаю за Василем. Він змучений. Щоб часом ще не заснув за керівницею. Він їхав дуже швидко. На одному закруті так завернув, що у тих, що сиділи ззаді і дрімали, зник сон, а Кашуба почав

оповідати анекдоти. О годині четвертій рано ми вже в Матгаузені. Кілька кілометрів по дорозі до колишнього концентраційного табору ми побачили, що кожне дерево вже обліплене комуністичними гаслами і плякатами. Порозвішувані червоні прапори з серпом і молотом.

Всі беремося до праці. На кожний їхній плякат клеємо свої антикомуністичні. Малюємо вапном ще антимосковські гасла. Всі дерева, баворські шопи ми вдекорували всім своїм, на місце того, що було комуністичне. Всім нам довелося напружено працювати яких дві години і нам було приємно дивитися, що на місці комуністичних гасел та плякатів були тільки наші. Повертаючись до Відня, десь на половині дороги ми розминулися з автобусами, «вдекорованих» червоними прапорами, які везли громадян московської імперії до Матгаузену. Цікаво, яке враження на них зробили наші гасла і плякати?

3-го серпня широко говорять про вчорашнє Богослуження в церкві св. Стефана, де було кілька тисяч народу. Московський посол Лапін з того приводу склав австрійському урядові черговий протест, тобто що в дні фестивалю, мовляв, влаштовуються Богослуження, які мають антифестивальний характер. Австрійські газети висміяли посла і його протест.

Ми купили спеціальні фестивалльні конверти, кілька соток, і адресуємо на різні адреси в Україні та вкладаємо наші висилки, щоб в Україні отримали «привіти» з фестивалю.

В. Леник мені оповів, що йому переказував хтось, що за ним шукає якийсь советський «турист», ніби має йому щось переказати і подає адресу, де той «турист» мешкає. Бачимо, що це приїхала якась нова група, яка до цього часу нам була невідома і замешкала на Петленсдорф. Згаданий турист називається Котенко. З Леником ми домовилися, що я піду на Петленсдорф до того Котенка на розмову, а далі будемо бачити. Приїхав я туди і розшукав дім, де замешкали советські туристи. Тут австрійські комуністи виконують дижурну службу і не хочуть мене пустити до середини. Довелося мені піднесеним голосом на них накричати, мовляв, хто має тут перешкоджати, як я сюди запрошений. Мене пропустили до середини, де почав зо мною розмову якийсь москвич. Коли довідався, що я хочу бачити товариша Котенка, то сказав, що його немає і буде аж вечером. Тоді я попросив його телефон і домовився, що він повідомить Котенка про те, що вечером я до нього потелефоную. Вечером два рази я телефонував і довідався, що вже всі туристи дома, лише Котенка не має. Для мене вже було зрозумілим, що Ко-

тенко є спеціальний «турист», якого приписи, так як інших, не стосуються.

4. 8. Перед сьомою телефоною і мені покликали Котенка. Я сказав, що переказали, що він хоче розмовляти з Леником і коли його я можу зустріти. Я так говорив, що не представлявся, а він міг зрозуміти, що я Леник. Котенко сказав, що чим раніше я приїду, тим матимемо більше часу порозмовляти, бо в нього є час до 11.30 години. Кашуба мені говорить, що треба бути о 12-й годині біля пам'ятника Марії Терези, бо деякі емігранти домовилися там зустрітися з нам уже відомим Шевченком. До Котенка з мною їде Андрій Соколик.

Коли ми прийшли до портеру зараз же появився Котенко, чоловік близько 35 років з військовою виправкою. Він подивився на мене і відразу сказав: «Але Ви ж не Леник». Було ясно, що маю до діла з чекістом, що вже знає Леника обличчя. Я відповів, що Леник зайнятий і просив мене поїхати розпитати в чім справа, що Ви хочете його бачити. Котенко відповів, що нічого особливого: він, їдучи з Києва до Відня, заїхав у село, в якому тепер працює його приятель. Коли він у селі зустрічався з людьми і казав, що їде до Відня на фестиваль, то мешканці села йому казали, що там десь на заході живе їхній односельчанин Володимир Леник. І

він, приїхавши до Відня, вважав за потрібне з Леником зустрітися та дещо розказати про його село. Слухаючи цю чекістську легенду, мені було зрозуміло з ким маю справу. Я пообіцяв, що Леникові все перекажу і можу влаштувати з Леником зустріч, коли в нього буде час. Але коли я вже сюди приїхав, то можемо трішки поговорити. Мені, як емігрантові, буде цікаво поговорити з українцем, який приїхав з Батьківщини. Та він спрямував розмову знову на Леника, бо, мовляв, тут десь читали газету, в якій Леник про фестиваль понаписував неправди. Чи міг би Котенко сказати точніше в чому полягала та неправда? Так почалася розмова про націоналістів, які працювали з гітлерівцями. Я йому зауважив, що він дуже кепсько поінформований і говорить лише те, що комуністична пропаганда поширює, але це неправдиве. Тоді ми в двійку з Андрієм Соколиком почали йому представляти, що націоналісти боролися з усіма наїзниками: поляками, москалями і гітлерівцями. Котенко був спокійний і уважно слухав. Я запитав його звідки він, чи був під гітлерівською окупацією? Він відповів, що з Київщини, але під окупацією не був, бо його батько член партії, евакуювався, а він був тоді малим хлопцем. Розмова наша тривала досить довго, що Соколик і я мали змогу йому багато дечого сказати. Після 11 години Котенко сказав нам, що

мусить уже з нами попрощатися, бо має полагодити справу.

Ми з Соколиком відразу вирушили до пам'ятника Марії Терези, де мала бути зустріч з Шевченком. Через кілька хвилин появився тут і наш знайомий Котенко, який зробив великі очі, коли уже тут знову нас побачив. У цей час прийшло ще декілька советських туристів, а серед них один молодий у вишитій сорочці. В мене було враження, що його обличчя десь бачив, але не міг пригадати де. Кашуба підійшов до мене і сказав: ходи до нього, поговоримо, то Павличко.

Ми знали з ким ідемо розмовляти, але Павличко нас не знав. Почалася розмова і Павличко нас запитав: чим ми займаємося на еміграції, де живемо? Ми йому відповіли так, щоб його не насторожити. Тоді він почав, що треба їхати додому і відбудовувати та розбудовувати Україну. Ми перейшли на політичну тему. Нам добре складалося: раз говорив Кашуба, другий раз я. Павличко спочатку відповідав дуже скоро, потім починав думати, що відповісти, і ставав дещо нервовим. Тема була: минула історія Москви до України і боротьба нашого народу за незалежність. Були питання, що Павличкові заперечити було трудно, але він викручувався, не хотів нам підтвердити про русифікацію, голод,

і т. п. Нервовість у Павличка помітно зростала. Потім він почав дещо підвищеним голосом говорити, що, мовляв, еміграція, крім писанини про голод, який робить штучним, більше нездібна нічого радянській владі закинути.

По деякому часі я його запитав, а скажіть, чи є ви членом партії? Він підтакнув і, здається, сказав — вже чотири роки. Я далі його питав: звідки він? З Станіславівщини, на що я знову запитав: хіба у ваших сторонах вже були комуністи з таким стажем, що могли за вас поручитися згідно уставу комуністичної партії? Павличко без надуми відповів: мене в партію запропонували і були моїми поручителями органи державної безпеки. То, значить, Ви з чекістами співпрацювали, були їхнім сексотом? Павличко нервово підвищеним голосом: так, боровся з бандерівцями, бо вони однієї ночі знищили 27 комсомольців, а я мав щастя втекти. Його обличчя змінилося і для мене було зрозумілим, що я зачепив його за болюче місце. Наша розмова вже буде закінчена. Спокійно я йому сказав: Ви гарний молодий і здібний чоловік, але в літературу ви увійшли як сексот через братню кров. Павличко голосно сказав: так нас історія розсудить. На це Кашуба йому відповів: історія всіх зрадників нашого народу засудить, а не розсудить. На цьому наша розмова закінчилася і Павличко від нас відійшов.

Павличко подав себе родом з Яблонева, де бандерівці знищили однієї ночі 27 советських активістів-комсомольців.

До мене підійшов Котенко і сказав: несподівано ми тут вдруге зустрілися. Підійшов ще один. У мене було переконання, що Котенко йому мене показав і вони обидва вже підготувалися до розмови. Невідомий слухав як я говорив з Котенком і тоді мене запитав: де живете й яке маєте громадянство? Коли я відповів, що не маю ніякого громадянства, то він: Ваше громадянство є радянське; на що я відповів: коли я народився, то була Західньо-Українська Народня Республіка, потім Польща, а з советською владою я не мав нічого спільного і не хочу мати.

Ще минуло кілька напружених днів розмов, поширювання нашої преси і листівок. На кінець було доволі матеріялу, щоб ствердити: українці, які приїхали з України як туристи, всі були партійними активістами. Вони розмовляли, але трималися непевно, висловлювали всі думки фразами, які постійно повторюються в газетах «Правда» чи «Ізвестія». Коли доходило до дискусії про засадничі питання, як русифікація, терор, нужденне господарство московської комуністичної системи, то вони більше мовчали, ніж виправдовували. Старалися наголошувати,

що вони радянські, в той час як московські чи ленінградські туристи твердили, що вони «руські».

Наші підсумки з усього, що ми робили, бачили і чули були ясними, що наша праця мала для нашої національної справи успіх. Ми були переконані, що для Москви цей «фестиваль» був невдалий і вони більше у Відні подібних імпрез не будуть робити. Через кілька днів ми мали нагоду читати різні коментарі в західній пресі на тему «фестивалю», що також стверджували, що «фестиваль» Москві коштував сотні тисяч доларів, а успіх ніякий.

На фестивалі у Відні ми провели велику пропагандивну діяльність, що викликала велику лютю на нас у партійних і чекістських начальників. Кожний з нас відбув багато розмов з громадянами ССРСР, що дало нам змогу виробити образ положення в Україні та цілому ССРСР. Також ми мали нагоду добре придивитися як партійні наглядачі-чекісти старалися мати під наглядом кожного свого громадянина. Ми ще раз ствердили, що люди з ССРСР на Заході шукають розмов і хочуть щось мати для своїх особистих справ, яких не можуть дістати дома.

Цікавим для нас було також знати як чекісти шукали можливих шляхів до емігрантів та які застосовують вони підходи.

ФЕСТИВАЛЬ У ФІНЛЯНДІЇ ГЕЛЬСІНКИ

28. 7.-7. 8. 1962

Після неуспішного «фестивалю» у Відні, в Москві не хотіли здатися і вирішили восьмий «фестиваль комуністичної молоді та студентів відбутися у Фінляндії», місті Гельсінкі. Ми стежили за советською пресою, де поміщувалися різні повідомлення і комунікати в справі фестивалю. Цим разом була помітніша антифестивальна акція у молодечих організаціях ряду країн.

Коли стало відомо, що фестиваль відбудеться від 28 липня до 7 серпня 1962 р., ми почали планувати нашу поїздку до Гельсінкі. В нашому Проводі за цей час багато змінилося. Між живими не було вже Провідника Степана Бандери, і того планування, яке було в нього. Головою Проводу був Степан Ленкавський, чоловік розумний, але надто обережний. Він, з огляду на нашу безпеку в такій країні як Фінляндія, де московські впливи були серед урядових кіл, довго вагався, чи дати нам доручення їхати до Гельсінкі. Під тиском інж. І. Кашуби і моїм голою Проводу рішився дати дозвіл на виконання запланованих нами завдань у Гельсінках. Точного положення у Фінляндії ми не знали і вирішили їхати туди лише втрійку з такими завданнями: вивчити там положення, відбутися розмови, зібрати якнайбільше інформативного

матеріалу й однієї ночі зробити акцію поширення нашої літератури та листівок, а рано відлетіти з Гельсінкі.

Кашуба висловив думку, що нас двох знає німецьку мову, яка у Фінляндії не поширена, то третього треба брати нам з Англії, який знає англійську мову. Полагоджено, що з Англії приїде Роман Найдан. 26 липня 1962 року ми, з огляду на конспірацію, не вилетіли з Мюнхену, а лише з Гамбургу.

Летовище у Гельсінках було тоді невелике і виглядало бідно. Від літака треба було пішки йти яких кілька сот метрів по звичайній сіножаті. Ми, висівши з нашого літака, побачили, що поруч стояло три великих советських літака, а перед нами стояв гурт советських пілотів і в цивільне вбраних мужчин, мимо яких нам треба було проходити. Кашуба півголосом до мене каже: їм бракує лише інформації, що ми тепер приїхали, обступили б нас тут і запхали б до свого літака і справа закінчена. Пройшли ми біля них вільною ходою, я їх спостерігав і думав, що Кашуба зробив влучну заувагу. Як ми їх минули, десь здалека хтось гукав: «Ваня! Ваня! Хаді сюда!» Я тоді жартома сказав Кашубі: ось бачиш, вже тебе впізнали і кличуть.

Гельсінкі для нас зовсім чуже місто, без будь-якого зачіпного пункту, без знання фінської мо-

ви. Свої великі валізки з літературою і тисячами листівок здали на схованку. Розглянулися і вдалося нам знайти помешкання не в готелі, а приватно, що було для нас вигідніше. Вечером ми оглянули місто і відвідали кілька ресторанів та нав'язали розмови з фінляндцями. Відразу вдалося ствердити, що фінляндці до «фестивалю» ставляться неприхильно і недружелюбно дивляться на учасників «фестивалю».

На другий день, субота 27 липня, після обіду почали вже появлятися учасники «фестивалю». Маючи вже набутий досвід, ми розшукали приміщення «підготовчого комітету» і мали інформативний матеріал, з якого довідалися, що вже прибуло на «фестиваль» близько 10 тисяч делегатів.

Зустріли ми студентів з Іраку, Цейльону, Лівану і починаємо з ними розмови. Виявляється, що між ними взагалі не має комуністів. Питаємо: чому вони приїхали? І отримуємо ту саму відповідь, що у Відні, — ми хочемо подорожувати і бачити світ, ми потребуємо зв'язків з іншими національностями. Неможна їм заперечити, що молоді люди, зокрема студенти, потребують зв'язків та знайомства. Ми переконуємо, що їхня присутність корисна комуністичній пропаганді і висловлюємо думку, щоб вони до всього приглядалися, а коли з чимось незгідні, — голосно виступали і складали пресі заяви.

Стверджуємо, що фінляндська молодь у подавляючій більшості проти «фестивалю». Тільки одна частина заплянувала акції у формі дискусій і протестів. Друга почала робити демонстративні задирливі акції, що проходило майже кожного вечора з авантурами і бійками. Це кожного дня виглядало так: На площі біля головного вокзалу і на головній вулиці збиралося кілька тисяч фінляндської молоді, яка висловлювала свої протести проти «фестивалю». При появі советських автобусів счинявся крик і свист. Коли появлялися фінляндські комуністи з фестивальними відзнаками, свист і крик посилювалися й ішли в рух кулаки чи каміння. За деякий час вулиця була заповнена, так що не можна було не то що проїхати, але і пройти. Тоді поліція викликала підкріплення і розганяла натовп палками та газовими бомбами. Газ розповзався і кусав та душив усіх, також і тих, хто випадково там проходив чи хотів з цікавості подивитися.

Ми лише один раз з цікавості на певній віддалі спостерігали цю картину. Коли поліція стала цей натовп розганяти палками і кидати газові бомби, на наше нещастя вітер дув у нашу сторону і газ безжалісно гриз також наші очі.

Переважаюча більшість фінляндців до «фестивалю» була наставлена ворожо. Бували випадки, що в трамваї кондуктори свідомо пода-

вали неточні інформації; люди тим, хто мав фестивалні відзнаки, нерado відповідали на питання. Річ ясна, що комуністична пропаганда ті молодечі демонстрації, з якими сама фінляндська поліція мала клопоти, приписувала «західнім імперіялістам», мовляв, це все робиться за їхні гроші. Советський поет Євтушенко написав з цієї нагоди антифашистський вірш, який німецькі комуністи зі східної зони переклали і поширювали серед німців.

Всю технічно-підготовчу працю виконували советські громадяни і фінляндські комуністи. Серед функціонерів було багато карело-фінів, які говорили по-фінляндському і російському. Прибулі на «фестиваль» замешкували в 51 приміщенні, найбільше по школах, часто віддалених від центру міста понад двадцять кілометрів. Советська делегація вся була приміщена на пароплаві «Грузія», а польська — на пароплавах «Мазовше» і «Подгалянін». Функціонери і партійні начальники мешкали в готелі «Кальстон».

29-го липня бюлетень організаційного комітету на різних мовах помістив привіти для «фестивалю», підписані Хрущовим і Брежневим. Всіх советських громадян у Гельсінках було близько 5.000. Офіційна делегація начислювала 700 осіб, але українців було лише 40 осіб, втім числі 14 танцюристів. Серед туристів були по-

ети, письменники, декілька бригадирів, фабричних робітників і колгоспників. Нам здавалося, що в українській групі начальником був нам уже відомий з Відня поет Павличко. Українська група з Києва до Ленінграду прилетіла літаком. Угорська група начислювала 170 делегатів і 400 туристів. Американська група також приїхала на «фестиваль» в кількості 150 осіб. Східнонімецька була дуже чисельною.

З США і Західної Німеччини приїхало ряд молоді, що спільно з фінляндською і шведською молоддю видавали антифестивальну газету в мовах англійській і французькій та еспанській. Ця газета мала назву «Гельсінські молодечі новини» (Гельсінкі Йоутт Невс). Ця газета старалася об'єктивно подавати перебіг фестивальных імпрез і всі новини та поміщувати критичні статті про комунізм.

У неділю 29-го липня було офіційне відкриття «фестивалю». Ми всі три пішли до пароходу «Грузія», де готувалася до вимаршу советська група. Насамперед ми старалися переконатися чи не побачимо вже нам знайомих облич, і нам здавалося, що крім Дмитра Павличка більше не має таких, яких ми вже бачили у Відні. Було декілька осіб в гуцульських строях, декілька — у вишитих сорочках і шараварах. Коли ми хотіли з ними нав'язати розмову, вони оглядалися набоки і мовчали. На чоло колони совет-

ські начальники поставили від кожної «Республіки» по кілька осіб в національних строях. Потім за ними несли десятки червоних прапорів, велику емблему серп і молот, макет спутника, за ним група, що несла в руках виготовлених із пластики білих голубів. Все це було так змайстровано, що ідуть самі лише мирноності.

У поході брало участь, як офіційно було подано, 145 країн. Але трудно було перевірити, чи те все подано правдиво, бо, наприклад, йшла група з таблицею «Туреччина». На стадіоні був турецький аташе, який зараз же пресі передав протест, заявляючи, що він знає точно, що з Туреччини ніхто з молоді не приїхав на «фестиваль». Звертала на себе увагу східнонімецька група, яка йшла вимуштруваним військовим кроком з оркестрою в уніформах вояків. Але через тиждень тридцять сім учасників тієї групи втекли, щоб залишитися на Заході. Похід колони проходив головною вулицею Манергайма на олімпійський стадіон. З колони постійно було чути крики «Мир і дружба», «Геть імперіялізм!».

Гарна погода заставила вийти з хат, мабуть, усіх мешканців фінляндської столиці, які стояли по обох боках вулиці, якою проходив похід. І тут нам вперше в житті випало побачити таку картину: стояли тисячі народу ніби завмер-

лі. Ніхто не реагував на те, що бачив перед собою на вулиці, лише час від часу зі стоячих хтось свиснув. Так фінляндці маніфестували своє ставлення до тих, хто на їхній землі влаштував цю імпрезу.

Похід тривав дві години. Коли колони вмашерували на олімпійський стадіон, то на себе звернула увагу делегація Китайської комуністичної Республіки, яка несла п'ять довгих голубих стягів і чисельністю була, мабуть, більшою ніж советська. П'ять голубих стягів — п'ять частин світу, отже помітна конкуренція москалям. Єдності серед фестивальної комуністичної молоді не було. Відкриття «фестивалю» відбулося скромніше, як у Відні, без ракет і кремлівського гонга. Після відкриття деякі національні групи виступали з короткими вправами чи танцями. Советський Союз зарепрезентував танець і на площу в'їхало 16-ть мотоциклістів з прапорами, на яких були намальовані голуби миру.

У програмі «фестивалю» було багато дискусійних клубів, семінарів. Московські режисери все намагалися скерувати під вигідним кутом для Москви. На одному такому дискусійному форумі ми зустріли наших знайомих студентів з Іраку і Цейльону, з якими ми відбули довші розмови на політичні теми. Було приємно слухати їхні виступи, які дуже нервували совет-

ських політруків. Їхні виступи були в дусі, як ми їм говорили про московську імперію.

Всі семінари та дискусійні клуби були наставлені під кутом: а) Советський Союз є миролюбною державою, бажає миру і добрих взаємин з сусідами; б) Все прогресивне людство мусить робити наступ на імперіялістів, колонізаторів і мілітаристів та фашистів; в) Найкраще життя є в країні соціалізму — ССРСР, де панує гуманізм і добробут.

На одному дискусійному форумі виступив голова Союзу африканських студентів і переконливо скритикував організацію комуністичних фестивалів. Він запитав, чому тут говориться лише про західній імперіялізм, а нічого не згадується про імперіялізм московський? Він підкреслив, що, студіюючи в Москві, не раз мав нагоду говорити з литовськими й естонськими студентами. Всі вони нарікали, що їхні країни не мають національної свободи. Окремо він говорив про Угорську революцію, що її в крові потопила Москва. В цьому місці не витримав один московський «журналіст», який запитав: як називаються ті студенти? Але негр, що звався Оконкво, відповів: я знаю, що сталося б з тими студентами, якщо б я подав їхні прізвища. Приємно було слухати цього представника чорної раси, який своїм знанням про московську

дійсність переріс не одного західнього політика. Виступ його був повністю поміщений у «Гельсінкі Йоутт Невс» за 2 серпня 1962 року.

Перед одним мистецьким виступом ми підійшли до чоловіка у вишитій сорочці та шараварах і запитали його, чи він українець? Почувши українську мову, він оглянувся на всі боки, побілів, понурив голову, відвернувся і пішов до автобуса. Підходимо до інших убраних в українські національні строї, і чуємо, як вони «штокають» по-московському. На наше запитання, чи вони українці, одна з дівчат на нас подивилася і сказала до своїх товаришів: «Пашлі, ребята!». Оголосили, що буде виступати співачка Стрільченко. Ніби українка, але вона співала московську пісню: «Ето русская сторонка». В Найдана було вже переконання, що не вдасться знайти відважного, щоб хотів з нами поговорити. Ми хотіли вже йти. Несподівано найшли одного, що, оглянувшись на всі сторони, почав розмову. Він сказав, що: їздив з хором Вірьовки за кордон і знаю про вас, емігрантів, багато. Лише нам тут дуже суворо заборонено з емігрантами розмовляти. На «Грузії» робили мітинг і сказали, що тут наїхало багато українських фашистів, з якими невільно зустрічатися, бо вони хочуть спровокувати авантюри і зірвати «фестиваль». Він нам оповів, що «Грузія» з Ленінграду до Гельсінкі плила 10 годин.

Ми більше його не розпитували, лише самі його хотіли поінформувати.

Ми йому говорили про українську еміграцію, яка організована, що має свої церкви, школи, аматорські гуртки хорів і танцювальні. На еміграції друкують багато газет і книжок та інформують чужинців про Україну. Москалі все українське за границями замовчують. Кожний з нас трьох коротко виложив інформацію. Ми його просили, щоб з «Грузії» вийшов сам, ми його запросимо на каву. Він сказав, це тут неможливе. Він нам сказав, що Вільовка в 1963 році вибирається в турне до Югославії і Канади.

На «фестивалі» у Фінляндії нам здавалося, що поляки почували себе найвільніше. Ми з поляками відбули ряд розмов, розпитуючи їх про всі новини.

За декілька днів ми були ознайомлені з положенням, знали всі пункти, де містяться інформативна централь «Спутнік» та пресовий і культурний центри. Тому що з нашої сторони не було зроблено нічого такого, щоб чекістів насторожувати, ми почали заходити до вищезгаданих советських центрів і там брати собі інформативний матеріал. Ми накупили конвертів, які спеціально були видані з нагоди «8-го фестивалю», і маючи велику кількість адрес з України, вечорами та ранками адресували ці

конверти й вислали на Україну наші листівки.

Фестиваль не йшов по напрямних Москви, тобто так само сталося як було у Відні. Певна частина молоді в дискусіях не погоджувалася з москалями і покидали «фестиваль», складаючи відповідні заяви. «Фестиваль» залишили делегати з Цейльону, Сенегалю, Уганди, Дагомею, Нігерії.

В суботу 4 серпня, для поправки положення, москалі привезли Юрія Гагаріна, космонавта, який виступав перед фестивальною молоддю. Хоча два дні перед тим приїзд Гагаріна був дуже розрекламований, але він не дав бажаного наслідку, на його виступі було не більше 4-х тисяч слухачів, тобто були лише громадяни СРСР. Фінляндці Гагаріном не були зацікавлені.

В час «фестивалю» також було влаштовано день советсько-фінляндської дружби. На цей день Романовській Сергій, який прочитав спеціальний привіт від Хрущова, і тоді запрошено Президента Фінляндії на відпустку до СРСР. Ми також пішли подивитися на советську виставку, влаштовану з нагоди дня советсько-фінляндської дружби. Оглянувши ввесь пропагандивний матеріал, як також пляни поїздки та запрошення фінляндців до СРСР, ми зрозумі-

ли, що Москва робить дуже сильний тиск на Фінляндію, щоб поширити там свої впливи і взяти фінляндців у свій духовий полон. Цей московський тиск, що відбувався і відбувається різними шляхами, у Фінляндії тепер дуже помітний. Подекуди московська інфільтрація проникла дуже далеко.

Нам вдалося налагодити добрі зв'язки з молоддю, яка провадила антифестивальні акції і редагувала газету «Гельсінкі Йоутт Невс». Вони пильно вислуховували наші думки й їх респектували. До того ж вони мали добрі зв'язки з тими делегаціями, які офіційно брали участь у «фестивалі». Кожного дня ми довідувалися про напруження з советськими функціонерами, що все йде не по лінії, яку накреслили в Москві. Московські начальники були нервові і почали в усьому вбачати диверсію та шпигунство. Вони не могли зрозуміти, що інші мають свою думку до кожного питання і хочуть ту думку висловити.

У пресовому центрі ССРСР ми дістали видрукувані інформації, призначені советським журналістам, тобто напрямні матеріяли, що й як вони мають писати та насвітлювати для своєї преси. Советських журналістів у Гельсінках, як ми дістали інформації, було понад 60 осіб. Там ми мали змогу також діставати советські газети, які писали про «фестиваль». Наприклад,

газета «Ізвестія» за 29-го липня надрукувала статтю під назвою «Вніманіє, провокатори». Річ ясна, що у Москві за невдачі треба скласти вину на «провокаторів» чи «фашистів» і вишукувати різні викрутаси. З тих інформацій, що ми мали, можна було намалювати собі картину, тобто ситуація для московських начальників дуже невигідна, а тому вину вони складали на «західніх диверсантів».

Ми добре вивчили всі місця, де буде потрібно нам поширити свою літературу. В неділю 5 серпня ми поширили наші листівки і газети в советському пресовому і культурному центрах, в готелі, де мешкали советські визначні «туристи». Ми поширювали листівки проводу ЗЧ ОУН і АБН в українській та московській мовах. Ми знали дорогу, якою постійно ходили до міста всі советські делегати з пароплава «Грузія». Вечером ми порозклеювали там наші гасла і листівки. Так само зробили те ж в інформативній централі «Спутнік».

Наступного дня поширили ще англомовні листівки серед західніх молодечих делегацій. Поштою переслали посольствам: США, Канади, Англії, Німеччини, соціалістичним партіям Фінляндії й Італії. Також з Гельсінк ми вислали по листівці українським установам і редакціям (УККА, КУК, СУБ, Англо-Українське Товариство, газети «Америка», «Гомін України», «Сво-

бода»). Наша акція була вдалою, без **ніяких** конфліктів.

Москва робила все можливе, щоб фестивалем у Гельсінках здобути собі політичний успіх і поширити впливи серед західньої молоді. Ми старалися виробити собі ясніший погляд на всі причини московської невдачі. Крім політичних і ідеологічних розбіжностей із західніми молодечими колами, московським начальникам дуже пошкодила їхня нахабна поведінка, диктування в усіх, навіть дрібних, справах і «вищість старшого брата».

Наприкінці «фестивалю» наспіла вістка про нові московські атомові випробування. Багато молодих фестивальців з антимилітарним настановленням і пацифістів, що вірили в московські гасла, розчарувалися. Вони почали протестувати і ставити запити, на які московські функціонери не могли дати задовільної відповіді. За твердженням знавців, цей «фестиваль» Москві, вірніше, поневоленим народам коштував 25 мільйонів доларів і не приніс сподіваної користі.

Ми твердили з переконанням, що Москва вже більше не забажає організовувати фестивалів у нейтральних країнах.

Рано шостого серпня наш літак піднісся в повітря, зробив коло, що нам дало з задоволен-

ням подивитися на столицю Фінляндії, де ми провели десятиденну напружену, але цікаву і корисну працю.

Дев'ятий «фестиваль» плянували у Москві скликати в Альжирі. Тодішній альжирський диктатор розцілювався з Хрущовим, який його нагородив орденом Леніна. Советська преса і радіо безугавно реклямували товариша Бен-бела але вкортці перед «фестивалем» стався перезрот і товариш Бен-бела опинився в тюрмі. Дев'ятий «фестиваль» відбувся в Болгарії 28 липня до 6 серпня 1968 року, де советські і болгарські чекісти діяли за інструкціями, й поширити українські антимосковські листівки так, як у Відні і Гельсінках, не було змоги.

Нам, зокрема інж. Кашубі і мені, доводилося бути на ряду міжнародніх імпрезах, де брали участь советські спортсівці, і, як правило, тоді приїждили групи туристів з СССР. Крім згаданих «фестивалів», ми були на Олімпійських ігрищах у Римі, два рази в Інсбруці (Австрія), Греноблі (Франція) та в Мюнхені. Ми вже з вигляду знали тих професійних «туристів», які приїждили зі спортсівцями і туристами закордон. Нам завше вдавалося найти можливість для цікавих розмов, що було корисним. Хочу згадати один випадок, який показує, якими підходами діють чекісти, які слідкують за своїми громадянами закордоном.

В суботу і неділю — 20 і 21 вересня 1958 року відбулися легкоатлетичні змагання між Німеччиною і ССРСР в місті Авґсбург на Розенау стадіоні. В суботу раненько я пішов до «Драй Морен Готель», де мешкали туристи і спортсмені з ССРСР. Ще не дійшов до готелю, як побачив чоловіка, що проходжувався вулицею. Його вбрання і на вилозі відзнака вказували, що він советський чоловік. Мені здавалося, що він на когось чекає. За декілька хвилин під'їхала таксівка, з якої висів середнього росту чорнявий чоловік, добре по-західньому одягнений. Вони взаємно привіталися і пішли в моєму напрямку, що дало мені змогу добре їх розглянути.

Мені в суботу і неділю випало відбути ряд розмов з советськими туристами, бо спортсмені не мали часу: кожний із них був зацікавлений, як здобути перше місце в змаганнях. У неділю перед закінченням змагань, крім двох туристів, з якими я довше розмовляв, я нав'язав розмову зі спортсменом, який уже був вільний і мав час для розмови. Мій журналістичний «Аусвайс» (виказка) дала мені змогу зайти туди, куди рядовим глядачам не було дозволено.

Зі стадіону в напрямку вокзалу я ішов сам і мене несподівано догнав чоловік та почав розмову. Це був той чорнявий, що вчора приїхав таксіркою на зустріч з тим, що чекав на вулиці. Він мене запитав чи я їду додому, а далі: хотів

поговорити з советчиками, але мені якось не виходило; але я бачив, що ви довго з кількома розмовляли; цікаво, що вони Вам оповідали?

Для мене було зрозумілим хто він і про що йому йдеться. Рівночасно я думав, чи він мене знає? Я байдужо сказав: ах, знаєте, я крім спорту, як спортсмен, більше ні про що з ними не говорив; але виходить, що там спортсмени мають більші можливості, ніж тут, у Німеччині. Це його не задовольнило і він знову почав: мене цікавить, чи вони оповідали як їм живеться? Тоді я запитав: хто він і де мешкає? На це він мені відповів: у місті недалеко. Було ясным, що говорить неправду. Лише я сказав: знаєте, навіть як там біда, то не тим спортсменам, які сюди приїхали; вони все розхваляють. Однак я не хотів дати йому відчуття, що припускаю з ким розмовляю. Зрозуміло, він належав до тих, хто хотів, вдаючи емігранта, довідатися про зміст розмов, які я мав з туристами і спортсменами.

В пізніших роках нас усіх, хто приїздив на розмови, чекісти намагалися вистежувати і фотографувати. Знімки потім показували туристам і питали, хто з них з таким або таким чоловіком розмовляв?

ПІСЛЯСЛОВО

Мабуть ніхто з моїх ровесників, також старших і молодших річників, не думав і не припускав, що так жорстоко розправиться над нами наша доля. Ми були ровесниками наших Визвольних Змагань, нашої Державности. Ми болюче переживали втрату нашої Державности. Ми шукали причин тієї катастрофи. Ми вчилися і працювали проти волі наших ворогів, що мали владу над нашим народом. Наші батьки нам часто говорили, що ми маємо досягнути Мету, якої не мали щастя досягнути вони.

Покоління, народжене під звуки гармат Української Національної Революції, мало почуття обов'язку-змагання за нашу національну й соціальну справедливість.

Наше покоління працювало з пробудженням і пригнобленим народом, поширювало нашу пробуджену національну свідомість. Починаючи від гуртків самоосвіти, провадили ми поглиблення свого знання, були в аматорських гуртках мистецької самодіяльності, працювали в читальнях «Просвіти» і гуртках Рідної Школи та брали участь у боротьбі за закріплення українського економічного стану.

Ми підготовляли кадри з нашим, українським, національним змістом, відданих українській справі,

що включалися в боротьбу, керованої ОУН. Що творила Організація Українських Націоналістів в часі окупацій польської, московської, гітлерівської і повторно московської в широких формах боротьби, не все описане й утривалене українськими поетами, письменниками і мистецькими образами малярських майстрів.

Не зроблене це на еміграції — з браку не тільки знання цієї боротьби, але і з браку мистецького генія з національною душею. Ворожі арешти, тюрми, підпілля, а потім збройна боротьба ОУН і УПА, також насильне мобілізування до всіх ворожих окупаційних армій забрало найкращий цвіт нашого покоління. Не оминула наше покоління жорстокість гітлерівських концентраційних таборів. То була чудова наша молодь, дочки і сини українського села і міста. Хлопці часто босими ногами, в полатаних штанах з великою любов'ю і посвятою ішли в боротьбу за нашу національну справу. Це герої-борці за визволення нашого народу. Вони вмирали в підпіллі, в облавах, боях. З криком «Смерть ворогам!» і «Слава Україні!» вони вмирали в публічних розстрілах гітлерівських езекуційних команд. Вони гинули в боротьбі з військами МГБ-КГБ.

Їх мучили і мордували оперативні робітники чекістів. Вони були жертвами в советських концтаборах кримінально-блатняцького елемента, керованого й цькованого представниками московської влади. Праця, страждання, муки і смерть цього покоління творять нашу новітню історію. Це нас всіх,

що залишилися живими, і тих, що тут, на чужині, народилися зобов'язує не тільки до пошани минулого, але також до дальшої праці.

Нас ворог прозиває, перекручує і фальшує наше минуле. Він хоче звести на манівці тих українців, що родилися на чужині, що не бачили своїми очима нещастя народу і влади окупантів. Тільки вивчення правди і любов до всього нашого дасть нам силу та збереже нас від ворожих підступів.

ЮРІЙ ВЛАДІМІРОВИЧ АНДРОПОВ,
ПЕРШИЙ СЕКРЕТАР ЦК КПСС

Сторінки цієї праці в Друкарні «Ціцера» вже були набрані і зроблена коректура, як стало відомо, що 10 листопада 1982 року помер Л. Брежнев і його місце в ЦК КПСС зайняв Юрій В. Андропов. У видрукованих сторінках про Андропова не було потреби вносити змін.*

За офіційними даними советської преси, а саме «Ізвестія» ч. 317(20298) з 13 листопада 1982 р. подаємо дані про Ю. Андропова.

Юрій Андропов народився 15 червня 1914 року в родині залізничника на станції Нагутська, Ставропільського краю. Має вищу освіту, є членом КПСС з 1939 року. Шістнадцятилітнім став членом комсомолу. Був робітником у місті Моздок Північно-Осетинської АССР. По-

* В Бюлетені Проводу ОУН ч. 18 за 1977 рік у статті С. Мечника «Московські пляни» на сторінках 39-41 були подані твердження, що Юрій Андропов після Брежнева є другою особою і висловлені думки, що Андропов займе місце Брежнева, що сповнилося по п'яти роках після появи згаданої статті.

тим працював як матрос Волзьського пароплавства.

У 1936 році став комсомольським працівником. Був секретарем комсомольської організації в технікумі водного транспорту у місті Рибінську Ярославської області. Пізніше був комсоргом ЦК ВЛКСМ в місті Рибінську на судноверфі ім. Володарського, а в 1938 році вже першим секретарем комсомолу Ярославської області. В 1940 році Андропов уже зайняв пост першого секретаря ЦК комсомолу Карелії. В час німецько-советської війни Андропов був партизаном у Карелії. Після зайняття Карелії советськими військами в 1944 році Андропов був на партійній функції в місті Петрозаводськ. У 1947 році став другим секретарем ЦК компартії Карелії. В 1951 році його перевели на працю в ЦК КПСС у Москві. В 1953 році його призначено на дипломатичну службу і він став послом СРСР в Угорщині, де був до 1957 року. Після угорського повстання 1956 року Андропова знову перевели до Москви на завідуючого відділом в ЦК партії. На Двадцятьдругому з'їзді партії Андропов був обраний у склад ЦК КПСС, а в 1962 році Андропова обрано секретарем ЦК КПСС.

У травні 1962 Андропова наставлено головою КГБ. Від квітня 1973 р. він став членом політбюро ЦК КПСС. У травні 1982 р. увійшов у

склад секретаріату ЦК КПСС, а 12 листопада 1982 його обрано на першого секретаря ЦК КПСС.

Андропов нагороджений чотирма орденами Леніна, орденом «жовтневої революції», орденом «червоного прапора», трьома орденами «трудового червоного прапора». Андропов має звання «героя соціалістичної партії». Треба припускати, що Андропов на пості першого секретаря ЦК КПСС в сьогоdnішній час буде намагатися скріпити внутрішній стан в СРСР, поправити економічне становище і загравати з західними країнами, щоб мати потрібні для СРСР торгівлю і кредити. Як довголітній шеф КГБ, він докладно поінформований про наукові та технічні досяги Заходу і має змогу їх порівняти з советською технікою. Опорою його в праці буде апарат КГБ під керівництвом В. Федорчука.

ПОКАЖЧИК ІМЕН

- Абакумов С., ген. 96
Абрамовіч 117
Авторханов 130
Агаянц Іван Івановіч,
ген. 98
Азеф Євгеній Філіповіч
33, 34, 35, 36, 37, 38, 39,
40, 41, 42, 43, 44, 45, 46,
47
Акца Махмет Алі 86
Алексеева Людмила 14, 15
Алексей, патріярх 103
Алтунян Г. 93, 94
Андревіч 118
Андрієвський 94
Андропов Юрій 48, 49, 51,
53, 54, 90
Анненській 38
Антонов Г., полковник
113, 128, 130
Арафат 87
Аргунов А. А. 43, 44
Арнольд Федор 117, 118
Арсенич-Михайло Мико-
ла 76
Артйомов 114
Арцюк-Державін Євгеній
120, 121
Асіс Махмет Сайдан (Га-
дер) 87
Ахмерчик 130
Бабусенко, полк. 92
Бавман 145, 146
Байдалаков В. М. 114, 128
Бакай М. Е. 41, 42, 43
Бандера Степан 78, 79, 85,
90, 101, 131, 138, 160, 161,
202
Баріц 118
Безхлібник Василь 138
Бен-бела 217
Бердяев Ніколай 8
Берестовський 46
Берія 48, 49, 79, 187
Белінській 193
Биков, кап. 73
Бібіков Міхаїл 120
Білінський Андрій, д-р
152, 153, 154, 155
Бітман Лядіслав 98, 99
Блавацький Володимир
146, 147
Блюхер 187
Богатирчук, проф. 132

Богданов 130
Богдановіч 35
Бойко А. 49, 133
Болдарев В. П., ген.-майор
91
Борецький Микола, Мит-
рополит 103
Борлок 130
Борсук Григорій 5
Бранд Г., майор 117
Брежнев Л. 9, 48, 49, 50,
51, 52, 82, 90, 100, 206
Брежнева-Чурбанова Га-
лина 25, 51
Бровкін О. М. 91
Бубак С. 85
Булавін 13
Бурцев, майор 93
Бурцев Владімір Львовіч
41, 42, 43, 44
Бурятов Борис 51
Бутенко 130
Бухарін 186

Вавра, д-р 191
Валенштром 84
Василакі Володимир 134
Вербицький Л. 118, 119
Ветров 114
Вінніченко, кап. 73
Вінноградів Борис 120
Вірówka 211, 212
Власов А. А., ген. 110, 111,
112, 143
Войцеховскій Сергій 135

Воронцов, граф 109
Воллес Каррол 123, 124
Гайдамака В. Б., ген. 92
Галичин, д-р 131
Гальський Евстахій, ма-
йор 92
Гамарник 187
Гамольський 82
Гановський 101
Гапон 36
Гарбуз В. І. 93
Гаркавий 187
Гартляйн 145
Геккер 187
Гершуні Григорій Андрі-
йович 37
Гітлер 77, 144, 190
Говерля Степан 80
Головченко Іван Харито-
нович 92
Гончак 165
Горський Віктор 51
Горягов 93
Граб 93
Григоренко, генерал 15
Гудим 133
Гулай Демид 133, 134

Гагарін Юрій 213
Галуцінскій Федор 119
Гebbельс 17
Герасімов, полк. 44
Глязенап, полк. 111
Гончаров Ніколай 135

- Грегем Біллі 106
 Гуковські 38
- Далін 117
 Денісов Василь, майор 117,
 120
 Джероф, капітан 147
 Дзюба 118
 Добрянський Лев, проф.
 131
 Дозієр, ген. 86
 Дон Левін 127, 129, 132, 133
 Доценко 93
 Дренкман 86
 Дротенко 93
 Дубасов 36
 Дудник М. С. 92
 Душник В., ред. 131
- Ерусєвіч 44
- Євтушенко 206
 Єжов 48, 49, 187
 Єркін М. М., пполк. 91
- Заболотний Г. І., ген.-ма-
 йор 91
 Зирянов П. І., ген.-полк.
 92
 Зінов'єв 186
 Золотаренко 133
- Іванов Владімір 188, 190
 Іван-Павло II, Папа 86
 Інаврі А. 50
- Кагановіч, полк. 73
 Казум Бек 130
 Каліко, майор 93
 Каменєв 186
 Канадбай 130
 Карльос, король 102
 Карпатський Петро 119
 Карпенко В. А. 92
 Кашуба Іван 160, 161, 170,
 178, 191, 193, 196, 198, 199,
 202, 203, 217
 Керенський А. Ф. 113, 124,
 128
 Клейгелс, ген. 36
 Клімов Г. З., ген-майор 91
 Клімов Григорій П., майор
 117, 118
 Ключевський 11
 Ковалєвська Марія 5
 Коваль 145
 Ковальов 73
 Козлов, майор 73
 Колєватов Анатолій 51
 Колосов М., пполк. 117, 119
 Колпак 93
 Колтонюк 147
 Кон Фелікс 34
 Копейчиков Ростислав 120
 Копєлев Лев 53
 Корнійчук 118
 Короткий 93
 Коротков А. 110
 Косач Юрій 155
 Косіян 130
 Костецький Ігор 134

- Котенко 195, 196, 197, **198**,
200
Котович 145
Коцур Ганна 93
Красавін Б. М. 92
Кременецкій, полк. 42
Крестьянінов 37, 46
Кронзас І. 117, 118
Кропоткін, князь 41
Кружін 130
Крушель 134
Кудрявцев (Александр) 127
Кузнецов Ніколай 84
Кулик 183, 184, 185
Куліш П. 161, 162, 164, 165,
166, 169, 170, 191
Куп'як Дмитро 67, 68, 70,
71
Курганов П. А., проф. 113,
130
Лапін Сергій 182, 194
Лауниц, ген. 36
Левкович 133
Левченко 93
Лекей Ласло, кардинал
106
Леник Володимир 163, 165,
169, 170, 192, 195, 196, 197
Ленкавський Степан 202
Лебедев-Тарасов Ф. Т. 117,
121
Ленін 28, 67, 183, 186, 190,
217
Липківський Василь, Мит-
рополит 103
Лисенко 94
Лілікевіч 118
Лінге, д-р 153
Ломов Н. 50
Лопатін 41
Лопухін Алексей **Алексан-**
дровіч 43, 44, 45
Луначарський 31
Лунц, ген. секретар **НАТО**
102
Лямпе, ген. 111
Льоренц Петро 85
Майстренко Іван 183, **184**
Макаров 44
Маркос, ген. 122
Маркс 28, 183
Маслов Віктор 119
Масляник Олександр 146
Матусевич М. 93
Мелкумов Л. 50
Мельник Тиміш 146
Мельгунов Семен 112, 114,
128, 130
Мигаль 82
Микулін Андрій 174, 176,
191
Михайловський, проф. 145
Мілованов 130
Мільруд 117
Мін, ген. 36
Міхайловскій **130**
Мосічкін 120
Мудрий В. 147
Мудрик 146
Музика 146

- Мурзин 94
 Муха Степан Несторович
 54
 Мюллер-Хорунжий Гсоргій 118, 120, 121, 122
- Найдан Роман 203, 211
 Натансон 41
 Неймілер Мартін 107
 Нікітченко Віталій Федорович 52, 91
 Нікодим Борис, митроп. 105
 Ніколаєвський Борис 113, 114, 117, 124, 128, 130
 Ніколай Ніколаєвіч, вел. князь 36
 Ніновський Василь 184, 185, 187, 193
- Оболенський 35
 Овчинніков 120
 Оегінгер Маргарет, д-р 190
 Околовіч 114
 Оконкво 210
 Олейнік 120
 Ольшанський Борис 118, 119
 Орел Анатолій 93
 Орехов 135
 Острианиця 133
- Павличко Дмитро 198, 199, 200, 207
 Павлов, ген. 36
 Павлов 184
 Павловський П. 117
 Панчук В. А. 92
- Перемога, команд. УПА 68
 Петкіявічіус Ю. 50
 Первенцев Є. 50
 Перфльєв 130
 Петровський 134
 Пешохонов 38
 Пилипець В., о. декан 147
 Пілсудський Йозеф 21
 Пімен, патріярх 103, 104, 106, 107
 Плахотнюк Микола 94
 Плеве 35
 Подгорний 120
 Полудень Микола 92
 Понто Ю. 86
 Поремський В. 114
 Порк А. 50
 Профатков І. 66
 Проценко 134
 Пугачов 13
 П'ятаков 186
- Радек 186
 Разін Стенька 13
 Рап 114
 Ратаєв, ген. 40
 Рачковський, ген. 36, 40, 42
 Ребет Л., д-р 90
 Реген, президент США 102
 Редліх 114
 Риков 186
 Рождественський 114
 Розенберг 84
 Ролін 130
 Романовський Сергей 179, 184, 213

- Ронжін Леонід 119
 Руденко 94
 Русин Іван 93
 Рясний В. 59
- Сааруні 130
 Сабур 130
 Сабуров Александр Нік. 77
 Савінков Борис 34, 36, 37,
 41, 42, 43, 44, 45, 47
 Сагайдачний Петро 70
 Сараєв, полк. 73, 76, 77
 Сас-Чаплинський 132
 Сахаров, ген. 36
 Сверстюк Є. 94
 Світлична Н. 93
 Світличний І. 93
 Сегді Лябіб Терсі 87
 Селезенко Л. 93
 Селюк 94
 Семічасний 48
 Сергій Александровіч,
 вел. князь 35
 Сергієвскій Борис 111, 135
 Серов Іван Александр. 72,
 74, 77, 79
 Сидельник 94
 Сікорський Ігор 135
 Сімягін 36
 Сірик 93, 94
 Сірко 70
 Скиртладзе 130
 Слобоженюк 94
 Слонь М. 77
 Снегірьов Г. 94
- Соколик Андрій 178, 191,
 193, 196, 197, 198
 Соловйов Михайло (Боб-
 ров) 112, 133, 134
 Солоневіч І. 135
 Сорока М. 152
 Сталін 9, 21, 67, 79, 96, 186,
 187
 Старовецький Є. Є. 92
 Сташинський Богдан 85
 Стівенс 130
 Столипін 36, 44
 Стрижков 130
 Стрільченко 211
 Строкач, ген. 72, 73, 74,
 76, 77
 Суслов Міхаїл 48
- Татаров 38
 Ткач В. С. 94
 Толстая Александра 135
 Томський 186
 Топоровський 82
 Тремеауд Андре Marie 100
 Трепов 35
 Троцький 186
 Трушинович 114
 Тухачевський 187
 Тюшка Наталка 191
- Уборевич 187
 Устінов Д. Ф. 32
 Утербергер, ген. 36

- Фабріціус Н. Ф. 121
Федорчук Віталій 49, 51,
52, 53, 54
Фільбе 84
Фішер (Абель) 85
Фріде Владімір 120
Фукс 84
Футала 101
- Хаджабейлі 130
Халупка, д-р 179
Хачатуріян 130
Хвостов 36
Ходуоров 130
Холмстон-Смисловскій
(фон Реґенау), ген. 110
Хруцов Нікіта 48, 57, 67,
72, 74, 77, 78, 79, 90, 157,
179, 187, 190, 206, 213, 217
- Цвигун Семен 49, 50
Ценев Г. 49, 51
Цинцадзе 130
Цурканюк 154
- Чебріков В. 49
Чернов 41, 44, 45
Чорний 94
Чурбанов Юрій 51
- Чухнін 36
Чухнов Ніколай 111
- Шатов, капітан 113
Шафранок 94
Шевченко Валерій 50, 92,
183, 196, 198
Шейх Уль 130
Шелест Петро 51, 52, 100
Шелепін А. 48, 90
Шляер Ганс 86
Шрубалко, пполк. 73
Шумук Д. 93
Шухевич Роман 153
- Щелков 51
Щербицький 52, 54
- Ювеналій, митроп. 105
Южбашіян А. 50
Юрасов Сергей 117
- Яготинський 132
Ягода 48, 49, 187
Якір 187
Яковенко, майор 93
Яковлев 113, 128
Яроцкій 113

З М І С Т

Московський колоніялізм	5
Русифікація, а не советизація	14
Пропаганда	21
З діяльності московської політичної поліції	33
Викриття	41
Які висновки можна зробити з агентур- ної справи Азефа	46
«Комітет государственной безопасности — КГБ» —, Комітет державної безпеки КДБ	48
НКГБ і МГБ в Україні	55
Наказ Народнього комісара	57
Чергові завдання по селах інструкція Во- линського обкому партії	60
«Отдел по борьбе с бандитизмом»	72
Терор в західних країнах	85
Прізвиська працівників КГБ	91
Партія і КГБ в советській армії	94
Дезінформація	98

Московська Патріархія на службі КПСС	102
Московська неділимська еміграція . . .	109
«Союз Борьби за свободу Росії»	112
«Союз Борьби — СБОНР»	112
«Російское Народне Двіжение»	113
«Ліга Борьби»	113
«Національно Трудовой Союз»	114
«Центральное обєдїненїе послевоенных емїгрантов з СССР»	115
«Російское общенациональное движение» .	120
Мїжнародне положення	122
Американський Комїтет	126
Москалі сваряться	128
Москалі організують диверсію	132
Українська еміграція після другої Світо- вої війни	136
Українські табори	140
«Скрїнінг»	143
Московські репатріаційні місії	149
Полїтична диверсія	151
Наші акції, московські фестивали молодї .	157
Фестивал у Фїнляндїї Гельсїнкї	202
Юрїй Владїмїрович Андропов	
Пїсляслово	

ТОГО Ж АВТОРА:

ПІД ТРЬОМА ОКУПАНТАМИ
спогади українського революціонера-підпіль-
ника, УВС, Лондон, 1958.

НЕСКОРЕНІ

документальна повість про героїську боротьбу
членів революційної ОУН, УВС, Лондон, 1965.

У БОРОТБІ ПРОТИ МОСКОВСЬКОЇ
АГЕНТУРИ

Українське Видавництво, Мюнхен, 1980

ВІД ОПРИЧЧИНИ ДО КІЬ — ДУХОВІСТЬ
МОСКОВСЬКОГО ІМПЕРІЯЛІЗМУ

Українське Видавництво, Мюнхен, 1981.